

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı

YETİŞKİN EĞİTİMİNE KATILAN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN
SOSYAL SERMAYELERİNİN VE SOSYAL AĞLARININ İNCELENMESİ

Mehmet MENTEŞE

Doktora Tezi

Ankara, 2020

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Programı

YETİŞKİN EĞİTİMİNE KATILAN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN
SOSYAL SERMAYELERİNİN VE SOSYAL AĞLARININ İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE SOCIAL CAPITAL AND SOCIAL NETWORK SKILLS OF
THE TEMPORARY PROTECTED SYRIANS PARTICIPATING IN ADULT
EDUCATION

Mehmet MENTEŞE

Doktora Tezi

Ankara, 2020

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Mehmet MENTEŞE'nin hazırladığı "Yetişkin Eğitimine Katılan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Sermayelerinin ve Sosyal Ağlarının İncelenmesi" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri BaŐkanı Prof. Dr. Sabri ÇELİK

J¼ri Üyesi (DanıŐman) Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN

J¼ri Üyesi Prof. Dr. Şaduman KAPUSUZOğLU

J¼ri Üyesi Prof. Dr. Mehmet YILMAZ

J¼ri Üyesi Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

Enstit¼ Yönetim
Kurulunun / ... /
Tarihli vesayılı
kararı.

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 05 / 06 / 2020 tarihinde uygun gör¼lm¼Ő ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca / /tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

İnsan yaşamı boyunca ilişkiler kurar. Kurduğu bu ilişkiler sonucunda kararlar alır. Aldığı bu kararlar yaşamını şekillendirir. İnsanın kurduğu bu ilişki kelebek etkisi yaratır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak çevresindeki ya da hiç tanımadığı bir insanın hayatında derin izler bırakabilir. Bir ülkenin geleceğinde, toplumun kaderinde önemli etkiler yapabilir. Bu nedenle kişinin kurduğu ilişkiye verilen önem günümüzde giderek artmıştır. Öyle ki OECD bu ilişkiler yumağını 'Tutkal' olarak tanımlamıştır Dünya Bankasının 'Kayıp Halka' olarak OECD'nin 'Tutkal' olarak tanımladığı Sosyal Sermaye giderek artan bir şekilde Mültecilerin ülkeye uyumun da önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Ülkelerin bu göç şokunu atlatabilmesi, gelişmesi için gerekli olanın fiziki sermayenin tek ve yeterli olmadığı İnsan sermayesi ve sosyal sermayenin de ülkelerin gelişmesi ve mültecilerin uyumu için olmazsa olmaz faktörler olduğu söylenebilir. Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısı yaklaşık 3 milyon 600 bindir. Bu nüfusun yaklaşık yarısından fazlasını 0-18 yaş grubu oluştur-maktadır. Bu büyüklükte genç nüfusun 'Kayıp Nesil' olmaması için çalışma ve eğitim hayatında düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı yetişkin eğitimi alan geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağlarını kullanabilme becerilerini irdelemektir. Araştırmada elde edilen analiz sonuçları ile teorik bilgilerin tutarlılığı değerlendirilmiş ve elde edilen bulgulardan hareketle sosyal sermaye ve sosyal ağ kullanma becerilerinin getirilerine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde yetişkin eğitimine katılan geçici koruma altındaki 325 Suriyeli oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar bize genel olarak geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri gidecekleri ülkeyi, şehri, mahalleyi seçmede, iş bulmada ve sosyal uyum üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: sosyal sermaye, sosyal ağlar, geçici koruma altındaki suriyeli göçmenler, yetişkin eğitimi, göç

Abstract

It establishes relationships throughout life. They are the result of decisions are made. These decisions shape our life. This relationship created by man creates a butterfly effect. A conscious or unconscious person can leave deep traces in the life which he or she does not know. The importance attached to the relationship established by the person is increasing. The OECD defines these bonds as 'glue' Social Capital, which the OECD defines as 'Glue' as the World Bank's 'Lost Circle', has increasingly emerged as an important concept in the adaptation of refugees to the country. The countries need to survive this migration shock, and the social capital is necessary for development and the social capital are the essential factors for the development of the countries and the adaptation of the refugees. This study is examining the ability of Syrian who received adult education to use social capital and social networks. The results were evaluated for consistency with the theoretical information, and the results from the obtained findings were used to derive social capital and social networking skills. The results of the analysis and the consistency of the theoretical knowledge were evaluated and the results regarding the benefits of using social capital and social networking skills were reached based on the findings obtained. Working group of the study consists of 325 Syrians participated in adult education in Ankara. The research shows Syrians' social capital and social network levels are effective in choosing their destination country, city, neighborhood, finding jobs and social cohesion.

Keywords: social capital, social network, temporary underprotection syrians, adult education, migration

Teşekkür

Araştırma boyunca girdiğim her girdaptan elimden çekerek kurtaran, araştırmamın başından sonuna kadar engin bilgi ve tecrübelerini paylaşarak her zaman destek olarak bu araştırmamın ortaya çıkmasını sağlayan, yüzünden eksik olmayan gülümsemesiyle motivasyonumu arttıran sevgili hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN'e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım

Tez İzleme Komitesinde bana değerli görüşleriyle yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Şaduman KAPUSUZOĞLU'na, Prof. Dr. Mehmet YILMAZ'a, tez savunmamda yer alarak değerli görüşleriyle katkı sunan Prof. Dr. Sait AKBAŞLI'ya çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde katkı vermekten emeğini esirgemeyen Sayın Dr. Şuay AÇIKALIN ve Dr. Öğr. Üyesi Sayın Nihan POTAS'a çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans ve Doktora öğrenimim boyunca her zaman yanımda olan, sevgisini her daim hissettiğim, gösterdiği sabır ve anlayış için sevgili eşim FİKRİYE'ye gülen yüzlü oğullarım EREN ve METEHAN'a ve varlıklarını her zaman yanımda hissettiğim, hiçbir zaman unutmayacağım rahmetli ANNE ve BABA' ma minnettarım.

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	i
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Dizini.....	x
Şekiller Dizini.....	xii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xiii
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
Problem Cümlesi.....	7
Alt Problemler.....	8
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	9
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	10
Göç.....	10
Göçün Nedenleri ve Sonuçları.....	11
Göç Teorileri.....	14
Ravenstein'in Göç Kanunları.....	14
Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	15
İtme-Çekme Teorisi.....	15
İlişkiler Ağı (Network) Teorisi.....	16
Göç Sistemleri Kuramı.....	20
Arap Baharı ve Türkiye'ye Suriyeli Göçü.....	21
Türk Hukukunda Uluslararası Koruma ve Suriye'den Gelenlerin Hukukî Durumu.....	23
Mülteci.....	23
İkincil Koruma.....	24
Geçici Koruma.....	25
Geçici Koruma Yönetmeliği.....	25
Geçici Koruma Politikası ve Suriyeliler.....	27

Sosyal Sermayenin Tanımı ve Gelişimi.....	28
Pierre Bourdieu	30
James S. Coleman.....	32
Robert Putnam	36
Francis Fukuyama.....	40
Dünya Bankası ve OECD.....	41
Sosyal Sermayenin Öğeleri.....	42
Güven	42
Sosyal Normlar.....	43
Sosyal Ağlar	45
Ağlar ve Sosyal Ağ Teorisi	46
Ağ Kavramı	47
Sosyal Ağ Teorisi	51
Rassal Ağlar ve Küçük Dünya Kuramı	54
Zayıf ve Güçlü Bağlar.....	56
Bölüm 3 Yöntem.....	57
Araştırmanın Modeli	57
Araştırmanın Evren ve Örneklemi	57
Veri Toplama Süreci.....	60
Veri Toplama Aracı	61
Verilerin Analizi	67
Bölüm 4 Bulgular	70
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	70
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Cinsiyete” Göre Karşılaştırılması.....	71
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Yaşa” Göre Karşılaştırılması	71
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Yaşanılan İlçeye” Göre Karşılaştırılması	73
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Ailedeki Çocuk Sayısına” Göre Karşılaştırılması	74

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumuna" Göre Karşılaştırılması	75
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Öğrenim Gördükleri Okul Düzeyine" Göre Karşılaştırılması	76
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumuna" Göre Karşılaştırılması	77
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Aylık Gelire" Göre Karşılaştırılması	78
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Geçimini Sağlama Şekline" Göre Karşılaştırılması	80
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Öğrenim Durumlarına" Göre Karşılaştırılması	81
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Sahip Olunan Mesleki Yeterliğe" Göre Karşılaştırılması	82
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Görülen Kurs Türüne" Göre Karşılaştırılması	83
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Kursa Katılma Nedenine" Göre Karşılaştırılması	84
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçeyi Konuşma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılması	85
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçe Yazma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılması	86
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçe Okuma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılması	88
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler	90
Kaynaklar	95
EK-A: Gönüllü Katılım Formu	108
EK-B:	109
EK-C: Etik Komisyon İzni	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EK-D: Etik Beyanı	110
EK-F: Thesis/Dissertation Originality Report	111

EK-G: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Tablolar Dizini

Tablo 1 Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kursiyer Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı	58
Tablo 2 Araştırmaya Katılan Suriyelilere İlişkin Kişisel Bilgiler	58
Tablo 3 SSSAÖ'nün AFA Analiz Sonuçları	62
Tablo 4 SSSAÖ'nün Tamamı İle Alt Boyutlarına Ait Ortalama. Standart Sapma ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değerleri	64
Tablo 5 SSSAÖ'nün Skewness ve Kurtosis Değerleri	67
Tablo 6 Araştırmada Kullanılan Testler	68
Tablo 7 Araştırmanın Betimsel İstatistiksel Analiz Sonuçları	70
Tablo 8 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Cinsiyete" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları	71
Tablo 9 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Yaşa" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü Anova Testi Sonuçları	72
Tablo 10 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Yaşanılan İlçeye" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	73
Tablo 11 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Ailedeki Çocuk Sayısına" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	74
Tablo 12 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumuna" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	75
Tablo 13 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Öğrenim Gördükleri Okul Düzeyine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	76
Tablo 14 Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumuna" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları	77

Tablo 15	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Aylık Gelire" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları</i>	78
Tablo 16	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Geçimini Sağlama Şekline" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları</i>	80
Tablo 17	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Öğrenim Durumuna" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları</i>	81
Tablo 18	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Sahip Olunan Mesleki Yeterliğe" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları</i>	82
Tablo 19	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Görülen Kurs Türüne" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları</i>	83
Tablo 20	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Kursa Katılma Nedenine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları</i>	84
Tablo 21	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçeyi Konuşma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları</i>	85
Tablo 22	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçeyi Yazma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları</i>	86
Tablo 23	<i>Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçe Okuma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları</i>	88

Şekiller Dizini

Şekil 1. Euler'in (1736) Königsberg kentinin köprülerini düğüm ve bağlar ile gösterimi.....	48
Şekil 2. İki düğüm ve tek bir yönsüz bağdan oluşan bir ağ.....	48
Şekil 3. Altı düğümden ve beş yönsüz bağlantıdan oluşan A'nın ego ağı.	49
Şekil 4. Üç düğüm, yönlü ancak karşılıklı olmayan iki bağdan oluşan ağ.	50
Şekil 5. Ortak yazarlık ağı.....	50
Şekil 6. Bir sosyal ağdaki bağ ve aktörlerin gösterimi.....	53
Şekil 7. Küçük Dünya Deneyinde hedef kişiye ulaştırılan mektupların adım sayılarının gösterimi.	56
Şekil 8. SSSAÖ'ye ilişkin çizgi grafiği.....	63
Şekil 9. Ölçeğe ait üç faktörlü path (yol) diyagramı.	66

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

SSSAÖ: Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Ölçeği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda

Bölüm 1

Giriş

Problem Durumu

Toplum yapısı üzerinde ekonomik, sosyal ve siyasi yönden değişikliğe yol açabilecek etkiye sahip olan göç olgusu, bu değişikliğe bağlı olarak birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Göç olgusunun yarattığı en belirgin etki, uyum sağlama ve gelecek kaygısı şeklinde görülmektedir. Göç edilen bölgenin şartlarına uyum sağlama konusu, göçmenler için zor bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Uyum sürecinde göçmenler, köken ülkedeki ve varış bölgelerindeki konumlarını değerlendirirken buldukları bölgenin şartlarına uygun hareket etmektedirler.

Bireylerin buldukları bölgenin zor şartlarından uzaklaşmak için göç etmeye karar vermeleri zor bir süreç olsa da gidecekleri ülkede iyi koşullarda bir yaşama kavuşacaklarına dair besledikleri umut, onlara güç vermekte ve karşılarına çıkabilecek olumsuzluklarla mücadele edebilme cesareti kazandırmaktadır. Göçe iten en büyük sebep, bireylerin yaşadıkları bölgenin şartlarının hayatları için tehdit unsur oluşturmasıdır. Dolayısıyla göç olgusu ne kadar karmaşık ve kaygı verici bir süreç olsa da hayatta kalabilme umudu için bireyler her türlü zorluğu göze almaktadırlar.

Her birey, gelecekle ilgili kendini daha iyi şartlara taşıyacak beklentilere sahiptir, bu durum bir yönüyle onları ileriye yönlendiren motivasyon kaynağıdır. Fakat yaşanan göçün birey üzerinde yarattığı etkiler bireyin geleceğini umutsuz olarak görmesine de neden olabilir.

Hedef ülkede ya da şehirde kendisine destek verecek akraba ya da tanıdıkların olması, göçmenin hem cesaretini hem de umudunu artırır diğer yönden varış noktasında akrabası ya da tanıdığı olmayan göçmen için göç süreci daha karmaşık ve zor olmaktadır. Öncü grup gittiği ülkede yerleşip oradaki olanaklardan haberdar olduklarında ve çevreyi tanıdıklarında, yeni gelenlere önemli yardımlarda bulunmaktadır. Daha önce göç eden kişilerin deneyimlerini paylaşımları, yaşadıkları süreç hakkında bilgi vermeleri, göçlerin sürekliliği ve hızı üzerinde önemli bir etki oluşturmakta ve bu etki, geride kalanlar için göç etme konusunda teşvik edici bir rol üstlenmektedir. Bu şekilde göçmen ağlarının

etkisiyle göçün devamı sağlanmakta ve göç olgusunu hızlandıracak her yol geride kalanlara bildirilmektedir. Bu durum göçmen ağlarının rolünün önemini açıkça ortaya koymaktadır (Yalçın, 2004, 50-55)

Göçmen ilişkiler ağları, kişilerin göç etme sürelerini yaygınlaştırmakta, göçün yol açtığı masrafları ve içerdiği riskleri azaltmakta, gönderen ülke topluluklarını daha fazla temsil etmektedir. Ayrıca kabul edildikleri ülke tarafından göçmen ağlarını denetlemek büyük zorluklara sebep olmaktadır (Abadan-Unat, 2006, 35-36).

Göç olgusuyla ilgili ortaya atılan kuram ve modellerden arasından ağ kuramı, diğer model ve kuramlara göre bireyi farklı bir açıdan ele almaktadır. Bu kuramda göç ve göç olgusu içerisinde bireye geniş bir bakış açısıyla bakılmakta ve aynı zamanda değerlendirmelerde çok boyutlu ve işler bir analiz yapılmasını olanaklaştırmaktadır.. Bu nedenle kuram, göç olgusunu, göç alan ve veren ülkeleri anlamlandırmak için önemli yaklaşımdır. Tüm bu etmenler, günümüzde yaşanan göçleri network teorisini bayağı açıklayıcı ve kişisel analize oldukça fazla imkân tanıyan teori olduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006).

2011 yılından başlayarak ülkemize gelen Suriyeliler devlet politikasında misafir olarak ele alınmıştır. Bu nedenle Suriyelilerle ilgili yapılan tüm hazırlıklar ve çalışmalar özellikle ilk bir kaç yılda temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi üzerine odaklanmıştır. Bilhassa sınır bölgelerindeki şehirlerde nüfusta aşırı bir yoğunlaşmanın olması şehrin sosyal yapısında değişmelere neden olmakta ve bu durumun ortaya çıkardığı huzursuzluk şehirlerdeki gerilimin boyutunu artırmaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler konusu yıllar geçtikçe evlerine dönememeleri nedeniyle misafirlikten çıkarak kalıcı hale gelmektedir. Kalış süreleri artan Suriyelilerin dönme arzularıda düşmektedir. Artık geri dönmeyecek misafirlemizin geleceğiyle ilgili projeksiyonlar yapılmalı, uyum çalışmalarına öncelik veren çalışmalara başlanması gerekmektedir (Erdoğan & Kaya, 2015: 320).

Sığınma kamplarındaki Suriyelilerin %50'den fazlası ve kamplarda yaşamayanların %80'i Suriye'yi güvenli olmadığı için terk ettiklerini belirtmişlerdir. Bu gerekçeden başka Suriyeli sığınmacılardan önemli bir bölümü siyasi ya da ekonomik sebeplerden ötürü Suriye'den ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Sığınma kamplarında bulunan Suriyelilerin %50'sinden fazlası ve kampta yaşamayanların

dörtte biri, resmi sınırları kullanarak Türkiye'ye pasaportsuz bir şekilde girmiştir. Bunun dışında resmi olmayan yollardan Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli sığınmacıların oranı oldukça fazladır. Suriyeli sığınmacıların dörtte üçü Türkiye'ye göç etmesindeki nedenin ulaşım kolaylığı olduğunu açıklamıştır (AFAD, 2013).

Suriyeliler göç ettikleri kentlerde barınacak yer bulmanın kolay olmadığını, geçimlerini sağlamada zorluk çektiklerini ve çocuklarının okula gönderemediklerini dile getirmektedir (Erdoğan & Kaya, 2015: 328). Bu hareket herkesi etkiliyor olsa da göç edenlerin evlatları, bu değişimden en çok etkilenen grubu oluşturmaktadır. Çocuklar göçün olumsuz etkileri sebebiyle yeni kültüre, kente, arkadaşlara, eğitim kurumuna ve sosyal normlara belirli zaman uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Göçmenler ve çocukları Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısı, dili ve eğitim politikalarında var olan eksikliklerden olumsuz olarak etkilenmektedir (Erçetin, Potas, Açıkalın, 2018). Göç alan ülkeye göçün etkisinin hangi boyutta olacağını göçmenlerin sayıları, ülkede geçirecekleri süreleri ve demografik özellikleri ortaya koymaktadır (Portes, 2010: 545). Sosyal sermaye kavramı göç çalışmalarına 1990'lı yıllardan itibaren yer edinmiştir. Sosyal sermaye kavramının açıklanması aşamasında üzerinde ilk durulması gereken, kavramın içerdiği sermaye sözcüğüdür. Sermayenin özellikle sosyal sermaye kavramı ile bağdaşacak şekilde ele alınması halinde; temel olarak kar düşüncesiyle yapılan bir yatırımı belirttiğini söylemek olasıdır (Lin, 2001a, s.4). Bu şekilde, bireylerin diğer bireylerle sürdürdükleri sosyal ilişkilerin, bireysel yaşantılarını kolaylaştıracak, refah düzeylerini arttıracak bazı avantajlar sağladığı öne sürülmektedir. Sermayenin özellikleri arasında bulunan ikâme edilebilirlik, esneklik, dayanıklılık, dönüşümlülük özellikleri, sosyal sermaye özellikleri şeklinde de belirtilebilir. Dolayısıyla sosyal sermayenin aslında sermaye olduğu yönünde değerlendirilmesi de mümkündür (Robison, Schmid & Siles, 2002, s. 9).

Sosyal sermaye, Putnam (1993, s. 169) tarafından; "sosyal kurumun koordine edilmiş eylemleri kolaylaştırarak toplumun etkinliğini arttıran güven, normlar ve iletişim ağları gibi özellikleri" olarak tanımlanmıştır. Putnam sosyal sermayenin oluşumu açısından üç faktörü ele almaktadır. Bu bağlamda sosyal sermayenin; sosyal yapı içerisindeki ortak amaçların yerine getirilebilmesi için güven, normlar ve iletişim ağlarının bir araya gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Putnam (1995) ayrıca, sosyal sermayenin insan yaşamının tümünde kalıcı etkilere

sahip olduğunu ve bunun suç oranlarının azalması, politik aktörlerin daha aktif hale gelmesi ve yolsuzlukların azalması gibi sonuçları doğuracağını ifade etmiştir. Putnam (2000, s. 19) sosyal sermaye teorisinin, sosyal ağların önem taşıdığı fikri üzerine geliştirildiğini belirtmiştir. Bireysel ve ortak verimliliğin artmasında fiziki ve beşerî sermayenin önemli bir payı olduğu bilinirken sosyal bağların da birey ve grupların verimliliğinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Öyle ki, fiziksel araçlar, fiziki sermayeyi oluşturmakta, bireyin özellikleri de beşerî sermayeyi oluşturmaktadır. Sosyal sermaye kapsam olarak kişiler arasındaki sosyal ağlar, ortak normlar ve güvene dayalı ilişkileri içermektedir. Bu sebeple sosyal sermayenin oluşumunda toplumsal ahlakın etkisi büyüktür. Toplum yapının genel özelliklerinin sosyal sermaye birikiminde belirleyici olduğu ifade edilebilir. Sosyal sermaye kavramının oluşumuna önemli katkı sağlayan isimlerden biri olan Coleman (1988) ise sosyal sermayenin, sermayenin öteki türleri gibi üretken olduğunu ve yokluğunda telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracağını ifade etmektedir. Buradan hareketle, üretim faktörü olarak nitelendirilen sermaye kavramı gibi üretkenlik özelliğini barındıran sosyal sermayenin, sermaye olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı görüşüne varılmaktadır.

Pierre Bourdieu, kavramla ilgili önemli açıklamalara yer veren diğer isimdir. Sosyal sermaye konusunu mikro düzeyde inceleyerek bireyin; toplumda belli statüleri elde etmek için hangi kaynaklardan yararlandığıyla ilgilenmiştir. Bourdieu, kişilerin veya grupların geliştirdikleri ilişkilerinde tanıma veya kendini tanıma davranışlarının neticesinde elde ettiği birikimin birey için sermaye ve güce dönüşmesinin sosyal sermaye olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir (Şan, 2007, s. 74). Bu görüşün paralelinde sosyal sermaye, içerdiği norm ve sosyal ağlar benzeri faktörlerin bireyler tarafından yapılan ortak eylemlerde her iki tarafında faydasına olmasını kolaylaştırması biçiminde de tanımlanabilir. Ayrıca öteki değişkenler sabitken (*ceteris paribus*), yüksek seviyede sosyal sermaye birikimi olan toplumların, sosyal sermaye konusunda birikimi yeterli olmayan veya düşük seviyede olan toplumlara kıyasla; güven, ahlak, zenginlik, kültür, demokratik yönetim tarzının önde olduğu, mutlu ve umutlu bireylerin olduğu ifade edilmektedir. Nitekim böyle ülkelerde yaşayanların; iyi koşullar sağlayan iş bulabilmesi ve sahip oldukları imkanlara sahip çıkabilmesi, daha yaşanılabilir toplum yaratmak için projeler geliştirebilmesi, var olan kaynakları optimum seviyede kullanabilmesi,

çıkan anlaşmazlıklarda çözüm odaklı hareket etmesi ve birbirlerine ihtiyaç duyulan konularda dayanışma sağlayabilmeleri mümkün olmaktadır (Woolcock, 1998, s. 155). Böylece sosyal sermayenin toplumsal birliğin oluşumuna katkıda bulunduğu, bu şekilde oluşan huzur ortamının, bireyleri çalışmaya teşvik ettiği ve bu sayede refah düzeyinin yükselmesinin sağlandığı belirtilebilir. Sosyal sermaye kavramında topluluk esas olup, birey ve toplum birbirine ihtiyaç duymaktadır. Böylece birey, kişisel çıkarlarının peşinde olan faydacı bir yapı tarafından değil, sosyal hedeflere yönelik olarak harekete geçirilmektedir. Toplumda oluşan bu ahlaki düzen, bireylerin tercihlerinin anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Özellikle güven, sosyal ağlar, normlar ve karşılıklılık unsurlarının bileşik etkisi, güçlü bir topluluğun oluşmasını sağlamaktadır (Onyx & Bullen, 2000,s. 25).

Bu araştırmanın amaçlarından biri de politikacıların; mültecilerin tecrübelerinden, hayatta kalma mücadelelerinden ve göç esnasında ve yaşamlarını devam ettirmelerini sağlarken kullandıkları sosyal ağlardan ve sosyal sermaye birikimlerinde yararlanabileceklerini ortaya koymaktır (Cederberg, 2012: 60).

Bireyin sahip olduğu sosyal ağlarıyla göç edeceği ülkeye karar vermesi, iş bulması, kalacak yer bulması, göç sırasında maliyetlerini ve ortaya çıkabilecek problemleri azaltılması olanaklı kılmaktadır(Liang, 2006: 491; Massey & Zenteno, 1999: 539; Garip, 2008: 592).

Göçmenlerin var olan sosyal ağlarıyla gerçekleştirdikleri bağlantılar onlara farklı faydalar sağladığı gibi yaşadıkları ülkenin finans, politika ve sosyo- kültürel öğelerini derinden etkilemelerine sebep olmaktadır.Yaşadıkları şehirlerde sivil toplum kuruluşları kurarak bir araya gelmeleri politik organizasyon olmasalarda etkileşim kurmaktadır (Odmalm, 2007: 486).

Böylece siyasi organizasyonlara dahil olmasalar da bu dernekler kendi içlerinde yürüttükleri, finansal, siyasi ve kültürel birlikteliğe haiz toplumsal aktivitelere sahiptir (Martiniello & Statham, 1999: 567-568).

Türkiye de 4 milyona yaklaşan, ülke nüfusunun %4.4, geçici koruma altında Suriyeli nüfus vardır. Avrupa Birliği ülkelerindeki toplam Suriyeli mülteci sayısının yaklaşık olarak 850 bin olduğu göz önüne alındığında bu rakamın büyüklüğü daha rahat anlaşılabilir. Türkiye de sınır illerde özellikle Kilis de Suriyeli nüfusu Türk

nüfusunu geçmiştir(116 bin Türk-142 bin Suriyeli) ve büyük şehirlerde yaşayanların artık Suriyeli komşuları, alışveriş yaptığı Suriyeli esnaflar ve çocuklarının Suriyeli okul arkadaşları bulunmaktadır. Öyle ki bazı okullarda Suriyeli öğrenci sayısı Türk öğrenci sayısını geçmiştir.Artık Türkiye nüfusunun olduğu gibi, Oldukça kısa sürede küçümsenmeyecek bir nüfus oranına ulaşan Suriyelilerin Türk toplumu ile uyumları üzerinde daha fazla düşünülmesi ve politika üretilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsan yaşamı boyunca ilişkiler kurar. Kurduğu bu ilişkiler sonucunda kararlar alır. Aldığı bu kararlar yaşamını şekillendirir. İnsanın kurduğu bu ilişki kelebek etkisi yaratır. Bilinçli yada bilinçsiz olarak çevresindeki yada hiç tanımadığı bir insanın hayatında derin izler bırakabilir. Kişinin kurduğu ilişkiye verilen önem günümüzde giderek artmıştır. Öyle ki OECD bu ilişkiler yumağını 'Tutkal' olarak tanımlamıştır. Bireylerin sahip olduğu bu sermayeyi ilk defa 1916 yılında Lyda Judson Hanifan Sosyal Sermaye olarak tanımlamıştır. Sosyal Sermaye kavramı sosyal ağların, teknoloji ve bağlanabilirliğinin önemin giderek artmasından dolayı farklı disiplinlerin araştırma konusu olmuştur. Ülkeler arası gelir durumunu birbirinden farklı olmasının nedeni araştıran ekonomistler insan sermayesi ve sosyal sermaye üzerine derinlemesine araştırmalar yapmışlardır. Öyle ki Dünya Bankası Sosyal Sermayeyi 'Kayıp Halka' olarak tanımlamıştır. İnsan sermayesi ve Sosyal sermaye girift bir ilişki içindedir.

2011 yılında Suriye de yaşanan siyasi kriz ve savaş, Dünya'yı hiç de beklemediği bir sorunla karşı karşıya getirdi. Ülkelerindeki yaşanan savaştan kaçan önce 100 binler daha sonra milyonlar önce komşu ülkelere daha sonra da bu ülkeler üzerinden Avrupa'ya mülteci olarak geçmeye başladı. Yaşanan bu kaos ülkelerin yeni stratejiler belirlemesine yol açtı. Ülkeler bir yandan gelenlerin barınma, beslenme gibi temel problemleriyle uğraşırken diğer yandan gelen mültecilerin eğitim, çalışma, sosyal yaşam gibi ülkeye uyumunda önemli yere sahip konularla ilgilenmeye başladılar.

Sosyal Sermaye kavramına birçok düşünür farklı açılardan bakmaktadır. Sosyal sermaye sosyolog Pierre Bourdieu'nun bakış açısında "gerçekte veya uygulamada karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok

kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olması nedeniyle, bir bireyin veya bir grubun haklı olarak hissesine düşen kaynakların bir toplamıdır.” (Field, 2008, s.20). Coleman’a göre sosyal sermaye “toplumsal yapıların insanların bir şeyler başarmalarını sağlayan yönlerini” vurgulamaktadır. Örneğin güvene sahip olmayan bir topluluğa kıyasla içinde güven duygusunun yaygın olduğu bir topluluk, hemen hemen her şeyi yapabilecek bir kapasitededir (Devamoğlu, 2008, s.10). Sosyal sermaye, Robert Putnam’a göre ortakların belirlenen ortak hedefleri sağlama adına etkin bir şekilde ve işbirliği halinde birlikte çalışmasını sağlayan ağlar, sosyal normlar ve güven gibi sosyal örgütlenmenin öğelerinden meydana gelmektedir (Uğuz, 2010, s.36). Sosyal sermaye, siyaset bilimci Francis Fukuyama’ya göre “bireyler ve gruplar arasında işbirliğinin tesisi için zemin sağlayan değerler ve normlar bütünüdür. İletişim ağları, sivil toplum ve güven sosyal sermayenin bileşenleridir, yoksa sosyal sermaye kendiliğinden gerçekleşemez.” (Fukuyama, 1999, s.3).

Dünya Bankasının ‘Kayıp Halka’ olarak OECD’nin ‘Tutkal’ olarak tanımladığı Sosyal Sermaye giderek artan bir şekilde Mültecilerin ülkeye uyumunda önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Ülkelerin bu göç şokunu atlatabilmesi, gelişmesi için gerekli olanın fiziki sermayenin tek ve yeterli olmadığı İnsan sermayesi ve sosyal sermayenin de ülkelerin gelişmesi ve mültecilerin uyumu için olmazsa olmaz faktörler olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı Arap Baharı sonrası ülkelerinde çıkan savaştan dolayı Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ‘Kayıp Nesil’ olmaması için Suriyelilerin sosyal sermaye düzeyini ve ağ yapısını incelemektir. Bu kapsamda Suriyelilerin Türkiye’ nasıl geldikleri, buna nasıl karar verdiklerini, göç ağlarının ve sonrasında yaşanan değişimlere, ülkeye uyumuna ilişkin sürecin anlaşılması amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi

Bu amaca yönelik olarak araştırmanın problem cümlesi " Yetişkin Eğitime Katılan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Sermayelerinin ve Sosyal Ağlarının İncelenmesi " olarak belirlenmiştir.Bu problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

Alt Problemler

Problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Yetişkin eğitime katılan Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye düzeyi nedir?
2. Yetişkin eğitime katılan Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye düzeyi kişilerin
 - a. Yaşına,
 - b. Cinsiyetine,
 - c. Eğitim düzeyine

Göre değişmekte midir?

3. Yetişkin eğitime katılan Geçici koruma altındaki Suriyeliler sosyal ağları kullanma becerilerini ne düzeyde kullanmaktadır?
4. Yetişkin eğitime katılan Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal ağları kullanma becerilerinin düzeyi
 - a. Göç etme kararlarında,
 - b. Yaşanılan şehir /mahalle seçiminde,
 - c. İş bulmalarında

Etkili midir?

5. Yetişkin eğitime katılan Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermayesi ve sosyal ağlarının topluma etkisi nedir?

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinde yetişkin eğitimi veren Halk Eğitim Merkezleriyle sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracından elde edilen veriler, yetişkin eğitime devam eden, gönüllü olarak ankete katılan 325 geçici koruma altındaki Suriyelilerin görüşleri ile sınırlıdır.
3. Araştırmada sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerine bakılmıştır.

Tanımlar

Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.

Sosyal sermaye; Coleman'a göre, içinde karşılıklılık beklentilerinin bulunduğu ve ilişkilerin yüksek dereceli bir güvenle ve ortak değerlerle oluştuğu, böylece bir bireyin iletişim ağlarının ötesine geçtiği, bir kaynağı temsil eder

Sosyal ağ; Bir grup aktör ve bu aktörler arasındaki bir veya daha fazla ilişkiden oluşmaktadır (Adler ve Kwon, 1979, s. 507; Wasserman ve Faust, 1994, s. 9). Bu aktörler bireyler de dahil olmak üzere anlamlı herhangi bir sosyal birim, toplu kuruluşlar, firmalar, örgütler ve örgüt içi bölümler olabilmektedir (Wasserman ve Faust, 1994, s. 9).

Aktörler arası ilişkilerin bazıları ise biçimsel rol ilişkileri de dahil olmak üzere her türlü duygusal ifadeler (dostluk, saygı), sosyal etkileşimler, iş akışları, hammadde kaynaklarının (para, mal) transferi, bilgiye erişim ve bilginin yayımlanması, maddi olmayan kaynakların(bilgi, tavsiye) akışları, ticari işbirlikleri olarak isimlendirilebilir (Wasserman ve Faust, 1994, s. 17).

Göç; Birey ya da grupların bulunduğu bölgede ihtiyaç duyduğu ekonomik, siyasi, çevresel imkânları elde edememesi üzerine ya da tamamen kişisel sebeplerle bir yerden başka bir yere gerçekleştirilen kısa, orta ya da uzun sürecek şekilde geriye dönüş olabileceği gibi süresiz yerleşmenin de amaçlandığı kültürel, toplumsal ve coğrafik yer değiştirme eylemidir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Göç

Göçler, insanlık tarihinin önemli bir parçasıdır. Tarih boyunca farklı dönemlerde nüfus hareketleri yaşanmış ve göçler toplumların hatta uygarlıkların şekillenmesinde kritik rol oynamışlardır. Örneğin, tarihte ilk büyük kitlesel göç olarak da bilinen 'Kavimler göçü' sonucunda Roma İmparatorluğu yıkılmıştır. Hunların Orta Asya'dan çıkışıyla başlattıkları bu göç sonucunda; Hunların akınlarından kaçan Germanler dalgalar halinde Avrupa'nın haritasını değiştirmişlerdir. Göç alanında çalışan bazı sosyal bilimciler, içinde bulunduğumuz çağı, göçün tüm dünyayı kapsayacak kadar yayılmasından ötürü "göç çağı" olarak tanımlayabileceğimizi söylemektedirler (Castles & Miller, 2008, xvii-xviii). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen iletişim ve ulaşım teknolojilerinin etkisiyle yoğunlaşan göç hareketleri bu adlandırmaya sebep olmaktadır. Ülkeleri sosyal, finansal, dini, politik vb. yönden etkileyen bir kavram olan göçün; demografik, sosyolojik, finansal, psikolojik, antropolojik, politik vb. pek çok boyutu vardır. Göç denilince bir yerden başka bir yerden başka bir yere gitmek, gelmek veya ülke değiştirmek aklımıza hemen gelir. Göç, araştırmacılar tarafından farklı boyutlarda tanımlanmıştır. Yalçın (2004, 13)'a göre göç; birey ya da grupların bulunduğu bölgede ihtiyaç duyduğu ekonomik, siyasi, çevresel imkanları elde edememesi üzerine ya da tamamen kişisel sebeplerle bir yerden başka bir yere gerçekleştirilen kısa, orta ya da uzun sürecek şekilde geriye dönüş olabileceği gibi süresiz yerleşmenin de amaçlandığı kültürel, toplumsal ve coğrafik yer değiştirme eylemidir. Göç Terimleri Sözlüğü (2009, 22) göçü, "uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek süresi; yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri" diye tanımlamaktadır. Başka bir tanıma göre ise göç, belli bir bölgede yerleşik bulunan birey ya da grupların çeşitli faktörlerin etkisiyle bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yerde uzun süreliğine yerleşmek için yer değiştirmesi ve yeni yaşam bölgesine eklenmelerini içeren süreç olarak tanımlanmaktadır (Tekeli, 2008, 18).

Faist (2003, 41)'e göre göç, mevcut siyasal veya toplumsal birimden bir başkasına, bir mekândan diğer bir mekâna yönelen akışın olduğu, yaşanan

mekanın sürekli olarak ya da yarı-sürekli özelliklerinde gerçekleşen ve çoğunlukla bir tür idari sınırın dışına yönelen yer değiştirmelerdir. Faist burada, göçün genel kabul gören yalnızca mekânsal bir değişimden söz etmemekte aynı zamanda göçü tanımlarken toplumsal ya da siyasal bir akıştan da bahsetmektedir. Göç olgusu, bireylerin yaşadıkları bölgedeki şartların artık gereksinimlerini karşılamaması üzerine ya da iyi koşullarda yaşanmasına engel teşkil eden durumların söz konusu olması halinde başlamaktadır (Beter, 2006, 5-6). Beter'in tanımlamasına göre göç, bir arayış ve kurtuluş aracı olarak görülmektedir. Fichter (2006,180) ise göçü fiziki hareketlilik olarak görür. Fiziki hareketlilik sayıları çok olan bir grup insanın baskıyla bulunduğu bölgeden zorla başka bir bölgeye yerleştirilmesi, başka bir ifadeyle istenilmeyen kişilerin sürgün edilmesi ve aynı ülke sınırları içerisinde bir bölgeden başka bir yere ya da bir ülkeden diğerine gerçekleştirilen zorunlu göç şeklinde ifade edilebilir.

Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Göç olgusunu ortaya çıkaran çok çeşitli nedenler bulunmaktadır. İnsanların göç etmelerini tek bir nedene bağlı olarak açıklamak yetersiz bir açıklama olarak değerlendirilmektedir (Castles & Miller, 2008, 39). Göçün nedenlerinin ne olduğu üzerinde değerlendirme yapılırken dini, kültürel, ekonomik ve toplumsal etkinin de ele alınması gerekmektedir. Yaşadıkları bölgeden ayrılmak insanlar için de kolay verilebilecek bir karar olmamakta ancak daha iyi şartlarda yaşama isteği, sosyal, ekonomik ve kültürel imkanlar elde etme düşüncesi göç kararını vermelerinde etkili olmaktadır. Ülke içerisinde bir yerleşim bölgesinden diğerine gitme kararının verilmesinde şu faktörler etkilidir: Nüfusta yaşanan artış, teknolojik gelişmelerinin tarım sektörünü etkilemesi, sağlık faktörleri, terör eylemleri ve bu eyleme bağlı oluşan huzursuzluklar, iş imkanlarının kısıtlı olması gibi nedenlerdir. Bu gibi nedenlerden dolayı iç göçün yaşandığı söylenebilir (Akan & Arslan, 2008, 21).

Dış göçlerin nedenlerini ise şöyle özetlemek mümkündür: Ekonomik yetersizlikten kaynaklanan sebepler, işsizliğin yüksek oranda olması, yaşanan doğal afetlerin yarattığı yıkım, savaşlar, ülkedeki siyasi kargaşa, ırkçı nedenler ve uluslar arası platformlarda yapılan nüfus değişimleri anlaşmaları olarak ifade edilebilir (Akan & Arslan, 2008, 25).

Tarih boyunca savaşlar en etkili göç nedenlerinden biri olmuştur. I. ve II. Dünya Savaşlarında milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmıştır. Aynı şekilde yaşadığımız dönemde de Suriye, Irak, Afganistan, Arakan, Mali vb. birçok ülkede insanlar savaşlardan dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır. Göçe neden olan bir diğer faktör ise askeri ve siyasi darbelerdir. Bu tip nedenlerle ortaya çıkan göçlerin en iyi örneğini 1979'daki İran İşlam Devrimi ve 1980'de Türkiye'deki askeri darbe sonrasında ortaya çıkan göçlerdir (Deniz, 2009, 18).

Göçün bir diğer nedeni de yaygınlaşan neoliberal piyasa ekonomisinden dolayı bölgelerin pek çoğunda geleneksel dayanışmanın yok olmaya yüz tutması, devletin sosyal yardımlarını azaltması ve bunun beraberinde getirdiği, işsizlik ve yoksulluktur. Dünyanın değişik bölgelerinde refah ve yaşam standartlarının aynı olmadığının gelişen iletişim teknolojileri sayesinde bilinir hale gelmesi göç olgusundaki eğilimi hızlandırmaktadır (Danış, 2004, 216). Küreselleşmeyle beraber insanlar daha iyi yaşama standartlarına ulaşmak hayaliyle gelişmiş ülkelere akın etmektedirler. Böylece dünyanın birçok ülkesinden başta yüksek eğitilmiş ve vasıflılar olmak üzere pek çok insan gelişmiş ülkelere gitmektedir. Küreselleşme ile beraber sadece sermaye hareketliliği değil aynı zamanda insan hareketliliği de artmaktadır. Fakat sermaye hareketliliği Kuzey'den Güney'e, Batı'dan Doğu'ya doğru olsa da insan hareketliliği, düşük nitelikli işgücüne sahip göçmenlerin hareketliliği tam tersi yönde işlemektedir (Atasü-Topçuoğlu, 2012). Göçü meydana getiren önemli gerekçeler arasında sayılan işsizlik, göç eyleminden sonra da bireylerin önemli problemi olmaktadır (Taşcı, 2009). Göç eylemini gerçekleştiren birey ya da grup, varış noktasında geçimini sağlayabilmek için iş aramaktadır. Niteliğe dikkat edilen işler için gereken niteliğe sahip değilse istihdam edilememekte ya da sosyal güvence sağlamayan, düşük ücret uygulaması olan günöbirlik işlerde çalışmak mecburiyetinde kalmaktadırlar (oban, 2011, 115). Yoksulluk da aynı şekilde hem bir göç sebebi hem de sonucudur. Göç hem göç edilen yerde hem de göçle gidilen yerde birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Literatüre bakıldığında göçün ortaya çıkardığı sonuçlar; göçe bağlı fiziksel sonuçlar (arpık kentleşme, kültürel yozlaşma, işsizlik vb.), toplumsal sonuçlar (uyum sağlayamama, suç oranlarında yükselme, vb.) ve sağlık açısından (ruh sağlığının bozulması, yalnızlaşma vb.) birtakım sonuçların olduğu ifade edilmiş ve göç olgusunun bu başlıklar altında incelendiği görölmüştür

(Çoban, 2011, 110). Çoğu zaman kontrolsüz bir şekilde gerçekleşen, büyük boyutlu ve dengesiz insan hareketlerinin olumlu etki ve sonuçlarını beklemek neredeyse imkânsızdır. Göç, başka bir yere yerleşmek amacıyla yapılmasından dolayı kültürel, ekonomik ve sosyal anlamda önemli etkiler yaratabilmektedir.

Tarihsel olarak bakıldığında göçün önemli sonuçlarından biri de kültür yayılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç eden bireylerde göç ettikleri toplumla ilgili davranış örüntüleri karşılıklı değiştirilir, yeni fikirler ortaya atılır, kültürel zenginleşme ve yayılma oluşur (Fichter, 2006, 182). Göç, sosyal açıdan değişimlere de neden olabilmektedir. Kişinin yıllarca yaşadığı çevreyi değiştirmesi ve bununla beraber yeni ilişkilerin kurulması sosyal açıdan değişimlere neden olabilmektedir.

İnsanlar çok çeşitli sebeplerden ötürü bulunduğu yerden daha iyi imkânlar sahip olan yerlere bireysel ya da grup halinde sürekli ya da geçici olmak kaydıyla göç etmişlerdir. Göç olgusunun tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Günümüzde değişen koşulların da etkisiyle göçün hızı ve mahiyeti de farklılaşmaktadır. Bilhassa yaşanan küreselleşme olgusu günümüz koşullarında uluslararası göçlerde hareketlilik ortaya çıkarmıştır. Önceki dönemlerde göçün yönü doğudan batı kesimlere doğru iken günümüzde farklı yönlere de göçler gerçekleşmektedir. Göç etme kararlarını verirken itici nedenler etkili olmuş gidecekleri bölgeleri seçerken de çekici etkiler öne çıkmıştır.

Göçü Başlatan Etkenler:

- Daha iyi yaşam standartlarına kavuşma isteği
- Eğitim olanaklarının iyi olduğu bir yere yerleşme isteği
- İyi koşullarda sunulan sağlık hizmetlerinden faydalanma isteği
- Geliri ve şartları iyi olan bir işte çalışma isteği

Göçü Zorunlu Kılan Etkenler:

- Güvenlik sorunları
- Dini, siyasi, etnik kökenden kaynaklanan baskılar
- İşsizlik
- Doğal afetler
- Savaşlar

Göçün çekici faktörleri göç etmek isteyenlere nereye gideceği konusunda bir yol haritası çıkarsa da karar verirken gideceği ülke seçimini sosyal ağları belirliyor. Son yıllarda hızla artan göç hareketi sebebiyle sadece göç eden kişi dönüşmüyor, aynı zamanda gitti yeri de dönüştürüyor. Bu nedenle kıta avrupa başta olmak üzere dünyanın gelişmiş ekonomileri için göç, yabancı düşmanlığına, sınırların kapatılmasına neden olmaktadır.

Göç Teorileri

Göç olgusunu inceleyen bilimsel araştırmalarda ileri sürülen göç teorileri, ülkemizde yaşanmış ve halen devam eden bir eylem olan göçlerin analizlerinin yapılmasında ve değerlendirilmesinde bakış açısı sunması yönüyle önemlidir. Burada belirtilmesi gereken nokta, bu modeller dünyada yaşanan bütün göçleri açıklama iddiasını taşımamaktadır. Göç teorilerine genel olarak bakılacak olursa:

Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç olgusu tartışmalara ilk defa 19. yüzyılda konu olmuştur. Daha önce göçle ilgili çok sayıda tartışma olmasına rağmen bilinen ilk çalışma coğrafyacı ve harita uzmanı olan Georg Ravenstein'in ta 1885 tarihinde çıkardığı "Göç Kanunları" (The Laws of Migration)adlı makaledir (Abadan-Unat, 2006, 20; Yalçın, 2004, 22). Ravenstein'in "Göç Kanunları" 7 maddeden oluşmaktadır. Bunlar;

- a- Göçmenlerin büyük bir kısmı yalnızca kısa mesafeli yerleri tercih eder. Kısa mesafeli yer değişikliği olmuş olsa da hedef bölgede nüfus açısından göç dalgaları oluşmaktadır. Göç olgusunda birey ya da gruplar büyük sanayi ve ticaret merkezlerine yerleşmek amacıyla yönelmektedirler.
- b- Bir şehirde ekonomik anlamda yaşanan hızlı bir gelişme, diğer kentlerde yaşayanların dikkatini bu bölgeye çekmektedir. Bu durumda kırsal bölgelerde nüfusta yaşanan azalma uzak mesafeli göçler yoluyla gelen göçmenlerce giderilir. Böylelikle hızlı bir şekilde gelişme gösteren kent ülkenin tümünde hissedilir hale gelir ve bu durum aşama aşama sürdürülür ve bu bağlamda göç ülkenin genelinde hissedilmiş olur.
- c- Yayılma süreci olarak tanımlanan olayla karşı karşıya kalınması, iki sürecin birbiriyle benzer özellikler taşıdığını ortaya koymaktadır. İki sürecin arasındaki en önemli benzerlik ulaşılmak istenen amacın aynı olmasıdır.

Göç eylemi tek başına amaç olarak değerlendirilmemektedir. Şehirlerin olanaklarından yararlanmak, göç olgusundaki önemli bir amaç olarak belirtilmektedir. Bundan dolayı göçe bağlı olarak gerçekleşen yayılma süreci ve bu yayılmayı içine çeken süreç, amaç yönüyle benzetilmekte ve iki sürecin amacına ulaşması da göç eyleminin gerçekleşmesine bağlı olmaktadır.

- d- Her oluşan göç dalgası karşı bir dalganın oluşmasına neden olmaktadır. Bu ifadede en dikkat çeken kısım yoğun bir şekilde göç alan yerleşim merkezlerinin aynı şekilde göç vermesidir.
- e- Uzak yerlere göçü tercih edenler genellikle sanayi ve ticaret merkezine dönüşen büyük kentlere yönelmektedirler.
- f- Kentte yaşayanlar, kırsal kesimde yaşayanlara kıyasla göç eylemine daha az yönelmektedirler. Bu bağlamda göç alan kentlerin göçe yöneldiklerini ileri sürmek doğru bir bakış açısı olmamaktadır.
- g- Kadınların erkeklere kıyasla göç etme eğilimi daha fazladır (Akt. Yalçın, 2004, 23-25).

Kesişen Fırsatlar Teorisi

1940 yılında Stouffer tarafından göçle ilgili "Kesişen Fırsatlar Teorisi" ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre, yaşadıkları yerlerden uzak yerlere göçenlerin sayısı, hedef yerdeki olanakların fazlalığıyla orantılıdır (Akt. Yalçın, 2004, 28). Göç edilecek bölgede iş bulma imkânları çoksa oraya göç edecek insanların oranı da aynı şekilde fazla olacaktır. Bu kuram özellikle ekonomik nedenlerle yapılan göçlerde ve işçi göçü çalışmalarında daha sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. İş olanaklarını fazlalığı hedefe yapılacak göçün oranını etkileyecektir (Çağlayan, 2006).

İtme-Çekme Teorisi

Bu teori Everett Lee'nin, 1966 senesinde yayımlanan "Bir Göç Teorisi" (A Theory of Migration) isimli çalışmasına dayanmaktadır. Lee, göç olayında 4 ana faktör olduğunu belirtmektedir. Bu faktörler:

- a. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- b. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,

- c. Araya giren engeller,
- d. Kişisel faktörlerdir (Akt. Özyakışır, 2013, 50).

İtici ve çekici faktörler, özellikle göçün nedenlerini açıklamada çokça başvurulan iki önemli argümandır (Özyakışır, 2013, 50). Lee, itici ve çekici faktörlerle ilgili olarak duruma göre bazılarının etkileyici bazılarının ise etkili olmadığını belirtmiştir. Eğitim olanaklarının daha iyi olduğu bir yere gitme düşüncesiyle göç kararının alınması kimlerine göre çekici bir faktör olarak değerlendirilirken kimilerine göre de eğitim olanağı çekici gelememektedir (Yalçın, 2004, 31). İleri sürülen teori Türkiye yönüyle değerlendirildiğinde, göç olgusunun bazı açılardan teoriyle uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. İç ve dış göç gerçekleştirirken göçmenler, itici ve çekici etkenleri hesaba katmakta, karşılığın çıkacak olan zorluklarla nasıl mücadele edebileceklerini de gözden geçirdiklerini ve bir çözüm geliştirdiklerinde göç etme kararı aldıklarını varsaymak mümkündür (Yalçın, 2004, 33).

İlişkiler Ağı (Network) Teorisi

Göçmen ağı, köken ülke ile hedef ülkelerdeki göçmen olmayan kişiler eski ve yeni göçmenleri ortak paydada buluşturan köken, ırk ve dostluk bağlarından meydana gelen kişilerarası bağlantılar olarak ifade edilmektedir (Abadan-Unat, 2006, 34). Göç olgusu değerlendirilirken geçmişte yaşanan olay ve olgularla bağlantı kurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda network teorisinin göçe ve göçmene farklı yaklaştığı ve diğer teorilerden bu yönüyle ayrıldığı söylenebilir (Çağlayan, 2006). Hedef ülke ya da şehirde kendisine destek sağlayacak, işlerini kolaylaştıracak akraba ya da tanıdıklarını düşünerek yola çıkan göçmen cesaretle yardım edecek kimsenin olmadığını bilerek yola çıkan göçmen aynı cesareti taşımamaktadır. Öncü grup gittiği ülkede yerleşip oradaki olanaklardan haberdar olduklarında ve çevreyi tanıdıklarında, yeni gelenlere önemli yardımlarda bulunmaktadır. Göçmen sosyal ağları, iletişim sağlaması açısından haber kanalı niteliğinde olmaları ve hedef ülkelerdeki imkanlarla ilgili devamlı olarak bilgi paylaşımları, göçün devamı ve hızında önemli bir etkidir, geride kalanlar için de referans niteliğinde bir rol üstlenmektedir. Bu şekilde göçmen ağlarının etkisiyle devamlılığı sağlanan göç ve göçteki hızın kontrolüyle ilgili her şey geride kalanlara iletilmekte ve bu yol sürekli

kullanılmaktadır. Söz konusu yollardan biri de iltica akımları olarak belirtilmektedir. Bu ağı kullanarak siyasi gerekçe olmadan da ekonomik gerekçelerle başka ülkelere göç etmişlerdir. Göçle ilgili bu tür durumların önüne geçilememesi göçmen sosyal ağlarının ne kadar etkili olduğunu anlaşılır bir biçimde açıklamaktadır (Yalçın, 2004, 50-55).

Göçmen sosyal ağları, kişilerin göç etme sürelerini yaygınlaştırmakta, göçün yol açtığı masrafları ve içerdiği riskleri azaltmakta, gönderen ülke topluluklarını daha fazla temsil etmektedir. Ayrıca kabul edildikleri ülke tarafından göçmen ağlarını denetlemek büyük zorluklara sebep olmaktadır (Abadan-Unat, 2006, 35-36).

Ağ kuramının diğer model ve kuramlardan farklı bir şekilde göç ve göç olgusu içerisinde insana yaklaşımı, bu kuramın bireyi ön planda tuttuğunu göstermektedir. Ağ kuramında konuyu ele alış şeklinin geniş bir bakış açısı oluşturmaya imkân tanınması, konunun çok boyutlu ve işler bir analizle değerlendirilmesine de olanak sunmaktadır. Bu bağlamda teori; göçün nasıl bir olgu olduğunu, göç alan ve veren ülkeleri anlamlandırmada önemli bakış açıları sunmaktadır. Tüm bu etmenler, günümüzde yaşanan göçleri network teorisini bayağı açıklayıcı ve kişisel analize oldukça fazla imkân tanıyan teori olduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006).

İlişkiler ağı kuramı; göçmenler tarafından göç edilen ülkelerde kurulan ve aynı zamanda hedef ülke ile köken ülke arasında da oluşturulabilen sosyal ağlar ve bu ağlarla süreklilik özelliği kazanan göçler ağlarının önemini ortaya koymaktadır. Bu ağların oluşumu çok çeşitli sosyal temele ve değişkenlere göre şekillenmektedir ve bu şekilde güçlü ve zayıf ağlar olarak açıklanabilmektedir. Abadan-Unat, söz konusu ağları kapsam olarak şöyle açıklamaktadır: “Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır” (Abadan-Unat, 2002, 18). Wilpert’e göre ağ teorisi ve göçmen ağı şu şekilde çalışmaktadır. “Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplulukları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göçedenler ilk gelenlerin

tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hâl alır” (aktaran Yalçın, 2004, 50)

Ortaya konan tanımlamalarda belirlenen kriterlere ilave olarak, siyasi ve ekonomik bağlar da eklenmelidir. Ağlar arasında geliştirilen ilişkiler, zamanla hem köken hem de hedef ülke arasında daha belirgin hale gelirken farklı boyutlara da taşınmaktadır. Bu bağlamda kuramın ortaya atmış olduğu teoride dikkat edilmesi gereken husus ağın ne içerdiği ve ağın oluşturulmuş olmasıdır. Ancak bu konuda vurgulanması gereken nokta, ağın içeriği yerine ağın kurulmuş olmasıdır. Nitekim oluşturulan ağın içeriği zamanla değişerek farklı boyutlara kaymakta ve her geçen gün ağ gelişerek daha kompleks bir yapıya bürünmektedir. Almanya'ya göçen Türk işçilerin oluşturduğu ilişkiler ağı, bu duruma güzel bir örnek olarak verilebilir. Başlangıçta kurulan ağın içeriği, köken ülke konumundaki Türkiye'den hedef ülke olan Almanya'ya göçenlerin uyum sağlamasına destek verirken zamanla bunların yanı sıra ekonomik ilişkiler geliştirme ve Almanya siyasetine dahil olma şeklinde işlev üstlenmiştir. Gurak ve Caces'a göre mevcut göçmen ilişkiler ağıyla ilgili başka bir özellik de ağdaki işleyişin üst düzey bir örgütlenme zorunluluğu taşımasıdır. Göçmen ağları oluşturulurken herhangi bir kurala bağlı bir uygulamaya göre oluşturulma zorunluluğu bulunmaz. Ağlar, başlangıçta çok çeşitli ihtiyaca göre kendiliğinden oluşmaktadır ve zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda kendiliğinden gelişmektedir. Söz konusu ağ ilişkisinin gelişmesinde etkili olan faktör de göç eyleminin sürekliliği ve yine ağ ilişkileriyle göç eyleminin desteklenmesidir. Nitekim göçün başlamasıyla kurulan sosyal ağ, daha sonraki göç eylemleriyle pekişerek büyür ve süreklilik özelliği kazanır (aktaran Yalçın, 2004, 49). Diğer bir ifadeyle göçmen ağının mevcudiyetinin göç eylemini destekleyip, göçme eğiliminde olan kişileri göç için teşvik etmesi üzerinde durulması gereken konudur. Sosyal ağların mevcudiyeti göçün ekonomik ve sosyal maliyetini hayli düşürmektedir. Hedef ülkedeki göçmen ağları sayesinde maddi anlamda oluşabilecek yükler, dayanışma mekanizmaları ve bürokratik işlemlere hız kazandırılmasıyla azalmaktadır. Sosyal ağlar vasıtasıyla işlerlik kazanan yardımlaşma mekanizmaları göçmenlerin yalnızlık çekmemesi için de destek olmakta ve bu şekilde sosyal maliyeti de düşürmektedir. Özetle belirtmek gerekirse sosyal ağlar vasıtasıyla yaşanan ve süreklilik özelliği kazanan göç arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Sosyal ağın göçmenlerdeki sosyal uyumla ilgili olan etkisi değerlendirildiğinde olumlu ve

olumsuz yanlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Sosyal ağların kurulmasının göçmenin sosyal uyumunda destekleyen bir etki oluşturduğu açıktır; ancak göçmenlerle ilgili bazı örnekler bu açıklamayla örtüşmemektedir. Göçmenlerin aralarında geliştirdikleri ilişki ağları ve ağların içeriği, varış noktasına ulaşan göçmenin ülkenin şartlarına uyum sağlama sürecini kolaylaştırdığı belirtilebilir. Göçmenlerin uyum aşamasında ihtiyaç duydukları temel süreçlerden biri okul sürecidir. Daha önce giden göçmenlerle kurulan ağlar vasıtasıyla yeni göçmenlerin çocuklarının erken bir dönemde okula başlaması mümkün olabilmektedir. Göçmenlerin çocukları ve kendileri için okul süreci gelinen ülkenin şartlarına uyum sağlama yönünden çok önemlidir. Belirtmek istenen bu etkilerin yanı sıra göçmen ağlarıyla beraber geliştirilen birtakım değerler, göçmenleri ve ailelerini de etkileyebilmektedir. Köken ülkenin kültüründe olan bazı öğelerin hedef ülkede değişim göstermesi, bu etkinin sonucunda meydana gelmektedir. Örnek, ataerkil bir ailenin hedef ülkede ailedeki rollerin değişikliğe uğrayarak kırılmaların yaşanması. Hemen hemen her alanda etkisini hissettiren küreselleşme süreci, bu alanda da belirgin bir şekilde hissedilmiş ve ucuz işgücü talebi ortaya çıkarmıştır. Bu talebe bağlı olarak kadınlar ve çocuklar ucuz iş gücü olarak çalışma hayatına itilmiştir. Göçmenlerin ulaştıkları yerde daha çok kazanç sağlamaya yönelik istekleri, tutunma çabasına girmeleri kadınları ve çocukları da çalışma hayatına dahil etmiştir. Bu değişiklik aile formasyonu da değiştirerek aile yapısını hem sosyal hem de ekonomik olarak yeni yapıya bürümüştür. “Buna göre denilebilir ki, göçün oluşturduğu ilişkiler ağları sadece göçmene destek hizmeti vermekle kalmıyor, aynı zamanda toplumsal rollerin yeniden üretimini sağlıyor” (Abadan-Unat, 2002, 19). Göçmenler arasında kurulan sosyal ağın göçmenler üzerindeki başka bir etkisi de mevcut toplumdaki uzaklaştırma, kendi grubunda kalmasını sağlamasıdır. Ağın mevcudiyeti sayesinde ihtiyaçlarının tamamını kendi grubunun imkanlarıyla karşılayan yeni göçmenler, grubun dışına çıkmamayı tercih etmekte ve hedef ülkenin halkıyla ilişki kurmaktan kaçınmaktadır. Türkiye’den en çok Almanya’ya göçler olduğu için burada yaşayan Türklerin hayat hikayeleri bilimsel çalışmalara, belgesele ve filme konu olmuştur. Türkler Alman halkıyla sosyal ilişki kurmaktan kaçınmıştır. Bu bağlamda, göçmenlerin kendi aralarındaki ağ ilişkiler sistemi, göç edenleri kendi kültürünün içerisinde tutup, göç edilen ülkeye uyumu sağlamamaktadır (Yalçın, 2004, 53–54). Jeff Crisp tarafından uluslararası göçmen

ağları, kişiler üzerindeki etkisi ve ağ sisteminin işleyişi yönünden dört ayrı başlık olarak incelenmiştir. Crisp'e göre göçmenler bilgi paylaşımında bulunarak ağın etkisini ortaya koymaktadır. Kurulan ağ sistemi sayesinde göç eğiliminde olan göçmenler göç süreci hakkında bilgi edinmektedirler. Bilgi paylaşımı göçmenler için önemli bir destekleyici faktördür. Bilgi paylaşımında göçmenlerin ihtiyaç duyacağı her türlü bilgi paylaşılmaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasi, hukuksal gibi ihtiyaç hissedilen her şey hakkında bilgi akışı sağlanmaktadır. Göçmen ilişkiler ağı kullanılarak göç sürecinin ekonomik yönünde maliyet azaltılmaktadır ki bu da ağların ikinci etkisidir. Crisp, uluslararası göçmen ağı vasıtasıyla illegal göçün artırılması ve illegal göçün organizasyonel olması yönünde bir çabanın olduğunu düşünmektedir. Bu durumu da diğer bir etki olarak belirtmektedir. Göçmen ağının son etkisi de varış noktası olan ülkede sağlanacak olan destekle ilgilidir. Göçmen ağlarının kullanılmasıyla göçmenlere iş olanağı oluşturulmakta ve yeni gelenlere ekonomik olarak bu bağlamda destek verilmektedir (Crisp, 2006, 6-7). Crisp'in konuya yaklaşımı değerlendirildiğinde göçmen ağlarının yasal ve yasal olmayan göçe destek verdiği ve bu yapının süreklilik özelliğinin oluşması için zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Ancak bu yaklaşımda gözden kaçan nokta yasal ve yasal olmayan göçlerin de göçmen ağını güçlendirdiği ve genişlettiğidir.

Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramında birçok disiplinden hareketle teoriler geliştirildiği ve göç deneyimindeki tüm boyutların gözden geçirildiği bir bakış açısı geliştirilmiştir. Esasında dayandığı temel nokta, göç eyleminin makro ve mikro yapılar yönüyle etkileşiminin incelenmesi gerektiğidir. Makro yapılarla büyük kurumsal faktörlerin etkisi ortaya konulurken mikro yapılarla da ağlar, uygulamalar ve göçmenlerin ne düşündükleri gibi konular irdelenmektedir (Castle & Miller, 2008, 35-37). Bu teorideki yaklaşıma göre iki veya daha çok ülkenin karşılıklı bir değişime girerek bir göç sistemi ve ilişkiler ağı oluşturulmaktadır. Bu ilişkiler, mesafe anlamında yakın iki ülkeyle kurulabileceği gibi uzak mesafedeki ülkeler ve bölgelerle de gerçekleştirilebilir. Yakın mesafedeki göç ve göçmen ilişkisine Meksika ve ABD bölgelerinde kurulan ilişkiler; uzak iki bölge arasındaki göç ve göçmen ilişkisine de Batı Afrika ve Fransa bölgelerindeki göç sistemleri ilişkisi örnek verilebilir (Çağlayan, 2006). Göç sistemi, birbirleriyle karşılıklı olarak göçmen değişimi

sağlanan iki ya da ikiden fazla ülke arasında oluşturulmakta ve yaklaşım olarak bölgesel göç eylemlerinin analizi yapılırken kullanılmaktadır. Dünya sistemleri teorisinden farklı olarak göç sistemleri teorisi, politik etkenleri, uluslararası ilişkileri ve kurumsal etkenleri önemsememektedir (Toksöz, 2006, 20).

Arap Baharı ve Türkiye'ye Suriyeli Göçü

18 Aralık 2010'da Tunuslu bir genç protestocunun kendisini şehrin halka açık bir meydanında yakmasıyla başlayan "Arap Baharı" dünya siyaseti tarihindeki en dikkat çekici olaylarından biri olduğu söylenebilir. Bu olay muhtemelen Ortadoğu'daki en kaotik ve uzun vadeli ayaklanmaları tetikledi. Ortaya çıktığı günden bu yana, Orta Doğu'daki 'Arap Baharı' istikrarsız siyasi durum ve çeşitli ayaklanmalar yarattı. Arap ülkeleri arasında Arap Baharı'nın etkisi farklı boyutlarda hissedilmiştir. Bazı ülke rejimleri protestocular tarafından devrildi, bazı ülkeler değişen hükümet veya BAE ve Cezayir gibi kısmi reformlarla protesto gösterileri kaldırıldı. Bahreyn gibi bazı ülkeler hala devam eden protesto ve ayaklanmalardan muzdariptir(Açıklalın&Bölücek,2014,32).

Arap Baharı'nın birçok farklı nedenleri olmakla birlikte her ülkenin çatışma ikliminin kendi dinamikleri içerisinde farklı sebeplerle şekillendiği görülmektedir. Ortak etken olarak daha fazla özgürlük ve farklı demokratik hak istekleri gösterilebilir. Ancak talepler her ülkede aynı sonuca ulaşmamaktadır. Bu ülkelere birisi de Suriye'dir.

Suriye'de Arap Baharı, Dera kentinde iki gencin duvar yazıları sebebiyle tutuklanmaları ve ağır işkence görmeleri sonucu gençlerin mensup oldukları aşiretlerin sokağa dökülmesiyle başlamıştır. Bu olaya tepki olarak düzenlenen gösterilerin en büyüğü 15 Mart 2011 tarihinde Şam'da yapılmış bu gösteriler sırasında göstericiler üzerine ateş açılmıştır. Bu olaydan sonra gösterilerin sayısı artmıştır. Her ne kadar ülkenin yüzde doksanlık kesimini Araplar oluştursa da etnik ve dini mezhepler olmak üzere Suriye'nin birçok farklı gruptan oluştuğu görülmektedir. Nitekim Suriye'de insanların % 90'ı Arap, % 9'u Kürt, %1'i de Türkmen, Ermeni ve Çerkez gibi etnik gruplardan oluşmaktadır. Nüfusun %74'ü Sünni, %13'ü Nusayri, %10'u Hristiyan ve %3'ü de Dürzilerden oluşmaktadır. Ülkede devam etmekte olan karışıklık ortamı ülke genelinde bir birliktelik kurulamayışının sebebi olarak gösterilebilir(Özlu vd.2017,478).

Ortadoğu ülkelerinde Arap baharıyla beraber daha da artan siyasi olaylar, askeri darbeler ve savaşın çıkması gibi olumsuzlukların yaşanması üzerine her yıl on binlerce insan ülkesinden ayrılmakta ve güvenli olan başka bölgelere göç etmektedir. İHH' nin hazırladığı Suriye raporunda Çatışmalardan dolayı binlerce insanın yaralandığı, "400.000 kişinin tutuklandığı, 2,5 milyon kişinin ülke içerisinde yer değiştirdiği, ifade edilmektedir (İHH Suriye Raporu, 2012).

İç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye vatandaşı Türkiye'ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmektedir. Ülkemiz bu kişilere "geçici koruma" sağlamaktadır. Suriye'deki insan hakları ihlallerinde 2012 ve sonrasında ortaya çıkan hızlı artış, insani yardım ihtiyaçlarında dramatik artışları da beraberinde getirmiştir. İç karışıklıkların başlamasından bu yana, Suriye ile tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti bu durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemiştir.

Türkiye bu insani kriz neticesinde oluşan göç dalgaları sebebiyle 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde barış ve güven ortamının sağlanamaması sebebiyle geçici koruma altındaki Suriyelilerin ülkemizde kalış süreleri uzamış bu durumda sosyal uyumun sağlanmasını gerekli kılmıştır. Bu gereklilik neticesinde de insanların geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını idame ettirmeleri desteklenmiş olup Temmuz 2019 tarihi itibarıyla 8 ilde 11 geçici barınma merkezinde 108.732 yabancı barındırılmaktadır. Bunun dışında, geçici barınma merkezleri dışında 3.514.016 geçici koruma sahibi yaşamaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu Suriye-Türkiye sınırına yakın olan bölgelerden gelmektedir. Bu bölgeler aynı zamanda yoğun çatışmaların olduğu bölgelerdir.

Geçici barınma merkezlerinde, okul öncesi de dahil olmak üzere, okul çağındaki tüm çocuklar için eğitim hizmetleri mevcuttur ve Türk vatandaşlarına verilen standartta sağlık hizmetleri verilmekte; yabancılar için ibadethane oluşturulmakta; ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri için market kurulmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yabancılar için yetişkin eğitim merkezleri de mevcut olup bir mesleği olmayanlara, yeterli beceri kazandırılarak meslek sahibi olmalarına yardımcı olunmaktadır(Gimg,2019).

Türk Hukukunda Uluslararası Koruma ve Suriye'den Gelenlerin Hukukî Durumu

Ülkesinden ayrılmak zorunda olup başka ülkelere giden ve sığınma talep eden kişilere üç çeşit milletlerarası koruma sağlanmaktadır: mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsü.

Mülteci

1951 Cenevre Sözleşmesi Türkiye tarafından coğrafi sınırlama ile kabul edilmiştir. Cenevre Sözleşmesi, sözleşmeye taraf olacaklara mülteci kavramının kapsamının belirlenmesinde m. 42 ile birtakım seçenekler sunmuştur. Türkiye ise mülteci kavramını 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da ortaya çıkan olaylar nedeniyle iltica edenlerle sınırlı tuttuğunu bildirmiştir. Avrupa dışından, örneğin Irak, İran, Afganistan gibi Türkiye'nin doğusundaki ülkelere (Avrupa Konseyi'ne üye devletler dışından) gelenler mülteci kavramı dışında kalmaktadırlar (Aybay,2010,31). Türkiye, "1968 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile onayladığı 1967 tarihli Protokolü'nde de coğrafi kısıtlama üzerinde durmuştur. Ülkemizin "1951 Cenevre Sözleşmesi "ne böyle bir coğrafi kısıtlama getirmesindeki amaç, doğu bölgelerden batıya kadar transit yollar güzergâhında yer alan Türkiye'nin karşı karşıya olabileceği önemli boyutlardaki problemleri engellemektir. Coğrafi kısıtlamanın yok sayılması, mülteci kavramına getirilen tanımın kapsamının genişletilmesi, ülkemizin mülteci akınına karşı Avrupa Birliği'ni koruyan tampon bölge görevinde olması ve problemlerin artmasına yol açması anlamına gelmektedir. Ayrıca Türkiye Resmî Gazete 'de yayımlanan Onay Kanununa "Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye'de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz" itirazı kaydını da koymuştur.

1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği m. 3'te mülteci, "Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dinî, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasî düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya

korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmıştır(Aybay,2010,31).

Bu yönetmelik esas olarak 1988 yılındaki Iraklı mülteciler krizinden sonra artan güvenlik kaygılarından dolayı hazırlanmıştır (Özer,2013,128). Kısa adıyla 1994 Yönetmeliği olarak bilinen bu düzenleme, Türkiye'nin AB tam üyelik sürecine girdiği 2005 yılına kadar Türkiye'nin sığınma ve göç siyasetinin kurumsal ve uygulama boyutlarının temellerini belirlemiştir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda ise mülteci statüsü verilecek olanları madde 61'de *“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dinî, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasî düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”* demek suretiyle belirtilmiştir.

İkincil Koruma

İkincil koruma statüsü YUKK m. 63'te düzenlenmiştir. Buna göre, *“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,*
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,*
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”*

Anlaşılacağı üzere, bir kimsenin ikincil koruma statüsü kazanabilmesi için mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmemesi gerekmektedir. Bunun yanında bu kişinin iadesi halinde ölüm cezası, işkence, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı gerekçesiyle yahut genel şiddet eylemleri yüzünden ülkesinin korumasından yararlanamaması veya yararlanmak istememesi gerekmektedir.

Geçici Koruma

Çeşitli gerekçelerle ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, bu nedenle geri de dönemeyen yabancılara geldikleri ülke tarafından sağlanan korumalar “geçici koruma” (temporary protection) olarak ifade edilmektedir (Ekşi, 2012, 6). Normal koşullarda başka ülkelere giden ve buralardan sığınma başvurusunda bulunan kişi ya da gruplar için yetkili makamlar tarafından belirli kurallar doğrultusunda yapılması gereken değerlendirmeler vardır. Ancak bazen durum bu şekilde olmaktan uzaktır. Kitlemel göçler bireysel durum değerlendirmelerini zorlaştırır ve sistem üzerine aniden ve çok fazla yük oluşturur. Aynı ülkeden çok sayıda kişinin aynı anda ve benzer gerekçelerle gelmesi durumunda herkes aynı statüde kabul edilir. Kitlemel göç olarak da ifade edilen bu gibi durumlarda “geçici koruma” denen uluslararası koruma devreye girer (Kaya,2013,37). Bu şekilde devletler sivil savaş durumunda ya da başka problemlerle toplu şiddetlerin olmasından dolayı yer değiştirmek zorunda kalan kişiler için münferit inceleme yapılması yükümlülüğünden muaf olurlar (Akyürek,2007,118).

Avrupa Komisyonu'na göre “geçici koruma”, Avrupa dışındaki ülkelerde gerçekleşen geçici yer değiştirme hadiselerinde, söz konusu kişilerin menşel ülkelere dönüşlerinin mümkün olamaması durumunda acil olarak ve geçici mahiyette sağlanan istisnaî koruma önlemleridir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere geçici koruma politikası, kalıcı ve uzun vadeli bir çözüm üretilinceye kadar sağlanan geçici bir çözümdür (Poyraz,2012,3).

Geçici Koruma Yönetmeliği

Türk hukukunda ilk defa kanun düzeyinde YUKK ile düzenlenen geçici koruma, m. 91'de düzenlenmiştir. Buna göre acil ve geçici bir koruma sağlamak için kitlemel halinde ülke sınırlarına gelen ya da sınırları geçen, ayrıldığı ülkeye geri

dönemeyen veya ülkesinden ayrılmaya zorlanmış bu yabancılara geçici koruma sağlanabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca bu kişilerle ilgili olarak merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkileri, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon ve iş birliği, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirler Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’ye kabulleri ve burada kalışlarının Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmeliklerle düzenleneceği de öngörülmüştür.

İfade edilen bu durumlarla ilgili yapılacakları netleştirme adına bir “Geçici Koruma Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Bu yönetmelik 13.10.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin m. 3/e fıkrasına göre geçici koruma; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma”dır.

Yönetmelikte yasadışı giriş ve bulunuştan dolayı cezalandırılmama ve geri gönderme yasağından bahsedilmiş, ayrıca geçici korumadan yararlanamayacak kişiler m. 8’de ele alınmıştır. Geçici koruma kararı Bakanlar Kurulu tarafından İçişleri Bakanlığı’nın teklifi doğrultusunda alınmaktadır. Geçici koruma altındaki yabancılara uluslararası koruma başvuruları yönetmeliğin 16. maddesinde belirtildiği üzere geçici koruma tedbirlerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için işleme alınmamaktadır (RG. 2014-29153).

Bu tür kişileri kabul eden ve geçici koruma statüsü veren devletler, aynı zamanda bu kişilerin her türlü ihtiyaçları da karşılamaktadır (Poyraz,2012,3). Geçici koruma statüsü verilen kişilere mültecilere tanınan hakların tamamı tanınmayabilir. Fakat yine de geçici koruma statüsü verilen bireylere karşı geliştirilecek davranışlarda insan hakları ilkeleri doğrultusunda ve insanca yaşayabilme standartlara göre bir davranış biçimi benimsenmelidir. Geçici koruma statüsü kısa ve sınırlı bir zamanı kapsasa da koruma verilenlere yasal bir statü sağlanması, açık bir şekilde tanımı yapılmış oturma izni, uygun şartlara konut edindirme imkânı, sosyal yardımlar, psikolojik ve sosyal destek, tıbbi anlamda bakım ve aile kurma desteği verilmelidir. Sığınmacıların çocukları ana dillerinde eğitim görebilmelidir. Geçici koruma altındakilere sağlanan haklar daha uzun süre kalması gerekenler için aşama aşama iyileştirilmelidir (Akyürek,2007,118).

Geçici Koruma Politikası ve Suriyeliler

Suriye’de başlayan iç savaş sonrası Türkiye’ye gelen birçok Suriyeliye geçici koruma statüsü verilmiştir. “Suriyeli sığınmacılar” ve “Suriyeli mülteciler” ifadeleri bu konumdaki Suriye vatandaşlar için en sık kullanılan terimlerdir. Ülkemizdeki Suriyeliler, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve uluslararası hukuk terminolojisi’ne göre incelendiğinde bu kişilere mülteci statüsünün tanımlanmadığı anlaşılmaktadır. Mülteci kavramı, “Cenevre Sözleşmesi”nde “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”dir.

Uzun yıllar yürürlükte kalan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”te mülteci statüsüne sahip olamayacaklar için “sığınmacı” statüsü verileceği ifade edildiğinden Türkiye’deki Suriye vatandaşları için daha çok “sığınmacı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu yönetmelik 2014’te yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile ilga edilmiştir.

“6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ve bu kanun doğrultusunda çıkartılan “Geçici Koruma Yönetmeliği”ne göre Türkiye’deki Suriye vatandaşlarının hukuki statüleri “geçici korunan”dır. Ayrıca bu yönetmelik doğrultusunda bu kişiler için “geçici koruma altında olanlar” ifadesi de de kullanılabilir. Sınırlara yönelik beklenmeyen toplu nüfus hareketlerinde uygulanan ve bir anlamda acil durum politikası olan geçici koruma politikaları, bu tür sorunların giderilebilmesi için bir ara çözüm niteliği taşımaktadırlar. Sınırlara yönelik ve beklenmeyen toplu nüfus hareketlerine Cenevre Sözleşmesi’nde yer verilmekle birlikte, bu yönetmelikte geçici koruma politikaları net bir şekilde ifade edilmemiştir. Bu bağlamda söz konusu sözleşmedeki bu boşluğun “geçici koruma politikası” ile giderilmeye çalışıldığı söylenebilir (Akt. Dizman, 2012).

“Geçici koruma politikası”, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 1994 yılında yayınlanan bir raporda, eski Yugoslavya

örneğinden hareketle tanımlanmıştır. Buna göre “geçici koruma politikası”nın temel özellikleri “sığınma talep edilen ülkeye kabul, geri göndermeme, temel insan haklarına ve uluslararası düzeyde kabul edilmiş standartlara uygun olarak muamele ve şartların normalleşmesi üzerine ülkesine geri dönebilme”dir (Poyraz, 2012). Avrupa Komisyonu’na göre ise “Avrupa dışındaki ülkelerde meydana gelen göç olaylarında, bu kişilerin kendi ülkelerine dönüşlerinin mümkün olmaması halinde derhal ve geçici olarak sağlanan istisnai koruma önlemi”dir. (Poyraz, 2012).Türkiye kendisine sığınan Suriyeli göçmenler hakkında taraf olduğu “1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” ve “1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü” gibi uluslar arası alanda değerlendirilen mülteci hukukuna dayanan iki ana antlaşmanın dışında bir prosedür uygulamaktadır (Çetin & Uzman, 2012). Türkiye uyguladığı “açık kapı politikası” ile kabul ettiği Suriye vatandaşlarına geçici koruma statüsü vermiştir ve bu süreç Suriye’de durum normale dönene kadar devam edecektir. Bu süre zarfında Suriye vatandaşları Türkiye’de “misafir” konumunda barındırılacak ve geri gönderilmeyecektir. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin de benzer şekilde üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma ya da iltica etme hakları yoktur (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2012). Bu noktada Türkiye, asli görevleri konusunda adım atmamakla birlikte, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin temel ilkelerinden biri olan “Geri Gönderilmeme İlkesi”ne (Non refoulement) riayet etmektedir (Bilgen, 2011). Suriye’den gelen bu insanlar Türk sınırından giriş yaptıktan hemen sonra kayıt altına alınmakta ve BMMYK’nin mülteci kayıt sürecine dahil edilmeden ilgili kamplara yerleştirilmektedirler. Suriyelilerin mevcut statülerini netleştiren Türkçe veya uluslararası mahiyette herhangi bir resmi belge bulunmadığından bu şekilde gelen insanlara oturum izni verilememektedir. Bunun yanı sıra çalışma, eğitim, seyahat, ikamet vb. temel insani haklardan faydalanma, sınır dışı edilme, pasaport talebinde bulunma, İçişleri Bakanlığı ve BMMYK’ye sığınma başvurusu yapma gibi konulara yönelik sık sık problemler yaşamaktadırlar (Poyraz, 2012).

Sosyal Sermayenin Tanımı ve Gelişimi

19.yy’dan başlayarak Sanayi Devriminin yarattığı etkiler ve kapitalizmin sonuçlarıyla birlikte sermaye kavramı yeniden tanımlanmış ve sermaye

kavramının boyutları genişletilerek bilginin önem kazandığı, uzmanlaşma yaklaşımıyla birlikte teknolojinin ön planda tutulduğu beşeri sermaye kavramına evrilmiştir. Geniş boyutları olan bu kavram zamanla ekonomik sermayenin önüne geçmiştir. Birbiri ardına yaşanan gelişmelerin etkisiyle sosyal iletişim olanaklarının artması, ilişki ağlarının kurulabiliyor olması sosyal sermaye kavramının popülerliğini artırmış ve 20.yy'a gelinde bu kavram ilk defa L.J Hanifan tarafından kullanılmıştır. Hanifan'dan sonra, Amerikalı bir kent bilimci olan Jane Jacobs'un (1961) *The Death and Life of Great American Cities* isimli kitabında ve Glenn Loury'nin (1977) *A Dynamic Theory of Racial Income Differences* makalesinde kullandığı görülmektedir (Aydemir, 2011, s.30). Kavramın modern gelişimi ise daha çok Bourdieu, Coleman ve Putnam gibi düşünürlerin çalışmalarıyla devam etmiştir. "Sosyal sermaye" kavramı literatürde ilk olarak Lyda Judson Hanifan tarafından 1916 yılında kullanılmıştır (1916, s.130). Hanifan, okul performansına toplumsal katılımın etkisini ele aldığı yazılarında "kırsal okul aile birliği merkezlerini anlatırken" bu kavramı tanımlamıştır. Ona göre "sosyal sermaye" grup veya birey arasındaki sempati, arkadaşlık ve iyi niyet üzerine kurulan ilişkiler toplamıdır (Woolcock & Narayan, 2000, s.229). Bu anlamda, sosyal sermaye sosyal şartları iyileştirmesi ve sosyal ihtiyaçları gidermesiyle sosyal refahı artırma fonksiyonuna da sahiptir. Şu anda sosyal sermaye ile ilgili yapılan araştırmalar sosyal sermaye kavramına odaklanmasa da 19.yy'da ortaya konulan düşüncelerden yola çıkmaktadır. Bu manada ilk defa Alexis de Tocqueville, Amerikan ekonomik gücünün ve demokrasisinin özünü meydana getiren etkileyici toplumsal hayatı detaylarıyla betimlemiştir. Avrupa'da yükümlülük bağları ve resmi statü hiyerarşik ve geleneksel ilişkileri bir arada tutarken, Amerika'da ise bunun aksine gönüllü kuruluşlardaki bireyler arası etkileşim, sosyal bir yapıştırıcı özelliği göstermekte ve Amerikalıları birbirine bağlamaktadır (Field, 2008, s.7). Tocqueville ABD'de kaldığı süre içerisinde gözlemlediği hadiseleri "Amerika'da Demokrasi" isimli ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Yazar bu eserde sosyal sermayenin günümüzdeki en önemli yapı taşlarından biri güven duygusuna da geniş yer ayırmıştır. Tocqueville'in şahit olduğu hadiseler karşısında ulaştığı yargılar şunlardır: ABD'de fiziksel şartlardan ziyade kanunlar, kanunlardan da ziyade töreler demokratik cumhuriyetin yaşatılmasına katkı sunmaktadır. Amerikalıların önemli bir bölümü adil ve iyi olana ancak kendi çıkarlarını koruyan insanların ulaşacağına inanmaktadır. İnsanoğlunun

mükemmelleştirilebileceğine hemen tüm Amerikalılar inanmaktadır (Şan, 2006, s.7). Bu düşünce yapısı güven boyutunda değerlendirildiğinde, kişilerin karşılıklı sorumluluklarına ve haklarına saygı gösterileceğine yönelik temel güven sosyal sermayeyi belirleyen başat unsur olarak düşünülebilir. 19.yy'da Emile Durkheim ve Ferdinand Tönnies'in araştırmaları gelecekte sosyal sermaye teorisine ilham verecek özelliktedir. Durkheim'e göre kişiler ortak değerler, inanç ve normların düşünsel yapı çerçevesinde kendilerini bizlere bağlayan ve bizlere dayatan "toplumsal bağların bir öznesi"dir(Uğuz, 2010, s.22).

Günümüzdeki gelişmelerle birlikte sosyal sermaye kavramının önemli hale gelmesinde 20. yy'ın sonlarına doğru bu alanda çalışma yapan; Pierre Bourdieu, James S. Coleman ve Robert Putnam isimli araştırmacıların önemli katkıları olmuştur. Bunların dışında Francis Fukuyama ile "Dünya Bankası ve OECD"nin sosyal sermaye konusundaki araştırmaları dikkat çekicidir. Söz konusu teorisyen ve kurumların sosyal sermaye çalışmaları ile sosyal sermaye ve eğitim ilişkisi hakkındaki görüşlerini ele almakta fayda vardır.

Pierre Bourdieu

The Forms of Capital (1986) isimli araştırmasında Fransız sosyolog Pierre Bourdieu kendi sosyal sermaye anlayışını kavramsallaştırmaktadır. Bourdieu sermaye türlerini değerlendiren çalışmasında sermayenin yalnızca ekonomik temelli anlaşılması gerektiğini ortaya koyarak kendi toplumsal sınıf kavramı üzerinden sosyal sermaye kavramını şekillendirmiştir. Bourdieu'nun sosyal sermaye anlayışı onun teorisinin odağına aldığı, sosyal alan ve sermaye tanımı olguları çerçevesinde şekillenir. Bu anlamda Bourdieu (2003), toplumda birçok ve çeşitli sosyal alanların bulunduğunu ifade eder. Toplum, bireylerin sermayelerine göre tutum ve roller aldıkları bir sosyal alan, kural ve ilişkiler bütünüdür. Bu ilişkiler bütünü, diğer bir deyişle, bireylerin sosyalleşme süreçlerinde edindikleri, eğitim yoluyla veya ailelerinden devraldıkları sermaye şekil ve durumlarına göre toplumsal alanda aldıkları konumdur. Bu noktadan hareketle, sosyal hayatı sürdürebilmenin ve amaçlara ulaşabilmenin en etkin yolu bireylerin sahip oldukları sermaye çeşidine dayanarak sosyal alanın imkânlarını kullanabilmeleridir. Bu durum sermayeyi sosyal alanın asli unsuru haline getirmektedir. Bourdieu sosyal sermaye kavramını bireyin sosyal ilişkiler sürecinde belli statüler elde etmesinde

ve bu statüleri elde ederken hangi kaynakları harekete geçirdiğini analiz etme anlamında (mikro düzeyde) ele almıştır. Bu noktadan hareketle sosyal sermayeyi şu şekilde tanımlar: “Sosyal sermaye gerçekte veya uygulamada karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olması nedeniyle, bir bireyin veya bir grubun haklı olarak hissesine düşen kaynakların bir toplamıdır.” (Field, 2008, s.20). Bu açıdan sosyal sermayeyi oluşturan iletişim ağları ya da olanakları, toplumsal veya doğal olarak verilen bir durumdan ziyade belirli bir sürede oluşturulmuşlardır. Bu anlamda ilişki ağındaki herkes için kurumsallaşma açısından bir başlangıç niteliğindedir (Bourdieu, 1986, s.52). Bourdieu’ye göre sermaye, “ekonomik sermaye”, “kültürel sermaye” ve “sosyal sermaye” şeklinde sınıflara ayrılmaktadır. Bu sınıflamada sosyal sermaye, diğer sermaye türlerine dönüşebilen, sosyal etkileşim ve yükümlülüklerin toplamı olarak tanımlanır. (Bourdieu, 1986, s.243). Bu etkileşimin gerçekleştiği sosyal alan, farklı sosyal grup ve çevrelerin ekonomik, ailevi, dini ve politik güç ilişkilerini ortaya koyduğu, bu çerçevede mücadele ettiği çıkar ilişkilerinin devam ettiği platformdur (Bourdieu & Wacquant, 2003, s.82). Bourdieu’ya göre (2003) sosyal alanda gerçekleşen, devam eden ve şekillenen bu etkileşim farklı sermaye çeşitlerinin birbirine dönüşebildikleri ve birikimlerinin arttığı bir sosyal süreçtir. Calhoun (2007) sermaye çeşitleri ve bunların birbirine dönüşüm durumunu incelemesinin Bourdieu’nun sermaye teorisinin en kayda değer ve özgün özelliklerinden biri olduğunu belirtir. Sosyal alanda gerçekleşen etkileşim çerçevesinde oluşan sosyal sermaye, birey veya grupların ait olduğu statü, aile, sınıf veya akrabalık gibi ağlar dolayısıyla elde ettiği sosyal ilişkiler bağlamında anlaşılabilir. Bu ekseninde, Bourdieu’nun sosyal sermaye tanımı gerektiğinde yararlı destekler sağlayan sosyal ilişkilerin sermayesi, daha geniş tanımıyla örgün sosyal ağlarla bağlantılı tanışıklık ilişkilerinden veya bir gruba aitlikten doğan potansiyel veya aktif kaynakların toplamı, şeklindedir (Field, 2006, s.20, Bourdieu, 2002, s.280). Sosyal sermaye Bourdieu’ye göre mülkiyeti söz konusu olan ya da bireylere atfedilecek bir şey değildir. O, daha çok başkalarıyla paylaşılan bir durumdur. Fakat bir bireyin çeşitli şekillerde sağlayacağı sosyal sermayenin düzeyi, sosyal ağlar içindeki pozisyonundan kaynaklanan ve bazı hedeflere ulaşabilme adına gerçekleştirdiği yatırımların bir neticesidir. Bu bağlamda uzun süreli iletişimle bağlantılı olan potansiyel ve fiili kaynakların toplamı sosyal

sermayeyi oluşturmaktadır (Erselcan, 2009, s.250). Söz konusu ilişki ağları Bourdieu'ye göre toplumsal sınıflar arası eşitsizliklerin ve farklılıkların bir sonucudur. Bourdieu kendi toplumsal sınıf anlayışından hareketle (Field, 2008, s.27) sosyal sermayenin imtiyazlı kişilerin üstünlüklerini sürdürmek için kullandıkları bir araç ve bir servet olduğunu öngörmüştür. Sosyal sermayeyi sosyal ilişkiler ve bireyin sosyal ilişkiler sürecinde belli statüler elde etmesinde ve bu statüleri elde ederken hangi kaynakları harekete geçirdiğini analiz etme anlamında (mikro düzeyde) ilk kez kapsamlı olarak ele alan Bourdieu olmuştur. Ayrıca Bourdieu, sosyal sermayeyi sosyal sınıflar arasındaki farklılıkların bir sonucu olarak olumsuz yanlarıyla değerlendirmiştir. Bu düşüncede eğitim, Bourdieu'ya göre; bir strateji izleyerek fayda elde etmek isteyen aktör ya da bireylerin, kültürel anlamdaki sermayelerini değerlendirerek sosyal ve ekonomik faydaya dönüştürmek için yararlandığı bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sınıf statüsü yüksek olan öğrenciler, ihtiyaç duyacakları kültürel sermayeyi edinmiş olarak eğitim ortamına katılmaktalar. Sağladıkları bu üstünlük, öğrenciler için eğitim kurumuyla bağlantı oluşturmaya, okuldaki akademik başarısına önemli etkiler olarak yansımaktadır. Mevcut kazanımları zaman geçtikçe akademik anlamda bir sermayeye, o da neticede ekonomik sermayeye evrilmektedir. Bourdieu daha kısa bir ifadeyle imtiyazlı sınıfta bulunan anne babaların, akademik başarı sağlamaları adına çocuklarına ekonomik ve kültürel birçok kaynak sağladıklarını iddia etmektedir (Esther, 1997'den aktaran Uğuz, 2010, s.164).

Bu açıdan eğitim kurumlarının etkisiz ve tarafsız olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Alt sınıflarda bulunan bireyler, her ne kadar eğitim ortamlarında üst sınıftaki bireylerle etkileşime girmiş ve onlara özgü kültürel ve sosyal becerileri edinmiş olsalar da üst sınıfta bulunanların kültürel miraslarında yer alan becerilere hiçbir zaman doğal bir yatkınlık geliştiremeyeceklerdir. Bundan dolayı eşitsizlik sürekli olacaktır (Uğuz, 2010, s.165). Bourdieu'nun eğitimi sosyal sınıf ve eşitsizlik penceresinden görmesi sıkıntılı bir bakış açısı olmakla birlikte, eğitim ve sosyal sermaye ilişkisini kavramsallaştırması açısından önemlidir.

James S. Coleman

Sosyal sermaye kavramının 1980'li yıllarda, özellikle eğitim sosyolojisi başta olmak üzere sosyolojide önem kazanmasında sosyolog James S. Coleman'ın

katkısı büyüktür. Bu açıdan Beşerî Sermayenin Yaratılmasında Sosyal Sermaye isimli çalışması dikkat çekicidir. Coleman (1988) bu çalışmasında, sosyal sermayeyle “sosyal yapıların insanların bir şeyler başarmalarını sağlayan yönlerini” ima etmekte ve açıklamaktadır. Sosyal sermayenin üretken faaliyeti kolaylaştırıcı bir işleve sahip olduğunu belirten Coleman’a göre (1990) güven ve itimata sahip olmayan bir topluma nazaran içerisinde bu olguların yaygın olduğu bir topluluk, yaşam sürecinde çok daha fazla başarılar elde edecek bir kapasiteye sahip olacaktır. Bu açıdan, Bourdieu ile karşılaştırıldığında, kendisine yakın dönemlerde çalışmalar yapmış olan Coleman’ın eğitimi sosyal sınıflar arasındaki farklılaşmanın giderilmesinde en önemli araç olarak görmüş olması iki teorisyen arasındaki en önemli farklılaşma olarak değerlendirilebilir. Eğitim, Bourdieu’ya göre diğer sermaye türlerinin de desteğiyle mevcut sınıf farklılıklarını içselleştirirken, Coleman’a göre sağladığı fırsatlarla bu tür sınıf farklılıklarını bertaraf etmektedir. Toplumu birey ve grupların etkileşim içinde oldukları bir alan olarak gören Coleman, bu sebeple sosyal sermayenin kaynağını sosyal etkileşimin sonucu olarak doğan ilişki ağları olarak görmektedir. Bu noktadan hareketle Coleman, sosyal sermayenin sosyal ilişki ağlarının doğasında var olduğunu vurgular (Coleman, 1988, s.99). Sosyal aktörlerin hedeflerine ulaşabilmek için sosyal etkileşimden doğan ilişkilerin karşılıklılık ve güven unsurları çerçevesinde yürümesi sosyal düzeni ortaya çıkarır. Böylece sosyal ilişki ağları birey ve gruplar için bir sermaye kaynağına; sosyal sermaye kaynağına dönüşür (Coleman, 1994, s.300). Bu bakış açısıyla Coleman, sosyal sermayenin kaynağıyla beraber, sosyal ağlar ve güven unsurlarını da açıklamıştır. Coleman’a göre sosyal sermayenin bir diğer unsuru olan sosyal normlar, birey ve grupların amaçlarına ulaşırken bir arada yaşamaları zorunluluğundan doğan temel ilkelere kaynaklanmaktadır. Sosyal yapı içinde bireysel veya ortak tüm amaçlara ulaşabilmek için sosyal etkileşimin ve ağların devamına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç bir sosyal kontrol mekanizmasını, yani normları, beraberinde getirir. Sosyal ilişkilerdeki karşılıklılık durumu sosyal ilişkilerin beklenti ve yükümlülükler çerçevesinde sürekli yeniden kurulmasını sağlar. Böylece toplumun güven düzeyi beklenti ve yükümlülüklerin aktörler tarafından sürdürülebileceğine olan inanç olarak ifade edilebilir. Bu inançla kurulan sosyal ağlar yoluyla aktörler ulaşılması zor veya imkânsız olan amaçlara ulaşma imkânı bulabilirler (Coleman, 1994, s.300-315).

Coleman Amerikan kırsalındaki eğitim düzeyleri üzerine farklı çalışmalar yapmıştır. Bu araştırmalarda sosyal sermayenin kenarda kalmış topluluklara ve fakirlere de büyük faydalar sağladığını, böylelikle güçlüklerle sınırlı olmadığını ortaya koymuştur. Sosyal sermaye Coleman'a göre doğrudan bir kaynağın temsilcisidir. Öyle ki karşılıklılık beklentilerini de içeren sosyal sermaye, herhangi bir bireyin ötesine geçmek için ilişkilerin ortak değerlerle ve yüksek derecede güvenle yönetildiği daha geniş iletişim ağlarını kapsamaktadır. Rekabetin mevcut çıkarlara en uygun olduğu durumlarda bile insanların niçin iş birliği yapmayı tercih ettikleri sorusuna da sosyal sermaye bir çözüm üretmektedir. Sosyal sermaye Coleman'a göre bir anlamda açık bir şekilde klasik ekonomi teorisinde bulunan "görünmez el" ile uyumludur ve onun sahip olduğu rol ile karşılaştırılabilir (Field, 2008, s.28-30).

Eğitim kurumlarındaki başarı düzeyi ile sosyal eşitsizlik arasındaki ilişki Coleman'ın sosyal sermaye kavramına olan ilgisinin temelini oluşturmaktadır. Coleman (1961) *The Adolescent Society (Ergenlik Toplumu)* adlı eserinde, Chicago'daki lise öğrencileri ile ilgili yaptığı bir çalışmada şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğretmen ve aile gibi sorumluluk sahibi yetişkinler ile kıyaslandığında gençlerin hoşnutsuzluklarda dahil olmak üzere tüm görüşlerini akran grupları daha yoğun etkilemektedirler. Coleman'dan 1960'ların ortalarında, eğitim imkânları ve eğitime dayalı başarı üzerine altı etnik grup arasında bir çalışma yapması istenmiştir. Federal Kanun tarafından koruma altına alınmış ve Amerikan Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenmiş bu araştırma "sosyal bilimlerde bir dönüm noktası" olarak görülmüş ve daha sonra Coleman Raporu olarak bilinmeye başlamıştır. Coleman'ın bu çalışması, aile ve toplumun temelindeki özelliklerin, eğitsel çıktılar üzerinde eğitim ortamından daha etkili olabileceğini göstermektedir. Yaklaşık elli bin lise öğrencisinin aile geçmişi ve bilişsel başarıları üzerine yaptığı bir çalışma sonucunda özellikle sosyo-ekonomik ve etnik bakımdan çok zarar görmüş öğrenciler için ilginç olarak, ailelerin çocuklarının bilişsel gelişimlerine çok az yardım ederek katkıda buldukları sonucuna ulaşmıştır. Neticede toplulukların bir sosyal sermaye kaynağı ve ailede yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntıların etkisini dengeleyebilecek bir unsur olduğunu sonucuna ulaşmıştır (Field, 2008, s.32). Coleman (1988), eğitim ortamında yaşanan problemleri incelediği bir diğer araştırmasında öğrencilerin eğitsel başarısızlık nedenleri ve okuldan ayrılma

problemlerini incelemiştir. Bu değişkenleri incelerken öğrencilerin aile geçmişlerine dair bazı çıkarımları da olmuştur. Aile üyelerinin eğitim seviyelerini ve ailenin sosyo-ekonomik durumunu incelemenin yanı sıra aynı zamanda sosyal sermaye kavramını da tanımlamış ve bu kavramı tanımlarken sosyal ortama uyum noktasında gençlerin problemlerini de dikkate almıştır. Sosyal sermaye Coleman'a göre okul çağında olan çocuklar ile ailesi arasındaki yakın ilişkilidir. Aynı zamanda bağların sağlamlığını ve okul ile evin içinde bulunduğu toplumun sürekliliğini göstermektedir. Bu araştırma neticesinde Coleman, çocuğun okuldan ayrılma eğiliminde eğitim durumunun ve ailenin maddi imkânlarının yanında sosyal sermayenin son derece etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrılma oranının düşmesinde sosyal uyumun olumlu bir etkisi vardır. Toplumsal güvenin yüksek oluşu, karşılıklı ağların fazlalığı ve karşılıklılık beklentileri, sosyal sermaye birikiminin fazla olduğu toplumlarda gençlerin eğitim noktasında başarılı olmalarını sağlarken, aynı zamanda toplumsal norm ve değerlere uyum sağlamalarını da kolaylaştırmaktadır (Devamoğlu, 2008, s.10). Sosyal sermayeyi tanımının yanısıra fonksiyonu açısından da ele alan Coleman, bir yandan bireylerin rasyonel seçimlerini diğer yandan bu seçimlerini etkileyen sosyal bağlamı açıklayabilmek için sosyolojik ve ekonomik yaklaşımları kombine ederek kullanır. Bu anlamda Coleman'a göre bir tek varlıktan oluşmamaktadır. Sosyal sermaye, ortak iki özelliği olan farklı varlıkların bir türevidir. Bu varlıklar sosyal yapının bazı düzlemlerinden oluşmaktadır ve bu yapı içerisinde yer alan bireylerin hareketlerini kolaylaştırıcı rol oynarlar (Coleman, 1994, s.302). "Sosyal yapının düzlemleri" bağlamında Coleman'a göre sosyal sermaye şu üç farklı formda vücut bulacaktır:

- Beklentiler, sosyal güven ve yükümlülüklerde,
- Etkileşimlere bir temel sağlamak için sosyal ilişkilerin üzerine kurulduğu ağlarda,
- Kamu yararını destekleyecek birey/grup faaliyetlerini düzenleyici araçlar olarak hizmet eden sosyal yaptırım ve normlarda (Coleman, 1988, s.100-105).

Sınıf farklılıkları ve rekabet anlayışı üzerine sosyal sermaye anlayışını temellendiren Bourdieu'nün aksine iş birliği anlayışından yola çıkan Coleman, sosyal sermayeyi sadece onu oluşturanlara ya da güçlülere ait olarak değil sosyal

yapının bütününe hizmet eden bir kamu hizmeti, birey ve grupların amaçlarına ulaşabilmeleri için eşsiz bir kaynak olarak tanımlamıştır (Field, 2008, s.67).

Sosyal sermaye açısından eğitimin rolünü sosyal süreçler ve değişimlerden hareketle açıklayan Coleman, toplumun geçirdiği sosyolojik evreleri ele alarak konuya yaklaşmaktadır. Kırsal tarım toplumundan endüstriyel kent toplumuna geçişle beraber bireyler evden uzakta tam zamanlı işlerle meşgul olmaya başlamışlardır. Bu yapıda aileler, toplumun temel kurumu olarak önemini korumasına rağmen zamanla eğitim gibi diğer toplumsal kurumların önem kazanmaya başlamasıyla bu önemi kaybetmeye başlamıştır. Toplumun devamı için eğitime yapılan yatırım ebeveynlerin gelecekteki sosyal ve ekonomik statülerini artırma ve garanti altına alma kaygısıyla önem kazanmıştır. Endüstri sonrası dönemde ise ailenin çocuklar üzerindeki rolü, üretim ve eğitimden tamamen ayrılmış, çocukların yetiştirilmesiyle sınırlandırılmıştır. Evin dışında da sosyal etkileşim ve katılımın azalmasıyla beraber toplumun iyiliğinden öte anormal bir bireycilik duygusuyla yapılan hareketler artmıştır (Uğuz, 2010, s.166).

Coleman'a göre eğitim, sosyal sermayenin üretiminde en etkili faktörlerdendir. Coleman (1966) alana yönelik önemli bir çalışma yaparak eğitimi vurgulamıştır, ABD'de eğitim sosyolojisi dalında eğitim şartlarında fırsat eşitliğini konu alan "Equality of Educational Opportunity – Coleman Study (Eğitimde Fırsat Eşitliği – Coleman Raporu) çalışması, 150.000'den fazla öğrencinin incelendiği bir çalışma olarak dünyanın en kapsamlı akademik araştırmaları arasına girmiştir. Raporun yayınlanmasıyla beraber bilimsel araştırmalara yön vermiştir. Coleman Raporu, sosyal sermaye konusunu eğitim yönünden incelerken yaptırımlara, aile içi kurallara, eğitim kurumlarına ve sosyal gruplara yoğunlaşmaktadır. Coleman öğrencinin başarısında okullar kadar bireyin aile ve sosyo- kültürel özelliklerinin de önemli öğeler olduğu düşüncesindedir. Bu sebeple Coleman'a göre Öğrenme (Eğitsel Başarı) = Ekonomik Sermaye x Beşeri Sermaye x Sosyal Sermaye formülü ile ortaya konulabilir (Esther & Nzamutuma'dan aktaran Uğuz, 2010, s.168-169).

Robert Putnam

Günümüze kadar yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde sosyal sermaye kavramına en büyük katkıyı siyaset ve sosyal bilimci de Robert Putnam'ın yaptığı

söylenbilir. Putnam'ın düşünceleri özellikle *Bowling Alone* (Tek Başına Bowling, 2000) eseriyle beraber önem kazanmıştır. Putnam, geniş toplum yapıları üzerine yaptığı çalışmalar neticesinde, sivil katılım alanında Amerika genelinde ciddi düşüşler yaşandığını ve ülkenin sosyal sermayesinin giderek eridiğini belirtmiştir. Sivil toplumun Amerika'da gerilediği gerçeği, ona göre sosyal sermayedeki bu erimenin en önemli sebebidir. Bu nedenle başta Putnam olmak üzere birçok araştırmacı sosyal sermaye ile güçlü bir sivil toplum arasında ciddi düzeyde doğrusal bir ilişkinin olduğunu vurgulamışlardır (Şan, 2006, s.22). Sivil toplumun konusunu sıklıkla ele alan Putnam sosyal sermaye anlayışını sosyal ağların değerli olduğu tezinden hareketle oluşturmaktadır. Bu noktada kolektif eylem, karşılıklılık ve kişilerarası ilişkilerin önemini vurgular (Putnam, 2000, s.19). Diğer taraftan, kolektif olarak paylaşımların arttığı hayatta rasyonel yönün ve birlikteliğin sürekliliğini mümkün kılan kuralların gelişmesinde sosyal ilişkilerdeki nitelik ve sıklık etkilidir. Bu bağlamda sosyal kurumlarda meydana gelen gelişme ve gelişmenin işler bir hal alması, sosyal ve bireysel yönü olan hayatın iyi bir şekilde sürmesini sağlar. Günümüz toplumlarında sosyal ilişki ağlarının ve birlikteliklerin çoğalmasıyla sosyal yaşam daha kolay bir duruma gelirken sosyal sermaye seviyesi de yükselmiştir. Sosyal ilişkilerde görülen yoğunluk, iş birliği yapılmasını kolaylaştırarak ortak hareket edilmesi gereken durumlarda olası problemleri de engellemektedir. Güven duygusunun gelişmesi, iş birliği yapılabilir olması, sosyal yaşantıdaki ilişkileri artırarak sosyal süreçlerdeki verimi sağlamaktadır ve bu şekilde kurulan ağlar “ben” olgusu yerine “biz” olgusunu geliştirmektedir (Putnam, 1995, s.125). Putnam'a göre sivil katılım kendini sosyal aktörlerin sosyal ağlar ve ilişkiler yoluyla ortak amaç geliştirdikleri durumda gösterir. Sivil katılım ise karşılıklılık başta olmak üzere sosyal normların gelişmesini sağlar. Sosyal normların gelişimi kişilerarası ve dolayısıyla sosyal güven düzeyini artırır (Putnam, 1993'a, s.1). Putnam bir sosyal sermaye unsuru olarak tanımladığı güven unsuru üzerinde önemle durur. Sosyal ilişkilerin ilerletilmesinde oluşan güven duygusunun karşılıklı gelişmesiyle kolektif davranışlar ve sosyal süreçler daha kolay sürdürülmektedir (Putnam, 1993b, s.171, 2000, s.21). Sosyal sermaye unsurlarından sosyal ağları teorisinin merkezine yerleştiren Putnam'ın sosyal sermaye teorisine en önemli katkılarından biri de, sosyal sermayeyi sosyal bağların bağların niteliği, gücü ve güven durumundan hareket ederek

sınıflandırmasıdır (Putnam, 2000, s.22-24). Bu anlamda Putnam üç farklı sosyal sermaye türü belirlemiştir:

- 'Dayanışmacı (bonding) sosyal sermaye' eğitim, yaş, milliyet ya da politik düşünceleri benzeyen kişilerin dayanışmasını belirtir. Bu nedenle, "dayanışmacı sosyal sermaye" dostluklar, aile üyeleri gibi daha çok homojen gruplar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkar.
- 'Aracı (bridging) sosyal sermaye' iş birlikleri, tanışıklık, değişik kökene mensup üyelerden kurulan dostluklar benzer güçsüz ve yoğunluk seviyesi düşük olan sosyal bağlardan türemekte ve insanları kendilerinden çok farklı bir döngüde hareket eden daha uzaktaki tanıdıklara bağlamaktadır.
- 'Bağlantı kuran (linking) sosyal sermaye' yaklaşımı ise politikacılarla, toplum ve farklı sosyal statüdeki kişiler arasındaki ilişkiler gibi güç veya sosyal statünün farklı seviyelerinden oluşmaktadır (Field, 2008: 92-100).

Putnam (2000) 'Bağlantı kuran (linking) sosyal sermaye'türünü dışa kapalı örgütlenme ve etkileşim nedeniyle 'olumsuz sosyal sermaye' olarak nitelendirmektedir. Putnam'ın bu tür sosyal sermayeye ilişkin 'olumsuz sosyal sermaye' tanımına benzer olarak Warren (2008) 'kötü sosyal sermaye' ve Graef (2009) 'sosyal sermayenin karanlık yanı' şeklinde nitelendirilmektedir.

Putnam, İtalya'da yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarını "Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy" (1993) adlı çalışmasında ortaya koymuştur. Ona göre sosyal sermaye ile toplumdaki sivil katılım arasında doğru orantı vardır. Ancak buradaki sivil katılım gönüllü kuruluşlara üyelik ile ölçülmüştür. Putnam bu araştırmada sosyal sermayeyi toplumsal katılım anlamında yani makro düzeyde incelemiştir. Sosyal sermaye "toplumsal kalkınma için gerekli olan her şey var olduğu halde eksik kalan şeyi ararken bulunan bir duruma" gönderme yapmaktadır.

Putnam'ın sosyal sermaye olarak atıf yaptığı unsurlar, bazı geleneksel kurum ve fenomenler gibi esasında modernist teoride artık ifade edilmeyen unsurlardır (Şan, 2006, s.8).

İtalya ile ilgili yaptığı çalışmasında Putnam, ülkenin güneyi ve kuzeyi arasında görülen kurumsal performans farkına vurgu yapmıştır. Ona göre bu farkın temel sebebi, iki bölge arasındaki gönüllü iş birliği, yurttaşlık bilinci ve toplumsal

güven düzeyinin farklı seviyelerde oluşudur. Putnam'a göre sosyal sermaye ile kurumsal performans arasında doğru orantılı bir ilişki vardır ve yüksek düzeyde sosyal sermaye stokuna sahip toplumlarda makro düzeyde yönetim performansı, mikro düzeyde de ekonomik işletmelerin başarısı daha yüksek olmaktadır. Bu araştırmada Putnam, ayrıca yönetim performansı noktasında İtalya'nın kuzeyi ile güneyi arasındaki farkı karşılıklılık, güven düzeyi, toplumsal ağlar vb. noktalarda da incelemiş ve sosyal sermayenin bu konularda da son derece önemi olduğuna vurgu yapmıştır (Devamoğlu, 2008, s.12).

Putnam'a göre (1993) sosyal sermaye düzeyi ile ilgili en önemli gösterge toplumdaki sivil katılım oranıdır. Toplumsal katılımdaki yükseklik, sosyal sermayenin de o derece gelişmiş olduğunu göstermektedir. Putnam, bu özellikleri gösteren bir topluma "civic community" yani "yurttaşlık topluluğu" ismini vermiştir. Bu tür topluluklarda STK'lar ve dernekler oldukça gelişmiştir ve hükümetin ve devlet kurumlarının işleyişine verimlilik ve istikrar noktasında destek olmakta, böylelikle güçlü bir demokrasinin oluşumuna katkı sunmaktadırlar.

Kurumsal performans, gönüllü yardımlaşmayı desteklediğinden sosyal sermayesi gelişmiş olan toplumlarda en üst seviyededir. Bu aşamada "güven" sosyal sermayenin en başat bileşeni olmaktadır. "Toplumsal güven" ise yurttaş katılım ağlarının düzeyi ve toplumda yerleşmiş olan karşılıklılık normlarının varlığı ile ölçülmektedir. Kısaca katılım ağlarındaki artışa paralel olarak vatandaşlar da toplumsal fayda adına yardımlaşmaktadırlar. Bu bağlamda sosyal sermaye Putnam'ın yaklaşımına göre anlam olarak sivil toplumla eş değerdir (Şan, 2006, s.9). Putnam, genel olarak sivil katılım ve sosyal ağların önemine vurgu yapmaktadır. Ona göre "sosyal sermaye", işbirliği ve koordinasyonu kolaylaştıran sosyal güven, normlar, ağlar vb. STK'ların karşılıklı fayda adına sahip oldukları özelliklerin birlikteliğidir (Özdemir, 2008, s.82). Putnam, sosyal sermayeyi toplumsal düzeyde ele almış ve sosyal sınıf farklılıklarının ve kişisel çıkar ilişkilerinin dışına çıkmıştır. O, sosyal sermaye teorisine sosyoloji ve siyaset bilimi alanında yaptığı kapsamlı çalışmalarla büyük katkılarda bulunurken, sosyal sermayenin temel unsurlarını tanımlayarak günümüzdeki araştırmacılara da yön vermiştir.

Putnam, ailenin eğitim sürecinde rolünün büyük olduğunu vurgulayarak aile ve okul arasındaki etkileşimi, okul ortamındaki ve topluma dayalı sosyal sermaye

konularının eğitsel süreçlerde olumlu etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir (Uğuz, 2010, s.163). Bu bağlamda sosyal sermaye, sosyal ağların kapalı ya da açık oluşuna göre tanımlanmıştır.

Çoğunlukla emsal grupları arasında gerçekleşen duvarlar içindeki sosyal sermaye eğitsel hedefler ve süreçler üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Ayrıca bu olgu, öğretmenler ve yöneticiler arasındaki güven ve bağlılık düzeyi üzerinde de güçlü bir etkiye sahiptir. Yüksek performanslı okulların ayırt edici bir özelliği okul yönetim kurullarındaki iş birliği ikliminin varlığıdır. Toplum ve aile ile okul arasındaki bağlantıda ise duvarlar ötesindeki sosyal sermaye ortaya çıkmaktadır. Çok önemli bir eğitsel kaynak olarak kabul edilen bu sosyal ağlar, öğrenci başarısına ebeveyn katılımının etkisi olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda araştırmaların ortaya koyduğu sonuç kısa ve öz olarak; “Ebeveynler okula dahil olduğunda, çocuklar daha çok dahil olacaklar ve okul daha iyi olacaktır.” şeklinde ifade edilebilir (OECD, 2004, s.4).

Bourdieu'ya göre sosyal sermaye daha üstün eğitsel başarıya ulaşmaları noktasında ayrıcalıklı sosyal sınıflara yardım etmektedir. Putnam ise bu düşüncenin aksine eğitsel başarıda, sosyal sermayeden ziyade okul dışı ve okul içi sosyal yapının, sosyal katılımın, ailenin ve toplumun önemini vurgulamıştır. Sosyal sermaye teorisine eğitim boyutunda en önemli katkıyı yapan Coleman ise konuyu evde anne-babanın davranış ve tutumlarından ailenin ekonomik ve sosyal yapısına, sosyal ağların yapısından kuşaklar arası ilişkilere kadar çeşitli yaklaşım ve kavramlarla değerlendirmiştir.

Francis Fukuyama

Japon kökenli bir Amerikalı olan Francis Fukuyama, 1992'de basılmış olan (The End of History and the Last Man) 'Tarihin Sonu ve Son İnsan'adlı meşhur eseriyle çağımızın en popüler siyaset bilimcilerdendir. O, merkezine “güven” unsurunu yerleştirdiği sosyal sermaye kavramını daha çok toplumlar arasındaki ekonomik performans farklılıklarını açıklamak için kullanmıştır. Fukuyama, “Güven; Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması” isimli kitabında, güven unsurunun toplumsal kalkınmaya etkisi ve bir toplumda insanların birbirlerine duydukları güvenin düzeyi üzerinde durmuştur. O, güven ile ekonomik refah arasında kurduğu bağı günümüzde ilgili literatürde daha kapsamlı ve daha geçerli olan

“sosyal sermaye” kavramı ile açıklamaktadır. Ona göre bir toplumda refahın temel belirleyicisi sosyal sermaye düzeyidir (Ekinci, 2008, s.34).

Çoğu sosyal sermaye teorisyenleri gibi Fukuyama da güven unsuruna çok büyük bir önem verir. Ona göre sosyal sermayenin merkezinde güven unsuru vardır ve bu unsurun toplumun bazı bölümlerinde veya bütününde egemen olması ile sosyal sermaye oluşmaktadır (Fukuyama, 2005, s.42).

Dünya Bankası ve OECD

Sosyal sermaye üzerine disiplinler arası (ekonomi, sosyoloji, eğitim, kalkınma gibi) çalışmalar yürüten en önemli kuruluşlar OECD ve Dünya Bankası'dır. Bu kuruluşların katkılarıyla da sosyal sermaye kavramı günümüzde küresel ölçekte ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatını etkileyen bir konu haline gelmiştir. Bu nedenle sosyal sermaye ile ilgili OECD ve Dünya Bankası tarafından yürütülen çalışma ve yaklaşımlarını ele almakta fayda vardır. Sosyal sermaye OECD'ye göre gruplar arasında veya doğrudan grup içerisinde paylaşılan normlar, değerler, iş birliğini kolaylaştıran anlayışlar ve ağlardan oluşmaktadır. Dünya Bankası konuya daha geniş bir açıdan bakmaktadır. Dünya Bankası sosyal sermaye ile ilgili olarak toplum bünyesindeki sosyal etkileşimlerin niceliği ve niteliğiyle oluşan kurumlar, ilişkiler ve normlara atıf yapmaktadır (National Statistics, 2001, s.8-9). Dünya Bankası'na göre sosyal sermaye toplulukları veya bir topluluğu birbirine bağlayan, onları bir arada tutan bir tutkal gibidir.

Sosyal sermaye bu anlayışa göre yalnızca toplumsal yapının özünü meydana getiren yapıların bir toplamından ibaret değildir. Dünya Bankası sosyal sermayeyi açıklarken genel anlamıyla, bir toplumun refahı ve verimliliğiyle bağlantılı sosyal ağ ve normlardan meydana gelen bireyler arası yatay bağları, özel anlamıyla olumlu ve olumsuz yanlarıyla bireyler arasındaki dikey bağları vurgulamaktadır (National Statistics, 2001, s.8-9). Sosyal sermaye kavramı Dünya Bankası araştırmalarında iki ana tema etrafında yapılandırılmıştır. Birincisi sosyal sermayenin kaynaklarının (aile, topluluk, sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları, milliyet ve cinsiyet), ikincisi ise konularının (şiddet ve suç, göç ve ticaret, iktisat, çevre, eğitim, maliye, sağlık, beslenme ve nüfus, bilgi teknolojisi, yoksulluk ve ekonomik kalkınma, kentsel kalkınma, su ikmal ve sağlık tedbirleri) belirlenmesidir (Fine, 2011, s.256).

Dünya Bankası'nın çalışma ve politikalarına yön veren sosyal sermaye anlayışı, kavramı hem makro hem de mikro düzeyde ekonomik ve sosyal kalkınmışlığınana ögesi olarak değerlendirilmektedir. Böylece sosyal sermaye, Dünya Bankası'nın geliştirmekte olan veya az gelişmiş ülkelere yönelik olarak geliştirdiği kalkınma programlarında, gerek sosyal ve ekonomik konular arasında bağlantı kurmanın, gerek kalkınmayı etkin ve kolay hale getirmenin yolu haline gelmektedir (Adam ve Roncevic, 2003, s.170). Bu bakış açısından hareketle Dünya Bankası çalışmalarında Sosyal sermaye 'kalkınmanın kayıp halkası' olarak ele alınmıştır.

Sosyal Sermayenin Öğeleri

Sosyal sermaye, hassas ve önemli bir kavramdır. Kavramın hassaslığı, henüz yeterli derecede açıklanamamış olmasından, önemliliği ise sivil toplumun temelini oluşturan unsurları kapsamasından kaynaklanmaktadır (Onyx & Bullen, 2000, s. 24). Sosyal sermaye kavramı sahip olduğu kapsam gereği, farklı disiplinlerin ilgi alanına girmektedir. Bu durum, kavramın farklı bakış açıları ile ele alınması sonucunu doğurmaktadır. Böylece kavram daha zengin hale gelirken, araştırmacıların net bir sonuca ulaşabilmesi güçleşmektedir. Zira her disiplin sosyal sermayeyi kendi bakış açısından ele almakta ve farklı yönlerini ön plana çıkarmaktadır. Ancak hemen her disiplinin sosyal sermayeyi tanımlarken ele aldığı bazı konular ve öne çıkardığı bazı görüşler bulunmaktadır. Bu doğrultuda, kavramın farklı özellikler taşıyan bazı tanımlamalara ve çeşitli yaklaşımlara dayanılarak açıklanması gerekmektedir.

Güven

İnsanlar davranışlarını sahip oldukları statüler çerçevesinde çeşitli alışkanlık ve rollere göre sergilemektedirler. İnsanların günlük yaşantısında sergiledikleri davranışların önemli bir bölümü yasa ya da mevzuatlarla belirlenmemiştir. Günlük hayattaki alışverişteki pazarlıktan selamlaşmaya kadar birçok davranışı, düşünmeden tasarlamadan genel bir kabulle gerçekleştirmektedirler. Toplumsal yaşamda arkadaşlık ve aile bağlarının kurulup devam etmesi ve günlük sıradan davranış biçimlerinin sağlıklı bir iletişim ortamında gerçekleşmesinin arkasında hep "güven" duygusu yatmaktadır. İnsanların birine güvenmesi, diğer insanların da

onun sahip olduğu değerleri paylaştıklarına yönelik ahlaki temel bir varsayıma göre şekillenmektedir. İnsanlar siyasi veya dini anlamda farklı düşüncelere sahip olmakla birlikte temel noktalarda işbirliği yapabilmektedirler. Bu da aralarında birtakım yazılı olmayan bağların varlığını göstermektedir.

Uslaner'e (2002) göre güven ahlaki bir değerdir ve diğer insanlara karşı güven duygusunun temelinde onların davranış biçimini kendi davranışıyla eşit tutma ve onları da kendi gibi görme eğilimi vardır (Devamoğlu, 2008, s.23).

Güven sosyal sermaye yazınının tartışmalı unsurlarından biri olarak belirtilmesine rağmen, Coleman, Putnam ve Bourdieu güven kavramını sosyal sermayenin başat öğelerinden birisi haline getirmektedirler. Örneğin Uslaner ve Fukuyama güven unsurunu, sosyal sermayenin ana unsuru hatta kendisi olarak ifade etmektedirler. Fukuyama'ya göre sosyal sermaye "bir toplumda ya da bir toplumun belli bölümlerinde güvenin hüküm sürmesinden doğan kapasite"dir (Field, 2006, s.88), Uslaner'e (1999, s.2) göre ise "bir değerler sistemini, özellikle de sosyal güveni" yansıtmaktadır. Sosyal sermaye içerisinde güven anlayışı üç şekilde tanımlanabilmektedir. Bunlar "kamu ve özel kurumlar açısından kurumsal güven, yabancılar açısından kişiler arası güven ve komşular, meslektaşlar ve aile gibi yakın ilişkide olunanlar açısından kişiler arası güven"dir (OECD, 2001, s.41).

Sosyal Normlar

Sosyal normlar bir çeşit davranış ya da işaret kalıbıdır ve bir topluluk veya grup içerisinde uygun olan veya uygun olmayan davranış şekillerini, tutumları, inançları veya değerleri tanımlamak veya belirlemek için kullanılırlar. Sosyal normlar açık veya örtük bir şekilde olabileceği gibi bu normlara uyum sağlayamayan kişileri için toplumdaki dışlanmaya kadar ağır sonuçları olabilmektedir. Bununla birlikte sosyal normlar, "bireylerin diğerleriyle olan ilişkilerini düzenleyen geleneksel davranış kuralları" olarak da tanımlanmaktadır (Axelrod, 1984, s.86). Normlar ve ortak kabuller birey, grup ya da toplumun bütünü tarafından yanlış veya doğru olan davranışlar karşısında gösterilen ödül veya ceza şeklindeki tepkilerdir. Bu değerler, kişiler arasında ilişkilerde öngörülen davranışları ve bunlara yönelik konuları anlamlı kılmaktadır (Healey, 2005, s.120-125). Putnam'a (1993) göre normlar, genelde yazısız olan ve gruplar arasında ortak kabul görmüş kurallar bütünüdür. Bu normların toplumdaki sosyal amaçlarla

uzlaşması durumunda sosyal yaşamın verimli ve etkin bir şekilde devamına katkı sunmaktadır. Ona göre sosyal normlar içerisinde özellikle karşılıklılık esasına dayananlar önemli düzeyde sosyal sermaye unsurlarıdır. Sosyal bir norm olarak karşılıklılık, kişilerin yapmış oldukları davranışların sebep olacağı neticelerin farkına varması ile ilgili bir kavramdır ve sorunların daha verimli ve etkin bir şekilde çözülebilmesiyle ve kolektif eylem ve katılım yoluyla sosyal sermaye düzeyini artırmaktadır. Karşılıklılık normu Putnam'a (1993) göre bir kişisel eylemdir ve kısa vadede bir fedakârlığın, uzun vadede ise bireysel çıkarların bir bütünüdür. Bu anlamda karşılıklılık, kısa bir sürede bireyin yapması gereken özverileri ifade ederken, aslında uzun vadede bireyi önceki durumuna nazaran daha iyi bir noktaya ulaştıracak çeşitli faaliyetler zinciridir. Böylece onur, statü ve sosyal destek vb.imkanlarla desteklenen normlar bireylerin toplum faysadası yönelik çalışmalarına ve kişiler arası bağları güçlendirmektedir. Ayrıca normlar, sosyal sermaye oluşturma kapasitesi açısından, kişilerin toplumun faydası adına kendi çıkarlarından vazgeçme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal normların sosyal sermayenin üretimi açısından sahip olduğu bu önemi Putnam'ın çalışmalarında görmek mümkündür. Ona göre sosyal normlar, toplumda yaşayan herkesi belirlenen kurallara uyulacağı noktasında beklentilere yöneltecek, bu beklentiler de hem sosyal sermayenin oluşumuna hem de sürekliliğine katkı sunacaktır. Coleman'ın normların ve güvenin sosyal yapının işleyişindeki rolünü ortaya koymak için kullandığı 'NewYork Mücevher Piyasası' örneği dikkat çekicidir. Tacirler ellerinde bulunan maddi değeri yüksek mücevherleri, herhangi bir önleme gerek duymadan bu piyasada değiş tokuşunu yapmaktadırlar. Kapalı pazar olmaları ve herkesin birbirini tanıyor olmasından dolayı yanlış davranışta bulunacakların hemen piyasanın dışına atılacağı belli olması ortamı sahtekârlıktan korumakta ve güvenli bir piyasa ortamı yaratmaktadır (Özdemir, 2007, s.75-77). Sosyal normlar, sosyal sermayenin bir ögesi olarak örgütsel açıdan aidiyet ve bağlılık kavramları ile bağlantılı da değerlendirilebilmektedir.

Örgütsel bağlılık, bu anlamda sosyal sermayenin sosyal normlar unsuru ile örgütün misyon ve vizyonu doğrultusunda iş birliği, özdeşlik kurma, etkileşime açık olma ve aktif katılım yönlerinden iç içedir. Örgütsel bağlılık üç boyutta gerçekleşen bir olgudur. Bu boyutlar "sosyal uyum", "özdeşleşme" ve "içselleştirme"dir (O'Reilly & Chatman, 1996, s.182-184).

Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar en genel anlamıyla kişilerin iş, arkadaşlık, komşuluk, akrabalık vb. sosyal ilişkiler nedeniyle etkileşim, iletişim ve karşılıklı bağımlılık içinde oldukları sosyal yapılardır. Sosyal ağlar üzerine yapılan araştırmalar, bu ağların bireylerin hedeflerine ulaşmasında, organizasyonların işlevinde ve problemlerin çözümünde kritik bir rol oynadığını ve kişiler arası ilişkilerden küresel boyuttaki birlikteliklere kadar birçok noktada etkili olduğunu ortaya koymuştur (Field, 2008). Sosyal ağların, sosyal sermaye ile ilgili bütün araştırmalarda bir sosyal sermaye ögesi olarak ele alındığı görülmektedir. Sosyal sermaye Coleman'a göre kişi veya grupların ağlara katılımının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bireyler arasındaki ilişki yapılarında var olmaktadır (Uğuz, 2010, s.69).

Putnam (1993) her toplumun, geleneksel veya modern, demokratik veya otoriter, kapitalist veya feodal hangi özellikte olursa olsun hem formel hem de enformel olarak bireyler arası alış-veriş ve iletişim ağlarıyla çevrili olduğunu belirtmektedir. Bu sosyal ağların bir bölümü "dikey" örgütlenmeler şeklindedir ve bağımlılık ve hiyerarşi ilişkilerinin bulunduğu grupları birbirine bağlamaktadır. Bir bölümü de "yatay" örgütlenmeler şeklindedir ve eşit statü ve güce sahip gruplar tarafından oluşturulmaktadır. Dolayısıyla bu ağlar gerçek hayatta aralarında hem yatay hem de dikey bazı ilişkilerin bulunduğu yapılardır. Nasıl ki bir futbol takımında bir kaptan varsa, benzer şekilde gardiyanlar da hapisanelerde liderlik yapmakta ve zaman zaman mahkûmlarla arkadaşlık etmektedirler.

Yatay ağlar kolektif eylemlerdeki ikilemini çözmede taraflara yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla kurumsal performansla yatay olarak yapılanmış örgütlerin olumlu bir etkisi olmaktadır. Mafya gibi dikey şekilde örgütlenen oluşumlara üyelik oranı kötü bir yönetim olduğunu gösterirken; gönüllü birlikler, kültürel dernekler, karşılıklı yardımlaşma dernekleri, kooperatifler ve spor kulüpleri gibi yatay olarak örgütlenmiş gruplara üyelik ise olumlu anlamda iyi bir yönetime işaret etmektedir (Devamoğlu, 2008, s.29-31).

Bu anlamda, 'Dayanışmacı (bonding) sosyal sermaye' eğitim, yaş, milliyet ya da politik düşünceleri benzeyen kişilerin dayanışmasını belirtir. Bu nedenle, "dayanışmacı sosyal sermaye" dostluklar, aile üyeleri gibi daha çok homojen gruplar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkar. (Field, 2008, s.92). Bu türdeki homojen

ağlar içsel bakışı ve aynılıkları güçlendirir. Bu sosyal sermaye türü böylelikle bir grubu meydana getiren kişiler arasındaki samimi ilişkilerden doğmakta ve bu ortak hedeflere ulaşmada kişilerin faydalandıkları kamusal bir ürün halini almaktadır (Uğuz, 2010, s.75). Sosyal ağların ve ilişkilerin niteliğinden dolayı, dayanışmacı sosyal sermaye durumunda sosyal sermaye potansiyelinin en yüksek olduğu söylenebilir.

'Aracı (bridging) sosyal sermaye' iş birlikleri, farklı gruplardan sağlanan arkadaşlıklar ve tanışıklık gibi az yoğun ve daha zayıf sosyal bağlardan türemekte ve insanları kendilerinden çok farklı bir döngüde hareket eden daha uzaktaki tanıdıklara bağlamaktadır.

Farklı çevrelerden gelen aktörler bu ağ yapısı içinde tek başlarına yapamayacaklarını öngördükleri bazı durumları gerçekleştirme adına ortak eylemlerde bulunmakta ve daha önceden herhangi bir ilişkilerinin olmadığı ağlara girmektedirler. "Bağlantı kuran (linking) sosyal sermaye" yaklaşımı ise farklı sosyal sınıflardan bireyler veya halk ile politik seçkinler arasında görülen bağlar gibi güç veya sosyal statünün farklı seviyelerinden oluşmaktadır. Bu yaklaşım daha ziyade kurumsal bağlantıları içermekte ve bir hiyerarşik yapıdaki farklı düzeylerdeki refah, statü ve güce sahip birey ve gruplar arası ilişkilere atıfta bulunmaktadır (Uğuz, 2010, s.81).

Ağlar ve Sosyal Ağ Teorisi

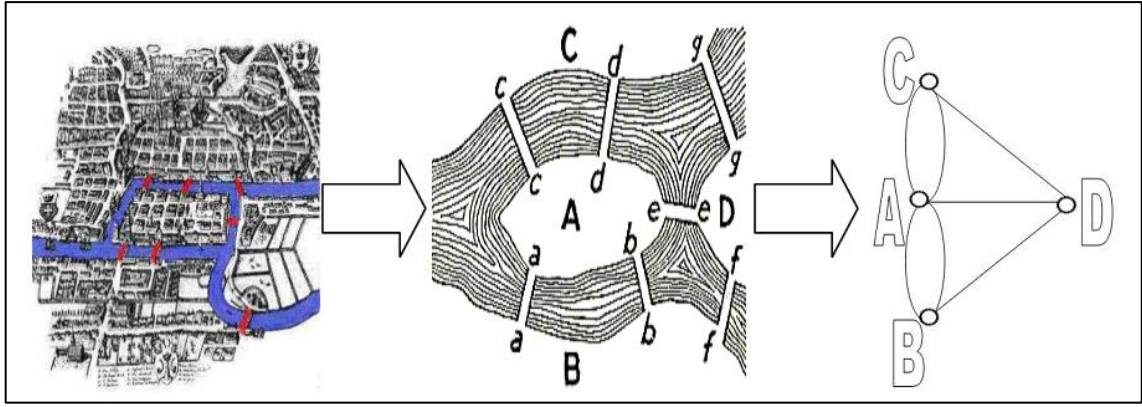
İnsan hayatı internet ağları, sosyal ağlar, protein ağlarının çalışması, beyindeki nöronlar arasındaki bağlantılar, yaşanan şehirlerdeki ulaşım ağları, elektrik ağları vb. birçok yapay ve doğal ağlarla sarılmış durumdadır. Ağ (network) kavramı bu şekilde hayatın her alanında kendisini hissettirmekle her geçen gün önemini artırmaktadır (Gürsakar, 2009, s. 3). Bu noktada çalışmalar yapan birçok araştırmacı insanların ağları anlamaya çalışarak aslında kendilerini anladığını, yaşanan dünyaya şekil veren ağların, evrenin birbirine bağlı temel bir özelliği olduğunu ifade etmektedirler. Böylelikle evren ve canlıların temel bilinci üzerinde ağ teorisyenlerinin ulaştıkları sonuçların derin ve ani bir etkisinin olduğunu vurgulamaktadırlar (Simon, 2007, s. 6). Bu bağlamda ağların gerek temel gerekse sosyal bilim dallarında sistemi meydana getiren dinamikler arasında bulunan bağlantıları açıklayabilecek kadar hayatın içinde olduğu ifade edilebilir.

Çalışmanın bu bölümünde ağ kavramının ne olduğu, sosyal ağ teorisinin tanımı, ortaya çıkışı, gelişimi, oluşumu ve önemi açıklanacak ve önemli bileşenleri ile ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Ağ Kavramı

1950'li yıllardan itibaren kullanılan ağların moleküler biyoloji, ruh sağlığı, sosyoloji ve antropoloji gibi alanlarda önemli bir yeri vardır (Nohria ve Eccles, 1992, s. 1). İlişkiler dizisi olarak tanımlanabilen ağ; “bir dizi nesneden (matematiksel terim olarak düğüm) ve bu düğüm veya nesnelere arasındaki ilişkilerin tanımlanması veya haritalanmasından oluşmaktadır.” (Kadushin, 2004, s. 3). Ünlü matematikçi Leonhard Euler'in 1736 yılında yazmış olduğu bir makale sonrası ağ çalışmalarının temeli atılmıştır. Euler, günümüz Rusya'sının Königsberg kentindeki Pregel nehri üzerinde yer alan yedi köprüden bahsettiği bu makalesinde “Herhangi bir köprüyü bir defadan fazla geçmeden, yedi köprü'nün tamamını geçmek için bir patika oluşturulabilir mi?” sorusunun yanıtını aramaktadır.

Bu yedi köprüyü bir çizimde ele alan Euler, kara parçalarının her birini düğüm şeklinde; köprülerin her birini de bu düğümlerin arasındaki geçişi sağlayan bağlar şeklinde yansıtmıştır (Gürsakar, 2009, s. 58). Euler'in ağ teorisinin ilk adımının bu “Königsberg Köprüsü problemi” ile atıldığı genel kabul görmektedir (Newman, 2003, s. 2; Gürsakar, 2009, s.5). 17. yüzyılda ağ biliminin temelleri atılmıştır (Gürsakar, 2009, s. 58). Kilduff ve Tsai'ye (2003) göre ağ bilimi günümüzde yönetim, matematik, sosyoloji, psikoloji, antropoloji vb. farklı bilimler arası bir konuma ulaşmış durumdadır (Novak, 2008, s. 23).

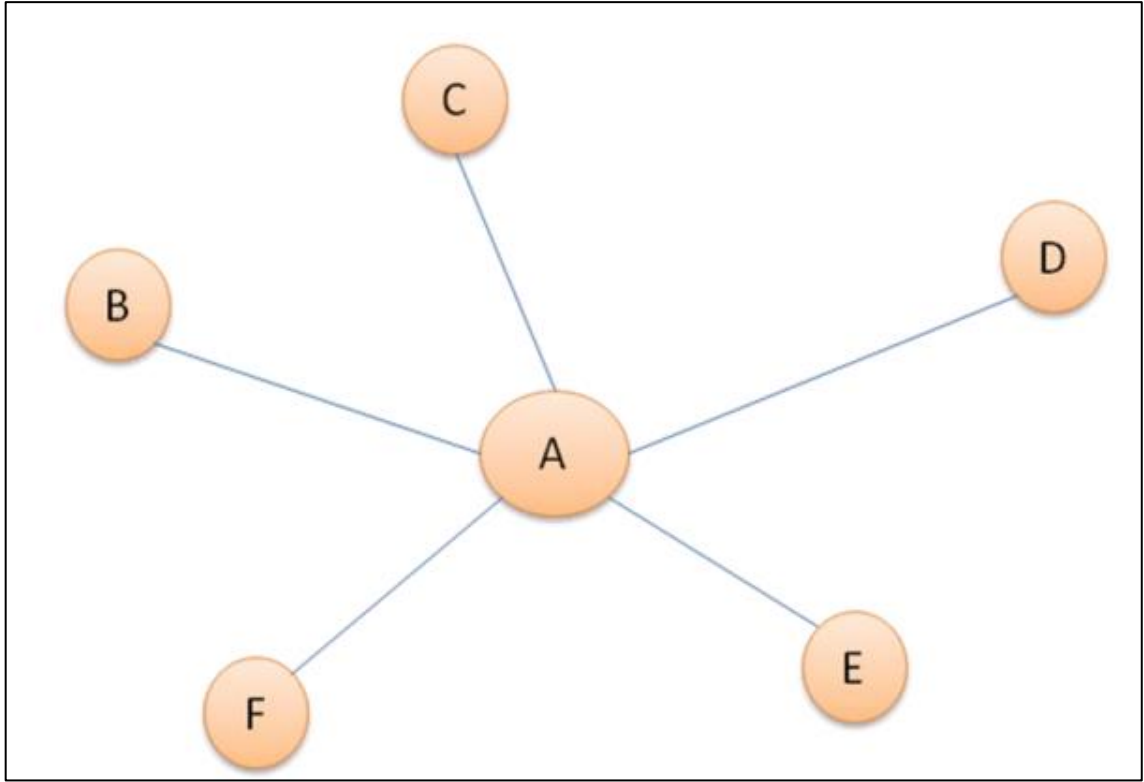
Şekil 1. Euler'in (1736) Königsberg kentinin köprülerini düğüm ve bağlar ile gösterimi.

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Seven_Bridges_of_K%C3%B6nigsberg'den uyarlanmıştır. (Erişim Tarihi: 27.05.2019)

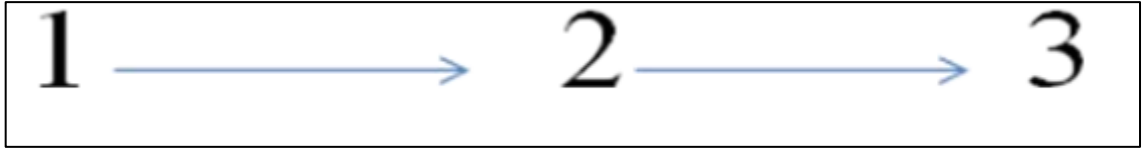
Şekil 2. İki düğüm ve tek bir yönsüz bağdan oluşan bir ağ. Kaynak: Gürsakal, 2009, s. 69

Bir ağ en basit şekilde, iki düğüm ile bunların birbirlerine bağlanmasını sağlayan bir bağlantıdan meydana gelmektedir (Kadushin, 2004, s. 3). Ağın mahiyetine göre bir ağda fazla miktarda düğüm olabilmektedir (Gürsakal, 2009, s. 69). Şekil 2'de basit bir ağ görülmektedir. Görüldüğü üzere bu ağda iki düğüm ve bir bağ vardır. Bir kişinin birden çok kişiyle kurmuş olduğu ağ olan "ego ağı"na örnek ise Şekil 3'te gösterilmiştir (Gürsakal, 2009, s. 69).

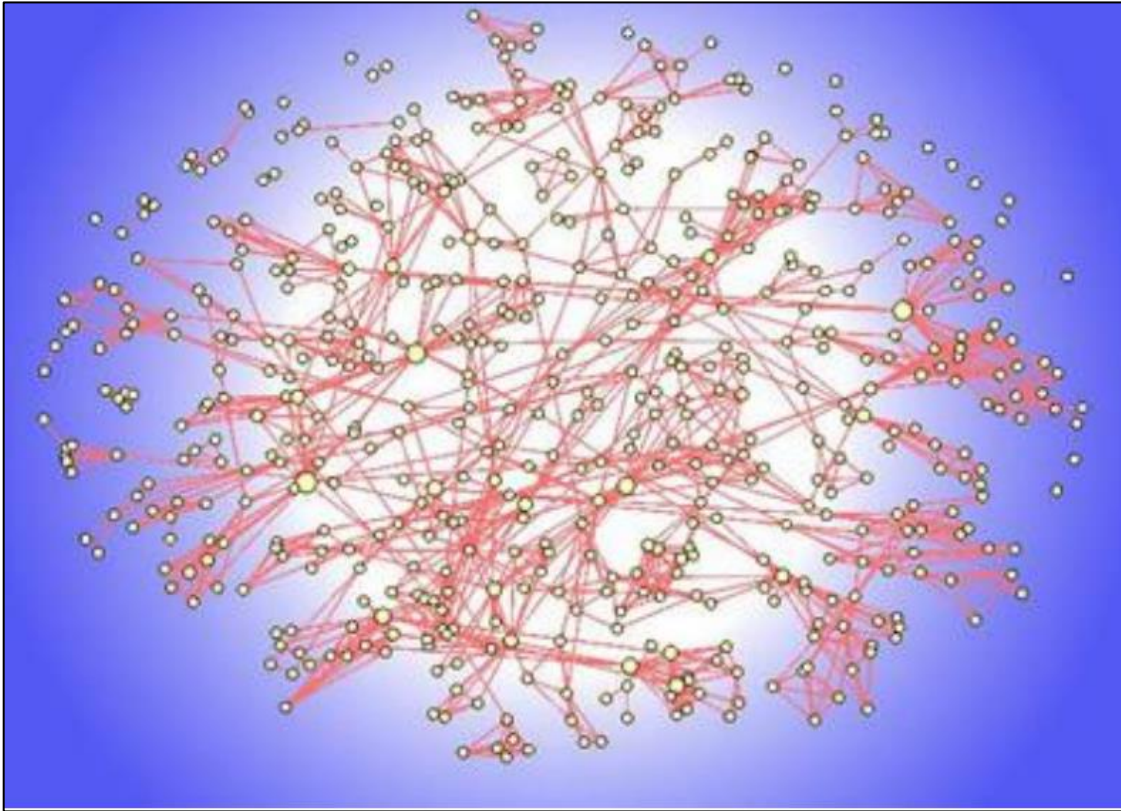
Şekil 3. Altı düğümden ve beş yönsüz bağlantıdan oluşan A'nın ego ağı. Kaynak: Gürsakal, 2009, s. 69

Düğümler arası bağlantılarda bir yön durumu olmadığından, bu şekillerde gösterilen ağlar arasındaki bağlantılar sadece doğrularla gösterilmiştir. Yönün olmadığı bu tür bağlantılarda 1 ile 2 numaralı düğüm arasında nasıl bir bağlantı söz konusu ise 2 ile 1 numaralı düğüm arasında da aynı bağlantı vardır. Bu düğümler arasındaki bağlantılar yön belirtilen bağlantılar ise “yönlü bağlantı”, bir ok olmadan sadece bir doğru ile gösteriliyor ise “yönsüz bağlantı” olarak adlandırılmaktadır (Gürsakal, 2009, s. 70). Bir hediye alış verişinde bireyler arasında bir yön ve karşılıklı bir akış söz konusu olurken; aralarında aynı odada aynı anda bulunmaları haricinde bir bağ olmayan iki birey arasında ise “yönsüz bir ilişki” vardır. Değişimler ve akışlar ağ biliminde son derece önemlidir (Kadushin, 2004, s. 2). Şekil 4’te 2 no’lu düğüm aracılığı ile 1 no’lu düğüm ile 3 no’lu düğüm birbirine bağlanmış durumdadır. Buradaki düğümler arası ilişki yönlü olmakla birlikte karşılıklı değildir.

Şekil 4. Üç düğüm, yönlü ancak karşılıklı olmayan iki bağdan oluşan ağ. Kaynak: Kadushin, 2004, s. 2

Düğüm, bir ağda ülke, işletme, kent, bina, insan vb. canlı ya da cansız birbirinde farklı birçok birimi simgeleyebilmektedir (Gürsaka, 2009, s. 2). Ağ örnek olarak akademik çalışmalar arasındaki atıf ağları, posta dağıtım yollarının dağıtım şebekeleri veya kan damarları, besin ağları, metabolik ağlar, sinir ağları, şirketler arasındaki ticari ilişkilerin ağları, örgütsel ağlar, bireyler veya tanıdıkların sosyal ağları arasındaki diğer bağlantıları world wide web (www) ve internet verilebilir (Newman, 2003, s. 2). İnsanlar ile aralarındaki akrabalık ve iş ortaklığı gibi ağlar sosyal ağlar, bilgisayarlar ve aralarındaki bağlantılar internet ağını, cep telefonları (düğüm) ile aralarındaki bağlantılar bir iletişim ağını, şehirler ile şehirler arasındaki yolları ulaşım ağını meydana getirmektedir (Gürsaka, 2009, s. 63).

Şekil 5. Ortak yazarlık ağı.

Kaynak:<http://www.infovis.info/index.php?cmd=search&words=network+traffic+&mode=normal> (Erişim Tarihi: 27,05,2019)

Şekil 5' te görülen diyagram 555 bilim insanı tarafından gerçekleştirilen ortak yazarlığı yansıtan bir ağdır. Bu diyagram 970 kişi ile ilgili verilerin yer aldığı bir bildi kümesinin alt kümesini oluşturmaktadır.

Ortak özelliklere sahip olan tüm ağlar bağlardan ve düğümlerden meydana gelmektedir. mesajın oluştuğu, tekrarlandığı ya da alındığı ağ içerisindeki nokta "düğüm"ü oluştururken; kanal işlevi görerek mesajları dönüştüren, ileten ve düğümleri birbirine bağlayan ise "bağlantı"yı oluşturmaktadır. Uzak mesafe bağlantıları birbirine uzak düğümleri bağlarken, bölgesel bağlantılar daha yakın düğümleri, birleştirmektedir (Simon, 2007, s. 2).

Sosyal Ağ Teorisi

Bir grup aktör ve bu aktörler arasındaki bir ya da daha fazla ilişki "sosyal ağ"ı oluşturmaktadır (Adler ve Kwon, 1979, s. 507; Wasserman ve Faust, 1994, s. 9). Örgüt içi bölümler, örgütler, firmalar, toplu kuruluşlar, anlamlı herhangi bir sosyal birim ve doğrudan bireyler bu aktörlerden bazılarıdır (Wasserman ve Faust, 1994, s. 9).

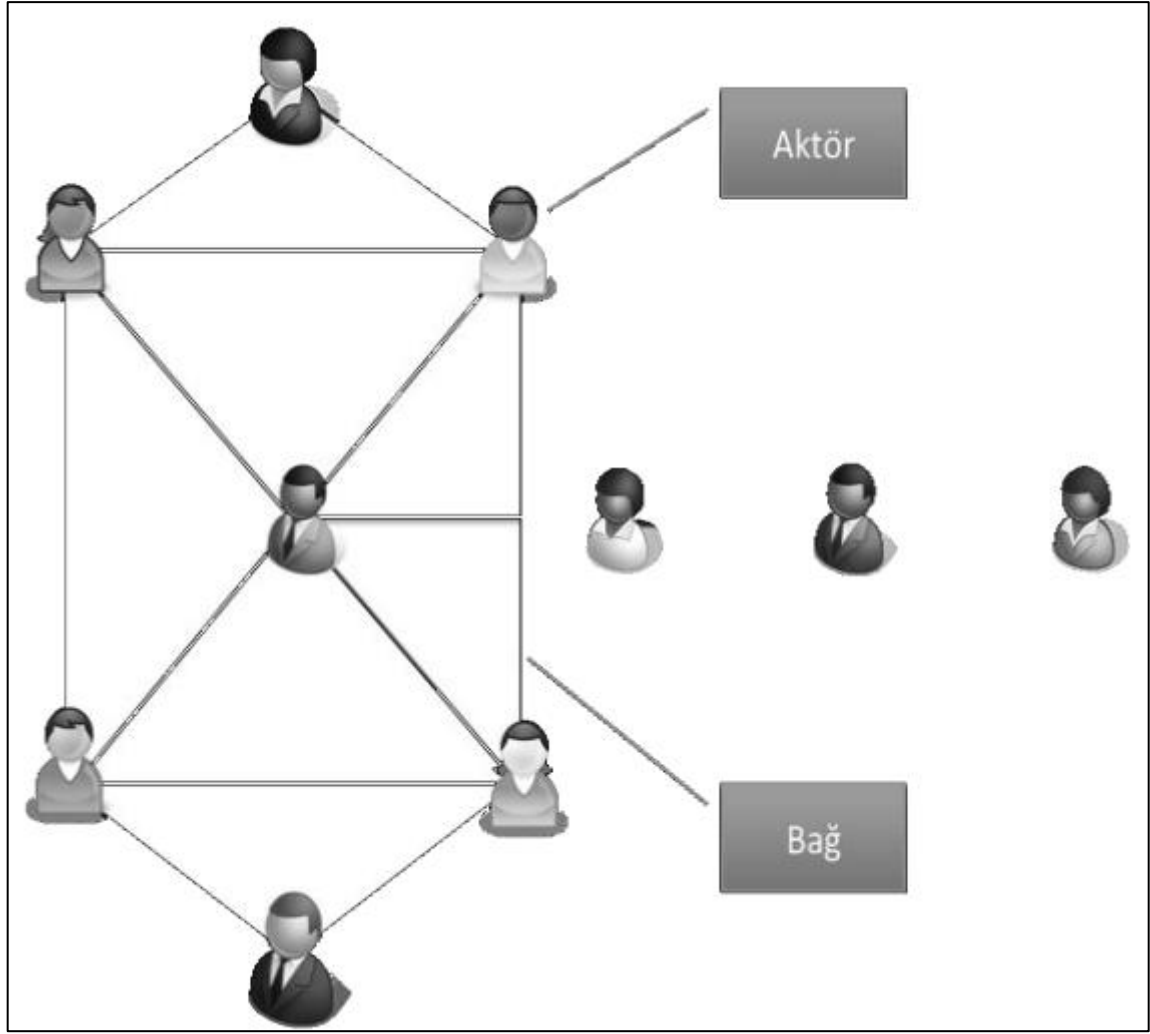
Ticari işbirlikleri, tavsiye ve bilgi gibi maddi olmayan kaynakların akışları, bilgiye erişim ve bilginin yayımlanması, mal ve para gibi hammadde kaynaklarının transferi, iş akışları, sosyal etkileşimler, saygı ve dostluk gibi her türlü duygusal ifadeler ve biçimsel rol ilişkileri aktörler arası ilişkilerin bir bölümünü oluşturmaktadır (Wasserman ve Faust, 1994, s. 17). Kaynakların transferi ya da akışı noktasında bu aktörler arası bağlar (bağlantılar) bir tür kanal vazifesi yapmaktadır (Wasserman ve Faust, 1994, s. 4).

Sosyal ağlara yönelik ilk çalışmaların 1930'da yapıldığı görülmektedir (Novak, 2008, s. 24). Bu noktada ilk çalışmalar psikolojik yaklaşımda ağları bir metot olarak kullanan Moreno (1934) tarafından yapılmıştır. Moreno, bireyler arası etkileşimleri ve ilişki ağlarını sosyal gruplar tarafından temsil edilen hatlar tarafından bağlanan diyagramlarla küçük grup dinamikleri ve grupları tanımlayarak ortaya koymuştur. Kişilerarası bağlar psikolojik yaklaşımda negatif ve pozitif ilişkilerle yansıtılmıştır (Scott, 2004, s. 10; Kilduff ve Tsai, 2003, s. 41).

“Sosyal ağ” kavramının literatürdeki ilk kullanımı Barnes tarafından 1954 yılında yapılan bir çalışmada kullanılmıştır. Ayrıca bu kavram antropolojide, sosyolojide ve sosyal psikolojide de bulunmaktadır (Wasserman ve Faust, 1994, s. 10).

Sosyal ağlar sayesinde bir toplantıdan ayrılma vb. lokalize etkilerin ortaya çıkması ve yayılması veya finansal piyasalardaki başarısızlığın hızla yayılması, politik kampanyalar, atık dönüştürme ve sigara kullanma gibi sosyal öncelikler, virüsler, ağızdan ağza dolaşan pazarlama haberleri, şehir efsaneleri, dedikodular, görüşler ve haberlerden etkilenmektedir (Gürsakal, 2009, s. 51).

Herhangi bir bireye ait bir sosyal ağda köşeler (düğümler/aktörler) erkek ya da kadını simgelemektedir. İnsanlar gelir, yaş, lokasyon, millet vb. noktalarda farklı birçok özellik taşıyabilmektedir. Bu insanlar arasındaki ilişkiyi bağlar/kenarlar simgelerken, bu ilişkiler coğrafi bir yakınlığı ya da profesyonel bir tanıdıklığı temsil edebileceği gibi bir arkadaşlık ilişkisini de simgeleyebilmektedir. İki bireyin birbirini ne ölçüde iyi tanıdığına bağlı olarak kenarlar, yalnızca biri belirtebileceği gibi kuvvetleri de taşıyabilmektedir (Newman, 2003, s. 3).

Şekil 6. Bir sosyal ağdaki bağ ve aktörlerin gösterimi. Kaynak: Doğan, 2010, s. 12

Aktörler arasında ağ incelendiğinde sosyal ağ teorisinde dört farklı ilişki kalıbı görülmektedir. Bu kalıplar ve örnekleri aşağıdaki şekildedir (Owen-Smith, n.d., slayt 3);

- “Bireyler arasındaki sosyal ağlar”; tanışıklık, romantik ilişkiler, öneri sormak ve almak, arkadaşlık
- “Örgütler arasındaki resmi sözleşmeye dayalı ilişkiler”; ortak girişimler, tedarikçi-alıcı sözleşmesi, stratejik ortaklıklar
- “İnsanlar aracılığıyla resmi olmayan örgütler arasındaki ilişki akışı”; örgütün sınırlarınıgeçen sosyal ağlar, çalışan değişkenliği
- “Üyelikler, bağlantı sağlayan paylaşımlı üyelikler”: dernek üyelikleri, ticari birlikler.

Sosyal ağların katkıları arasında; pazarlarda kategori ve statü farklılıkları oluşturması, toplumlar ve bireyler için sosyal sermaye yaratması, yüksek teknoloji endüstrilerin odağı ve Silikon Vadisi gibi yenilikçi bölgelerin tanımlayıcı özelliği olması, Örgütlenmede hiyerarşi ve piyasada alternatif form oluşturması, düşünce ve eylem uyumunu sağlaması, güven yaratması, sosyal matristeki alışverişlerin ağlara gömülü olması nedeniyle piyasa oluşturması, bireysel tat ve tercihler yaratması, teknolojinin yayılmasına katkı sunması ve örgütsel pratikleri şekillendirmesi sayılabilir. (Gürsakal, 2009, s.181-182; Owen-Smith, n.d., slayt 3).

Brass ve diğerlerine (2004) göre sosyal ağların “kişiler arası”, “üniteler arası” ve “örgütler arası” şeklinde üç farklı düzeyde önemli neticeleri vardır (Brass ve diğerleri, 2004, s. 798). Ayrıca sosyal ağlar farklı güç ve kaynaklara farklı ve daha kolay yollarla erişim imkânı sunarken aynı zamanda iş birliği ve iletişimin güçlenmesini, üniteler, kişiler ve örgütler arasında gerçekleştirilen faaliyetlerin daha kolay yürütülmesini ve bilgi transferini sağlamaktadırlar

Rassal Ağlar ve Küçük Dünya Kuramı

Sosyal hayat içerisinde insan farklı kişi ve gruplarla kurmuş oldukları bağlantılar sayesinde devamlı etkileşim halindedir. Rassal model, Alfred Renyi ve Paul Erdős isimli iki matematikçinin ortaya attığı bir modeldir. Bu model düğümlerden her birinin bir başka düğümle bağlantı kurması ihtimalinin eşit olduğuna ve rassal bir süreç içinde bu bağlantıların gerçekleştiği esasına dayalıdır (Gürsakal, 2009, s. 132).

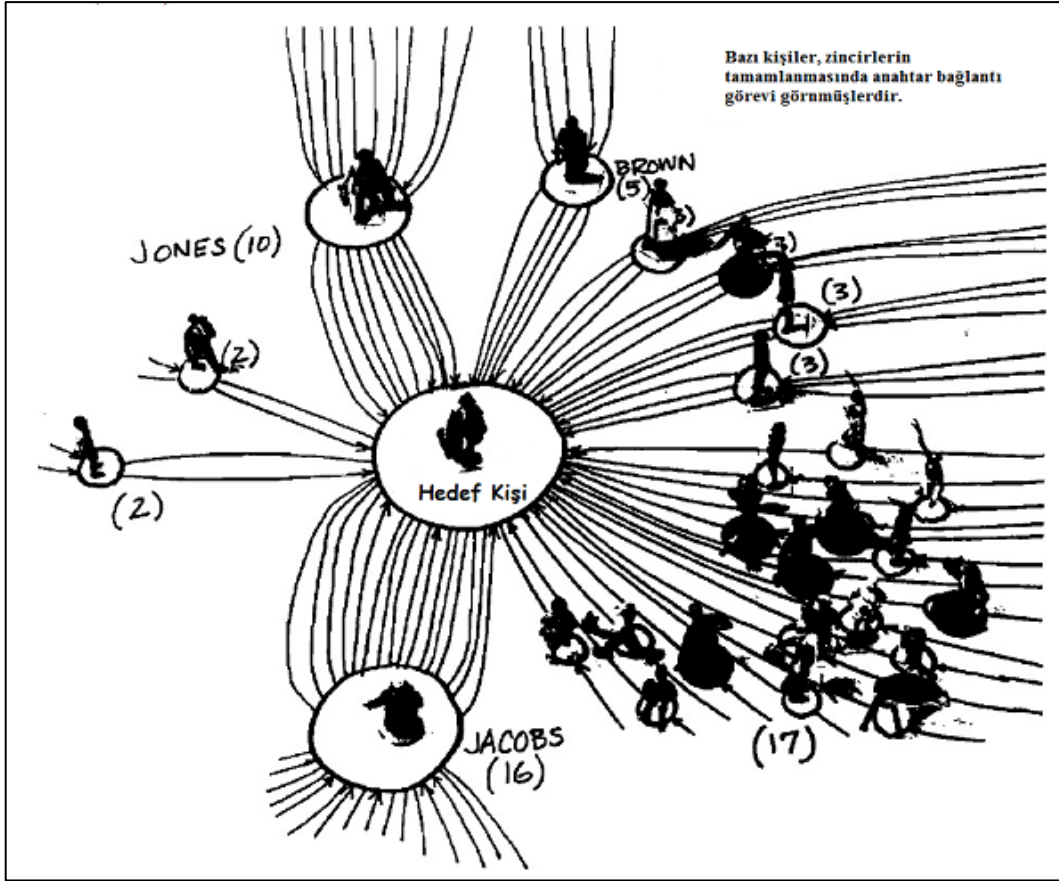
Gerçek dünya ağları son zamanlarda konuyla ilgili çalışmalar yapanlarındaha çok ilgisini çekmeye başlamıştır. Fakat bu tür gerçek hayata özgü ağların birçoğu rassal değildir (Gürsakal, 2009, s. 132; Newman, 2003, s. 9). Her ne kadar bu ağlar rassal bir özellik göstermese de belirlenen amaçlara ulaşabilme adına kullanılabileceği olası yolları, ağ yapısını ve ağ oluşumuna rehber olacak olası mekanizmaları gün yüzüne çıkartabilmektedir (Newman, 2003, s. 9).

“Küçük dünya kuramı” Stanley Miligram’ın 1967 yılında yapmış olduğu çalışma neticesinde ortaya çıkmıştır. “Küçük dünya problemi” olarak da ifade edilen bu kuram kısaca şu şekildedir: “Dünyadaki herhangi iki kişinin birbirini tanıma ihtimali nedir? X ve Z belki birbirlerini doğrudan tanımıyor olabilir ancak

ortak tanıdıkları, ikisini de tanıyan bir kişi olabilir. Bu bir tür zincirdir. X Y'yi, Y Z'yi tanıyor olabilir. Bu hat sadece tek bir bağdan değil, . X-a-b-c-d...-y-Z gibi bir seriden oluşabilir. Bu nedenle Miligram, 'dünyadaki herhangi iki kişinin (Kişi X ve Kişi Z) X'in Z'ye ulaşmadan önce kaç tane arada bulunan tanıdıkla bağlanmaya ihtiyaç duyulur?' sorusunu sormuştur." (Miligram, 1967, s. 62). Yeni bir problem olmayan "Küçük dünya problemi" yalnızca sosyal psikologları ilgilendirmemektedir. Aynı zamanda iletişim uzmanları, siyaset bilimciler ve tarihçiler de bu problemle ilgilenmektedirler. Ancak bu problemin toplumdaki matematiksel yapının tartışmaları altında kaldığı görülmektedir (Miligram, 1967, s. 62).

Miligram, 1967'de yayımladığı çalışmada, bir kişi tarafından tanınan kişilerin hiçbirinin erkek veya kız kardeşi tarafından tanınmadığı düşüncesinden hareketle ABD'de yaşayan bir kişinin 500 farklı kişiyi tanıdığını varsaymaktadır. Bu ağ oluşumu bir bireyin tanıdığı 500 kişinin de birbirinden farklı 500 insanı ve onların hepsi birbirinden farklı 500 kişiyi tanıması şeklinde sürmektedir. Dolayısıyla ağ, aynı insanların farklı düğümlerin kişiler arası çevrelerinde karşılaştığı ölçüde genişlemektedir (Kadushin, 2004, s. 10; Miligram, 1967, s. 63;). Fakat düğümler arasındaki mesafe bu kişisel ağların örtüşmesi ile azalmaktadır. Pool ve Kochen'a (1978) göre bireysel ağlarda örtüşmelerin olmadığı bir durumda, ABD'nin tüm nüfusuna bir kişi 2 ya da 3 adımda ulaşabilir (Kadushin, 2004, s.10).

Küçük dünya deneyinde, insanlara uzak bir şehirdeki hedeflenen kişiye büyük ihtimalle ilk adını bildikleri kişi aracılığıyla iletişim kurmaları istenmiştir. Zincirleme mektup şeklinde çalışan bu deneyde (Kadushin, 2004, s. 11; Miligram, 1967, s. 62;) mektupların %24'ü hedefteki kişiye ulaştırılabilirken, bu mektupların %48'inin ulaşımı ise hedef kişiyle aynı iş yerinde çalışan üç kişi vasıtasıyla olmuştur (Miligram, 1967, s. 66). Ağ bağlantılarının önündeki sosyal yapısal engeller, bulunan bu sayının teorik sayıdan farklı olmasının temel sebebidir (Kadushin, 2004, s. 11). Miligram, ilk deneyde aynı cinsiyet bağlantılarına kıyasla kadınlar ve erkekler arasındaki bağlantıların daha düşük aralıkta olduğunu belirtmiştir (Kadushin, 2004, s. 11). Mektupları hedef kişiye ulaştırıp zinciri tamamlayan erkek katılımcıların % 58'i, kadın katılımcıların ise %56'sı hemcinsleri aracılığı ile ulaştırmışlardır (Miligram, 1967, s. 65). Zincirin tamamlanmasında benzer şekilde sınıfsal engeller de vardır (Kadushin, 2004, s. 11).

Şekil 7. Küçük Dünya Deneyinde hedef kişiye ulaştırılan mektupların adım sayılarının gösterimi. Kaynak: Miligram, 1967, s.67

Zayıf ve Güçlü Bağlar

Sosyal ağlar, sürece göre zayıf ya da güçlü, yapılarına göre de dar ya da geniş olabilmektedirler. Ağlar, fiziksel olarak orada bulunmadan orada olmayı ve ulaşılabilecek yerden daha fazlasına ulaşmayı sağlamaktadırlar. Bu nedenle bir aktörün ağının genişliğine paralel etkileşimde bulunacağı aktör sayısı da artmaktadır (Rangan, 2000). Bireyler, güçlü bağlar kurmanın emek ve zaman gerektirmesi, zayıf bağların ise oluşumunun daha kolay olması (Granovetter, 1983) sebebiyle genellikle zayıf bağlar kurmaktadır. Bu zayıf bağlar da kişinin sahip olduğundan daha fazla sosyal gruba ulaşmasını sağlamaktadır (Seibert, Kraimer & Liden, 2001).

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama sürecine, veri toplama aracına ve veri analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel tarama modelinde ve nedensel karşılaştırmalı modelde yapılmış nicel bir araştırmadır. Tarama modelleri bir olay ya da durumu doğal haliyle olduğu gibi inceleyen araştırma modellerdir (Erçetin ve Açıklan, 2020; Karasar, 2014). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin kişisel (demografik) değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde ise nedensel karşılaştırmalı modelden yararlanılmıştır. Nedensel karşılaştırmalı model; katılımcılar arasındaki farklılıkların belli değişkenlere göre bir müdahale olmaksızın neden-sonuç bağlamı içinde incelenmesidir (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Araştırmanın bağımsız değişkenlerini kişisel (demografik) değişkenler; bağımlı değişkenini geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle, Çankaya, Keçiören, Altındağ, Etimesgut, Sincan, Mamak ve Pursaklar ilçelerinde yetişkin eğitimine katılan geçici koruma altındaki Suriyeliler oluşturmaktadır.

Bu evrenin örneklemini belirlemede “tabakalı örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, popülasyonu önce bazı özelliklerini temel alarak alt tabakalara böler ve daha sonra her bir tabakadan bir basit rastgele örnekleme yöntemi kullanarak örnekleme elde edilir(Lohr,2009). Bu durumda yöntemin adı ‘Tabakalı Rastgele Örnekleme’ olarak değişir. Elde edilen basit rastgele örneklemeler birleştirilerek örnekleme son halini alır(Potas ve Akçil Ok, 2020). Ankara ili Yenimahalle, Çankaya, Keçiören, Altındağ, Etimesgut, Sincan, Mamak

ve Pursaklar ilçelerindeki Halk Eğitim Merkezlerinde kurs gören kursiyerlerin sayıları ile her bir tabakaya düşen kursiyer sayısı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmanın Örneklemine Oluşturan Kursiyer Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	Kursiyer Sayısı	Örneklem Tabaka Genişliği (n=325)
Altındağ	75	$325 \times 75 / 407 = 59,88943$
Çankaya	20	$325 \times 20 / 407 = 15,97052$
Etimesgut	40	$325 \times 40 / 407 = 31,94103$
Keçiören	42	$325 \times 42 / 407 = 33,53808$
Mamak	81	$325 \times 81 / 407 = 64,68059$
Pursaklar	44	$325 \times 44 / 407 = 35,13514$
Sincan	70	$325 \times 70 / 407 = 55,89681$
Yenimahalle	35	$325 \times 35 / 407 = 27,9484$
Toplam	407	325

Araştırmanın örnekleminde ise iki farklı çalışma grubu üzerinde çalışılmıştır. Birinci çalışma grubu “Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ” ölçeğinin açılımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için ulaşılabilen 224 katılımcıdan; ikinci çalışma grubu ise araştırmanın uygulandığı 325 katılımcıdan oluşmaktadır. Tabakalı rastgele örnekleme yöntemiyle araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyelilere ilişkin kişisel bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Suriyelilere İlişkin Kişisel Bilgiler (N=325)

Değişken	Düzy	N	%
Cinsiyet	Kadın	248	76.3
	Erkek	77	23.7
Yaş	18-25 yaş arası	58	17.8
	26-35 yaş arası	106	32.6
	36-45 yaş arası	105	32.3
	46-55 yaş arası	56	17.2
Yaşanılan İlçe	Yenimahalle	31	9.5
	Çankaya	13	4.0
	Keçiören	36	11.1
	Altındağ	64	19.7
	Etimesgut	29	8.9
	Sincan	50	15.4
	Mamak	64	19.7
	Pursaklar	38	11.7
Ailedeki Çocuk Sayısı	Çocuğu olmayan	25	7.7
	1-3 çocuğu olan	150	46.2
	4-6 çocuğu olan	139	42.8
	7-10 çocuğu olan	11	3.4
Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumu	Okula giden	302	92.9
	Okula gitmeyen	23	7.1

Tablo 2

(Devam) Araştırmaya Katılan Suriyelilere İlişkin Kişisel Bilgiler (N=325)

Değişken	Düzyey	N	%
Çocukların Öğrenim Gördüğü Okul Düzeyi	İlkokul	106	32.6
	Ortaokul	123	37.8
	Lise	82	25.2
	Üniversite	14	4.3
Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumu	Çalışan	97	29.8
	Çalışmayan	228	70.2
Aylık Gelir	0-1000 TL	82	25.2
	1001-2000 TL	128	39.4
	2001-3000 TL	115	35.4
Geçimini Sağlama Şekli	Evde başkaları çalışıyor	51	15.7
	Arkadaşlarım yardım ediyor	65	20.0
	Komşularım yardım ediyor	107	32.9
	STK'lar yardım ediyor	102	31.4
Öğrenim Durumu	İlkokul	133	40.9
	Ortaokul	105	32.3
	Lise	70	21.5
	Üniversite	17	5.2
Mesleki Yeterlilik Durumu	Mesleki yeterliği olan	188	57.8
	Mesleki yeterliği olmayan	137	42.2
Görülen Kurslar	Türkçe kursu	102	31.4
	Aşçılık kursu	59	18.2
	Dikiş-Nakiş kursu	55	16.9
	Pastacı yardımcısı kursu	62	19.1
	Hasta bakıcılığı kursu	47	14.5
Kurslara katılım nedeni	Arkadaş edinmek için	66	20.3
	Arkadaşım gittiği için	108	33.2
	İş bulmak için	151	46.5
Türkçe konuşma yeterliği	Az düzeyde olan	191	58.8
	Orta düzeyde olan	134	41.2
Türkçe yazma yeterliği	Yazma yeterliği olmayan	211	64.9
	Az düzeyde olan	63	19.4
	Orta düzeyde olan	51	15.7
Türkçe okuma yeterliği	Okuma yeterliği olmayan	181	55.7
	Az düzeyde olan	136	41.8
	Orta düzeyde olan	8	2.5

Tablo 2'de görüldüğü gibi çalışma grubundaki Suriyeliler'in 248'ini (%76.3) kadın, 77'sini (%23.7) erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların 58'inin (%17.8) 18-25 yaş arası, 106'sının (%32.6) 26-35 yaş arası, 105'inin (%32.3) 36-45 yaş arası, 56'sının (%17.2) 46-55 yaş arasında değişen yaşa sahip oldukları belirlenmiştir. Suriyeliler'in 31'i (%9.5) Yeni Mahalle'de, 13'ü (%4) Çankaya'da, 36'sı (%11.1) Keçiören'de, 64'ü (%19.7) Altındağ'da, 29'u (%8.9) Etimesgut'ta, 50'si (15.4) Sincan'da, 64'ü (19.7) Mamak'ta ve 38'i (%11.7) Pursaklar'da yaşamaktadır. Katılımcılardan çocuğu olmayanların sayısı 25(%7.7), 1-3 arasında çocuğu olanların sayısı 150 (%46.2), 4-6 arasında çocuğu olanların sayısı 139 (%42.8), 7-10 arasında çocuğu olanların sayısı 11 (%3.4) dir. Çocuğu okula

devam edenlerin katılımcı sayısı 302 (%92.9), çocuğu okula devam etmeyen katılımcı sayısı ise 23 (%7.1) tür. Katılımcılardan 106'sının çocuğu (%32.6) ilkokulda, 123'ü (%37.8) ortaokulda, 82'si (%25.2) lisede, 14'ü (%4.3) üniversitede öğrenim görmektedir. Katılımcılardan herhangi bir işte çalışanların sayısı 97 (%29.8), çalışmayanların sayısı 228 (%70.2) dir. Aylık gelir açısından 0-1000 TL arası geliri olanların sayısı 82 (%25.2), 1001-2000 TL arası geliri olanların sayısı 128 (%39.4), 2001-3000 TL arası geliri olanların sayısı 115 (%35.4) tir. Araştırmaya katılan Suriyelilerin 51'i (%15.7) geçimini ailede başkalarının çalışmasıyla, 65'i (%20) arkadaşlarından yardım alarak, 107'si (32.9) komşularının yardımıyla, 102'si (%31.4) STK'lardan yardım alarak sağladığını belirtmiştir. Katılımcılardan 133'ü (%40.9) ilkokul, 105'i (%32.3) ortaokul, 70'i (%21.5) lise, 17'si (%5.2) üniversite mezunudur. Mesleki yeterlik açısından katılımcıların 188'i (%57.8) kendini yeterli görürken, 137'si (%42.2) kendini yeterli olarak görmemektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in 102'si (%31.4) Türkçe kursuna, 59'u (%18.2) aşçılık kursuna, 55'i (%16.9) dikiş-nakış kursuna, 62'si (%19.1) pastacı yardımcısı kursuna, 47'si (%14.5) hasta bakıcılığı kursuna devam etmektedir. Bu kurslara 66'sı (%20.3) arkadaş edinmek için, 108'i (%33.2) arkadaşı gittiği için, 151'i (%46.5) iş bulmak için gitmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in 191'i (%58.8) Türkçe'yi az düzeyde, 134'ü (%41.2) orta düzeyde konuşabildiğini; 211'i (%64.9) Türkçe yazma yeterliğinin olmadığını, 63'ü (%19.4) az düzeyde yazabildiğini, 51'i (%15.7) ise orta düzeyde yazabildiğini ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların 181'i (%55.7) Türkçe okuma yeterliğine sahip olmadığını, 136'sı (%41.8) az düzeyde, 8'i (%2.5) ise orta düzeyde Türkçe okuyabildiğini belirtmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın uygulanabilmesi için ilgili resmi kurumlardan gerekli yasal izinler alınmış ve etik kurul kararı alınmıştır (Ek-A ve Ek-B). Veri toplama süreci boyunca ölçek formu bizzat araştırmacı tarafından katılımcılara ulaştırılarak katılımcılara ölçeğin uygulanmasına ilişkin bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca yetişkin eğitimine katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerle sağlıklı bir iletişim kurabilmek için hem Arapça hem de Türkçeyi iyi bilen kurs öğreticilerinden ve Arapça öğretmenlerinden destek alınmıştır. Ölçeğin gerek yapı geçerliliğinde

gerekse asıl uygulamasında “gönüllülük” ilkesi dikkate alınmıştır. Türkçe soruları okuyamayan veya anlamakta zorluk çeken katılımcılara kurs öğretmenleri ve Arapça öğretmenler yardımcı olmuş ve katılımcıların verdikleri cevaplar anında ölçeklere işlenmiştir. Veri toplama süreci ölçeğin yapı geçerliği çalışmaları dâhil olmak üzere yaklaşık olarak 4 aylık bir sürede tamamlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerini ölçmek amacıyla “Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Ölçeği (SSSAÖ)” geliştirilmiştir. Araştırmanın temel ve altproblemleri dikkate alınarak ilgili alanyazınından yararlanılmış ve başlangıçta 46 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek hem Türkçe hem de Suriye Arapçasına uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu çerçevede hem Türkçe hem de Suriye Arapçasını çok iyi derecede konuşabilen 2 uzman dil bilimciden ve Arapça kurs öğretmenlerinden yararlanılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda ölçekte aynı anlama gelen ya da araştırmanın temel ve alt problemlerine uygun düşmeyen 8 madde ölçekten çıkartılmıştır. Böylece ölçeğin 38 maddeyle uygulanmasına karar verilmiştir.

SSSAÖ’ de yer alan 38 maddenin istenileni ölçüp ölçmediğini belirlemek. anlamlı ve geçerli veri toplandığını tespit etmek için 224 kişiye geçerlik ve güvenirlik çalışması kapsamında uygulama yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla açımlayıcı (exploratory) faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde temel bileşenler analizi (varimax dik döndürme yöntemi). doğrulayıcı faktör analizinde ise maksimum olabilirlik analizi esas alınmıştır. Ölçeğin AFA ve DFA’sına ilişkin geçerlik ve güvenirlik sonuçları SPSS 21.00 ve LISREL 8.80 programları kullanılarak elde edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin elenmesi. maddelerin ortak faktör varyansı. faktör öz değerleri. açıklanan toplam varyans oranı. madde faktör yükleri. binişik madde olup olmaması ve ölçülmek istenen kuramsal alt yapının temsil edilebilmesi gibi ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre maddelerin ortak varyans değerinin .10’dan. faktör öz değerlerinin 1’den. açıklanan toplam varyansın % 40’tan. madde faktör yüklerinin.30’dan büyük

olması ve birden fazla faktör altında toplanan binişik maddeler arasında en az .10 düzeyinde bir fark olmasına dikkat edilmiştir.

Ölçeğin AFA analiz sonucuna göre KMO değeri .90 ve Barlett testi χ^2 değeri 2553.839 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. KMO değerinin .60'dan büyük ve Bartlett testinin anlamlı çıkması araştırma verilerinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bununla beraber analizlerde binişik madde olan ya da çalışmayan toplam 6 madde uzman görüşü doğrultusunda ölçekten çıkarılmıştır. AFA analiz sonuçlarına göre maddelerin ortak varyans değerlerinin .18 ve .69 arasında; madde faktör yüklerinin .35 ve .78 arasında; toplam madde korelasyonlarının ise .32 ve .65 arasında; faktör öz değerlerinin 2.659 ve 5.263 arasında değer aldığı ve açıklanan toplam varyansın ise % 46.699 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin her faktörünün açıkladığı varyans oranı ise birinci faktörde % 18.797; ikinci faktörde % 18.406. üçüncü faktörde % 9.496 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçek maddelerinin boyutlara göre dağılımı, ortak varyans değeri, madde faktör yük değerleri, madde toplam korelasyonları, özdeğerleri, faktörlerin açıkladığı varyans oranları ve toplam varyans değerleri ise Tablo 3'de gösterilmiştir.

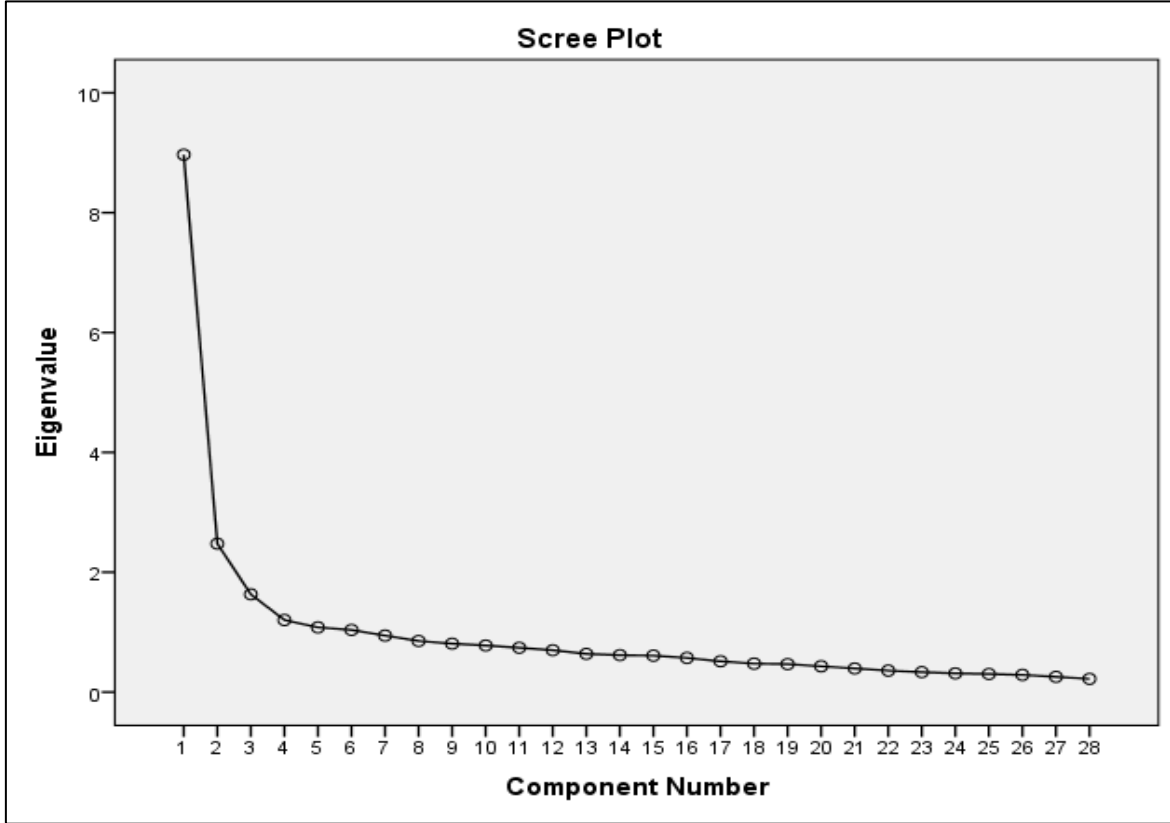
Tablo 3

SSSAÖ'nün AFA Analiz Sonuçları (N=224)

Faktör	Madde	Maddelerin Ortak Varyans Değeri	Madde Faktör Yük Değerleri	Madde Toplam Korelasyon Değeri	Özdeğerler	Açıklanan Varyans Değeri (%)
Faktör 1	M1	.66	.78	.59	5.263	18.797
	M2	.64	.75	.58		
	M3	.57	.73	.54		
	M4	.43	.58	.52		
	M5	.44	.57	.58		
	M6	.57	.72	.59		
	M7	.59	.68	.65		
	M8	.56	.66	.64		
	M9	.44	.62	.52		
Faktör 2	M10	.18	.35	.32	5.154	18.406
	M11	.53	.45	.44		
	M12	.47	.59	.48		
	M13	.69	.74	.58		
	M14	.58	.75	.34		
	M15	.43	.53	.50		
Faktör 3	M16	.50	.63	.60	2.659	9.496
	M17	.44	.53	.61		
	M18	.40	.58	.52		
	M19	.34	.57	.41		
	M20	.55	.73	.50		
	M21	.44	.59	.51		
	M22	.32	.53	.38		
	M23	.26	.47	.42		
	M24	.41	.58	.52		
	M25	.38	.60	.46		
	M26	.37	.56	.51		

M27	.49	.65	.59
M28	.25	.47	.38
Açıklanan Toplam Varyans Değeri (%)			46.699

Tablo 3’de görüldüğü gibi SSSAÖ ölçeği son haliyle bağımsız 3 faktörde ve 28 maddeden oluşmuştur. SSSAÖ’nün 3 faktörlü yapısının analizler sonucunda ortaya çıkan çizgi grafiği (Scree Plot) Şekil 8’de de gösterilmiştir.

Şekil 8. SSSAÖ’ye ilişkin çizgi grafiği.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan 3 alt faktör. faktörü oluşturan maddelerin içerikleri dikkate alınıp birer boyut olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda “Güven” boyutunda 9 madde (1.,2.,3.,4.,5.,6.,7.,8. ve 9. maddeler); “Değerler ve Normlar” boyutunda 6 madde (10.,11.,12.,13.,14. ve 15. maddeler); “Sosyal Ağlar” boyutunda 13 madde (16.,17.,18.,19.,20.,21.,22.,23.,24.,25.,26.,27. ve 28. maddeler) yer almıştır. Ölçekteki maddeler Likert tipi (1) *Kesinlikle katılmıyorum* ile (4)*Kesinlikle katılıyorum* arasında 4 aralıklı olarak derecelendirilmiştir. Ayrıca ölçeğin yapı geçerliği bağlamında Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamında .91. güven boyutunda .89. değerler ve normlar boyutunda .74 ve sosyal ağlar boyutunda ise .86 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin her bir maddesi için elde edilen aritmetik ortalama ve katılımcıların her bir maddeye katılma düzeyi ise “1.00-1.75: Kesinlikle katılmıyorum; 1.76-2.51: Katılmıyorum; 2.52-3.27: Katılıyorum; 3.28-4.00: Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır ve ölçekten alınan yüksek puan geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin yüksek olduğunu, düşük puan ise sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu araştırma için 1.00-1.75 arası puan “çok düşük düzeyde katılım”; 1.76-2.51 arası puan “düşük düzeyde katılım”; 2.52-3.27 arası puan “yüksek düzeyde katılım”; 3.28-4.00 arası puan ise “çok yüksek düzeyde katılım” olarak yorumlanmıştır. SSSAÖ’nün tamamı ile alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve Pearson momentler çarpımı korelasyon değerleri ise Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

SSSAÖ’nün Tamamı İle Alt Boyutlarına Ait Ortalama, Standart Sapma ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değerleri (N=224)

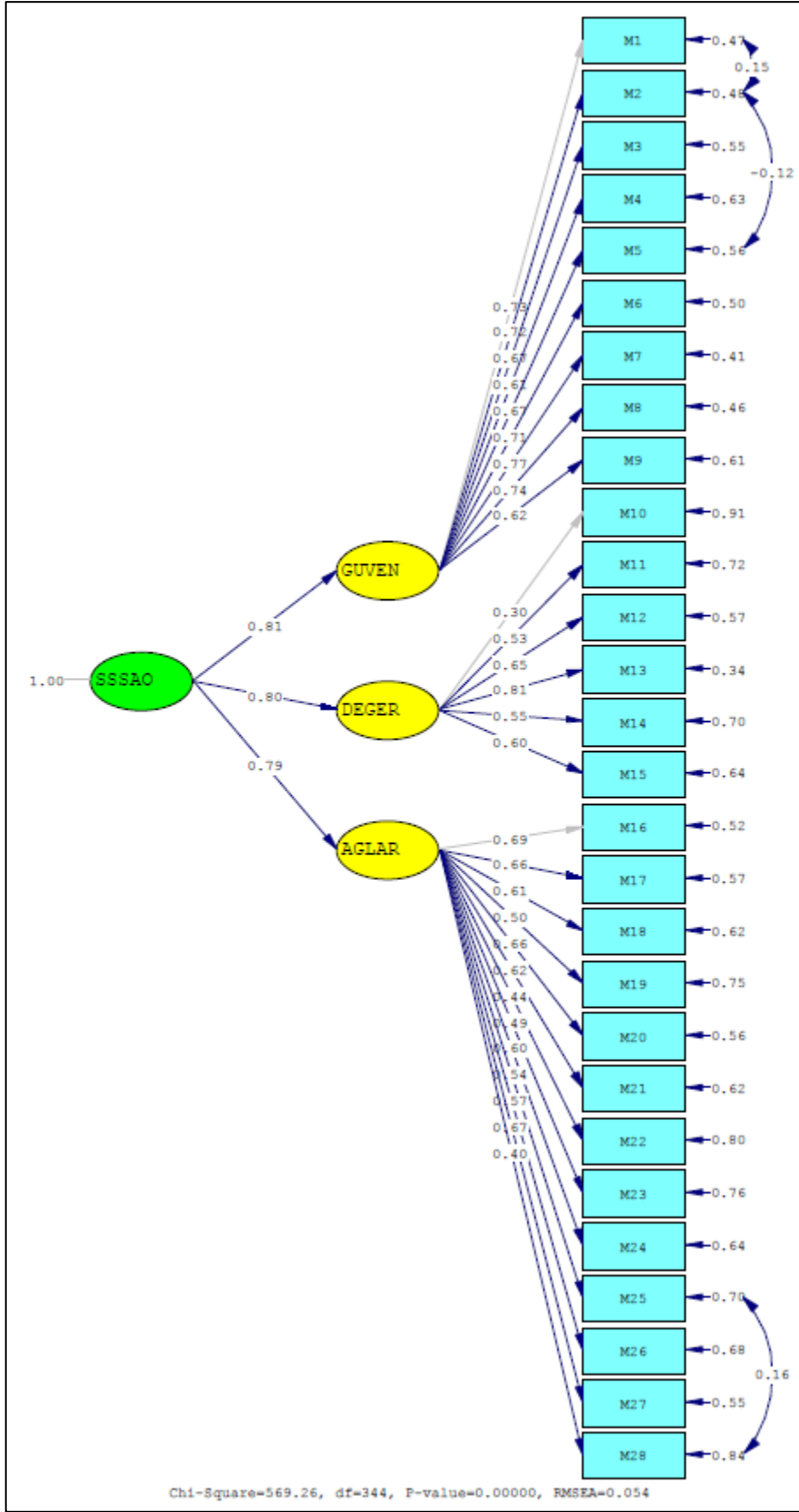
Değişkenler	Ort.	Ss	SSSAÖ-Tüm	Güven	Değerler ve Normlar	Sosyal Ağlar
1.SSSAÖ-Tüm	3.18	.48	1			
2.Güven	3.21	.60	.84**	1		
3.Değ. ve Normlar	3.00	.59	.86**	.82**	1	
4. Sosyal Ağlar	3.25	.54	.87**	.85**	.84**	1

** $p < .01$

Tablo 4’te görüldüğü üzere ölçeğin tamamı ile tüm boyutları arasında yüksek ve pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuç, ölçeğin geçerliğine işaret etmektedir.

Ölçeğin, açımlayıcı faktör sonucunda ortaya çıkan faktör yapısının doğrulanıp doğrulanmayacağını belirlemek için LISREL8.80 paket bilgisayar programıyla DFA yapılmıştır. Yapılan DFA sonucunda 1.ve 2. maddeler, 2. ve 5. maddeler, 25. ve 28. maddeler arasında uzman görüşleri doğrultusunda modifikasyon yapılmıştır. Böylece ölçeğin 3 boyutlu faktöryel yapının hesaplanan iyilik uyum değerleri indeksleri (NFI = .93. NNFI = .97. RFI = .92. CFI = .97. IFI = .97. AGFI= .82. GFI= .85. RMR = .048. SRMR = .062. RMSEA = .054. $\chi^2=569.26$.sd = 344. $\chi^2 / sd = 569.26/344=1.65$) ve Şekil 2’deki path diyagramı modelin araştırma verileriyle iyi uyum sağladığını göstermiştir. Şekil 2’de de görüldüğü gibi path (yol) diyagramında, her bir maddenin örtük bağımlı değişken üzerindeki etki miktarları ve korelasyon katsayıları görülmektedir. Maddelere ilişkin

korelasyon katsayıları .30 ile .81 arasında; hata varyansları ise .34 ile .91 arasında değişim göstermektedir.

Şekil 9. Ölçeğe ait üç faktörlü path (yol) diyagramı.

Tüm geçerlik ve güvenilirlik sonuçları birlikte değerlendirildiğinde ise “Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ (SSSAÖ) Ölçeğinin (MSEÖ)” psikometrik açıdan kullanılabilir uygun bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılabılır.

SSSAÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından sonra araştırmanın asıl uygulamasına geçilmiştir. 325 Suriyeli üzerinde uygulanan ölçeğin bu araştırma kapsamında Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin bütününde.90. güven boyutunda .86. değerler ve normlar boyutunda .73 ve sosyal ağlar boyutunda ise .84 olarak hesaplanmıştır.Bununlabirlikte ölçeğin DFA kapsamında 325 kişilik asıl uygulama içinüç boyutlu faktöryel yapısının hesaplanan iyilik uyum değerleri indeksleri de (NFI = .93. NNFI = .96. RFI = .93. CFI = .97. IFI = .97. AGFI= .85. GFI= .87. RMR = .043. SRMR = .055. RMSEA = .056. $\chi^2= 650.52$ $sd= 321$. $\chi^2/sd =650.52/321=2.02$)modelin araştırma verileriyle iyi uyum sağladığınıgöstermiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın betimsel istatistiksel sonuçları olan yüzde. frekans. aritmetik ortalama. standart sapma ile demografik değişkenler açısından farklılıkların belirlenmesine ilişkin analizler SPSS 21.00; DFA işlemleri ise LISREL 8.80 paket programlarında hesaplanmıştır. Ölçekte boş bırakılanmaddelerin yerine EM algoritması (Expectation-maximization algorithm) yoluyla atamalar yapılmıştır. Ölçeğin her bir alt boyutunun normallik varsayımları Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleriyle incelenmiştir. Buna göre araştırma verilere ilişkin Skewness ve Kurtosis değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

SSSAÖ'nün Skewness ve Kurtosis Değerleri

İstatistikler / Değişkenler	Güven	Değerler ve Normlar	Sosyal Ağlar	SSSAÖ-Tüm
Ortalama	3.2256	2.9790	3.2409	3.1799
Medyan	3.3333	3.0000	3.3846	3.2500
Mod	4.00	2.83	3.38	3.39
Skewness (Çarpıklık)	-1.011	-0.217	-1.076	-0.964
Skewness Standart Hata	0.135	0.135	0.135	0.135
Kurtosis (Basıklık)	1.133	-0.586	1.351	1.437
Kurtosis Standart Hata	0.270	0.270	0.270	0.270

Tablo 5'ten anlaşılacağı üzere ölçeğin boyutlarının ve tamamının Skewness (Çarpıklık) değerleri -0.964 ve -1.076 arasında; Kurtosis (Basıklık) değerleri ise -0.586 ve 1.437 arasında değişim göstermektedir. Bununla birlikte ölçeğin boyutlarının ve tamamının ortalama. medyan ve mod değerlerinin de birbirine

yakın olduğu görülmektedir. Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerlerinin -1.5 ve 1.5 arasında olması ve değişkenlerin ortalama, medyan ve mod değerlerinin birbirine yakın değerler alması araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu nedenle araştırmada parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ancak araştırmanın bazı alt gruplarına ait örneklem büyüklüklerinin 30'dan küçük olması durumunda (Ravid, 2011; Ross, 2009) non-parametrik testler de kullanılmıştır. Bu doğrultuda parametrik testlerde ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Parametrik testlerin çoklu karşılaştırmalarında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek için Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Non-parametrik testlerde ise ikili karşılaştırmalar Mann-Whitney U testiyle, ikiden fazla karşılaştırmalarda Kruskal-Wallis H kullanılmıştır. Non-parametrik testlerin çoklu karşılaştırmalarındaki anlamlı farklılıklar Mann-Whitney U testi denemesi yoluyla belirlenmiştir. Bu kapsamda alt problemler doğrultusunda elde edilen verilerin analizine yönelik kullanılan testler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Araştırmada Kullanılan Testler

Kişisel Değişkenler	Testin Türü	Kullanılan Test
Cinsiyet	Parametrik Test	Bağımsız örneklem t-testi
Yaş	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Yaşanılan İlçe	Non-Parametrik Test	Kruskal-Wallis H testi
Ailedeki Çocuk Sayısı	Non-Parametrik Test	Kruskal-Wallis H testi
Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumu	Non-Parametrik Test	Mann-Whitney U testi
Çocukların Öğr. Gördükleri Okul Düzeyi	Non-Parametrik Test	Kruskal-Wallis H testi
Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumu	Parametrik Test	Bağımsız örneklem t-testi
Aylık Gelir	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Geçimini Sağlama Şekli	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Öğrenim Durumu	Non-Parametrik Test	Kruskal-Wallis H testi
Mesleki Yeterlik Durumu	Parametrik Test	Bağımsız örneklem t-testi
Görülen Kurslar	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Kurslara Katılma Nedeni	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Türkçe Konuşma Yeterliği	Parametrik Test	Bağımsız örneklem t-testi
Türkçe Yazma Yeterliği	Parametrik Test	Varyans analizi (ANOVA)
Türkçe Okuma Yeterliği	Non-Parametrik Test	Kruskal-Wallis H testi

Parametrik ve non-parametrik testlerin çoklu karşılaştırmaları I. Tip Hata Bonferroni düzeltmesiyle yapılmış olup anlamlılık değeri "anlamlılık düzeyi (α) / grup karşılaştırma sayısı" formülüne göre belirlenmiştir. Varyansların homojenliği için Levene's testi bulguları göz önünde bulundurulmuştur. ANOVA'da varyans homojenliğinin sağlanamadığı durumlarda ise Welch's F değeri dikkate alınmıştır.

Araştırmada istatistiksel anlamlılıkla beraber etki büyüklükleri de hesaplanmıştır. Araştırmanın test sonuçları $\alpha=0.01$ veya $\alpha=0.05$ hata düzeylerinde değerlendirilmiştir.

Bölüm 4

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemlerine uygun olarak analizler sunucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Araştırmanın Betimsel İstatistiksel Analiz Sonuçları

Değişkenler	N	En Az	En Fazla	\bar{X}	Ss	Düzy
Güven	325	1.00	4.00	3.22	.60	Katılıyorum
Değerler ve Normlar	325	1.33	4.00	2.97	.62	Katılıyorum
Sosyal Ağlar	325	1.23	4.00	3.24	.52	Katılıyorum
SSSAÖ-Tümü	325	1.43	4.00	3.17	.47	Katılıyorum

Tablo 7'de görüldüğü gibi ölçeğin bütününde geçici koruma altındaki Suriyeliler'insosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri ($\bar{X} = 3.17$) ortalamayla "katılıyorum" düzeyindedir. Katılımcıların ölçeğin güven boyutunda ($\bar{X} = 3.22$), değerler ve normlar boyutunda ($\bar{X} = 2.97$) ve sosyal ağlar boyutundaki ($\bar{X} = 3.24$) düzeyleri de "katılıyorum" şeklindedir. Ancak katılımcıların görece en çok katılım gösterdikleri alt boyut sosyal ağlar boyutu iken, en az katılım gösterdikleri alt boyut ise değerler ve normlar boyutu olmuştur. Diğer bir deyişle ölçeğin alt boyutlara göre en yüksek puandan en düşük puana göre görece önem sırası; sosyal ağlar, güven ve değerler ve normlar boyutu şeklindedir. Böylece ölçeğin tamamında ve alt boyutlarında katılımcıların sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "yüksek" olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 6'ya göre alt boyutlar bakımından standart sapma puanları incelendiğinde ise en homojen dağılımın sosyal ağlar boyutunda ($Ss=.52$), en heterojen dağılımın ise değerler ve normlar boyutunda ($Ss=.62$) olduğu görülmektedir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Cinsiyete” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “cinsiyete” göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Cinsiyete” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Güven	Kadın	248	3.20	.62	323	-1.431	.15
	Erkek	77	3.31	.56			
Değerler ve Normlar	Kadın	248	2.96	.61	323	-1.003	.31
	Erkek	77	3.04	.57			
Sosyal Ağlar	Kadın	248	3.22	.55	323	-1.195	.23
	Erkek	77	3.30	.46			
SSSAÖ-Tüm	Kadın	248	3.16	.49	323	-1.486	.14
	Erkek	77	3.25	.42			

Tablo 8’de görüldüğü üzere geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “cinsiyete” göre güven boyutunda [$t(323)=-1.431$; $p > .05$], değerler ve normlar boyutunda [$t(323)=-1.003$; $p > .05$], sosyal ağlar boyutunda [$t(323)=-1.195$; $p > .05$] ve ölçeğin tamamında [$t(323)=-1.486$; $p > .05$] anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre cinsiyet değişkeninin geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Yaşa” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “yaşa” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Yaşa" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü Anova Testi Sonuçları

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	18-25 yaş (A)	58	3.21	.56	1.825	.14	-	
	26-35 yaş (B)	106	3.13	.60				
	36-45 yaş (C)	105	3.24	.61				
	46-55 yaş (D)	56	3.22	.63				
Değerler ve Normlar	18-25 yaş (A)	58	2.95	.63	2.889	.04*	B<D	.026
	26-35 yaş (B)	106	2.90	.62				
	36-45 yaş (C)	105	2.96	.56				
	46-55 yaş (D)	56	3.18	.57				
Sosyal Ağlar	18-25 yaş (A)	58	3.19	.50	.781	.51	-	
	26-35 yaş (B)	106	3.20	.58				
	36-45 yaş (C)	105	3.26	.49				
	46-55 yaş (D)	56	3.31	.50				
SSSAÖ-Tüm	18-25 yaş (A)	58	3.15	.43	2.033	.11	-	
	26-35 yaş (B)	106	3.11	.49				
	36-45 yaş (C)	105	3.19	.44				
	46-55 yaş (D)	56	3.30	.48				

*p< .05

Tablo 9'da görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri "yaşa" göre güven boyutunda [F(3-324)=1,1825; p> .05], sosyal ağ boyutunda [F(3-324)=.781; p> .05] ve ölçeğin tamamında [F(3-324)=2.033; p> .05] anlamlı bir farklılık göstermemekteyken; değerler ve normlar boyutunda anlamlı bir farklılığın [F(3-324)=2.889; p< .05] olduğu görülmektedir. Yaşa göre değerler ve normlar boyutunda ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri. 0083 olarak hesaplanmıştır. Böylece gruplar arasındaki farklar p=.0083 değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre değerler ve normlar boyutunda belirlenmiş olan anlamlı farkın 26-35 yaş arasındaki katılımcılarla 46-55 yaş arasındaki katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler bakımından ise 46-55 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 3.18$; 26-35 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.90$ olarak bulgulanmıştır. Ayrıca değerler ve normlar boyutunda ortaya çıkan anlamlı farkın etki büyüklüğü istatistiği eta-kare (η^2) değeri hesaplanmış ve etki büyüklüğünün ($\eta^2 = .026$) düşük / küçük düzeyde (Green ve Salkin, 2005) olduğu görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların değerler ve normlar boyutundaki değişikliklerin yaklaşık %3'ü yaş değişkeni tarafından açıklanmaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri "yaşa" göre güven boyutunda, sosyal ağ boyutunda ve ölçeğin tamamında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni ile Sosyal sermaye alt boyutları arasındaki korelasyona bakıldığında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu, yaş arttıkça komşuluk ilişkilerinin artması, kişilerin gönüllü kuruluşlarda daha fazla rol üstlenmeleri, daha fazla güvenilir insan ve güvenilir çevre aramaları görülmektedir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Yaşanılan İlçeye" Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "yaşanılan ilçeye" göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Yaşanılan İlçeye" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzyey	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Farkın Kaynağı	Etki Büyüklüğü
Güven	Yeni Mahalle	31	170.39	7	12.011	.10	-	-
	Çankaya	13	202.85					
	Keçiören	36	131.45					
	Altındağ	64	176.35					
	Etimesgut	29	132.28					
	Sincan	50	168.38					
	Mamak	64	170.73					
	Pursaklar	38	153.96					
Değerler ve Normlar	Yeni Mahalle	31	149.85	7	6.381	.50	-	-
	Çankaya	13	159.38					
	Keçiören	36	153.69					
	Altındağ	64	156.41					
	Etimesgut	29	145.67					
	Sincan	50	188.03					
	Mamak	64	163.82					
	Pursaklar	38	173.78					
Sosyal Ağlar	Yeni Mahalle	31	141.74	7	13.355	.06	-	-
	Çankaya	13	202.46					
	Keçiören	36	136.58					
	Altındağ	64	164.42					
	Etimesgut	29	155.17					
	Sincan	50	195.98					
	Mamak	64	160.02					
	Pursaklar	38	157.08					
SSSAÖ-Tüm	Yeni Mahalle	31	152.74	7	12.665	.08	-	-
	Çankaya	13	200.88					
	Keçiören	36	128.93					
	Altındağ	64	169.23					
	Etimesgut	29	142.90					

Sincan	50	188.95
Mamak	64	161.62
Pursaklar	38	163.71

Tablo 10'a göre geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "yaşanılan ilçeye" göre güven boyutunda [$\chi^2 = 12.011$, $sd = 7$, $p > .05$], değerler ve normlar boyutunda [$\chi^2 = 6.381$, $sd = 7$, $p > .05$], sosyal ağlar boyutunda [$\chi^2 = 13.355$, $sd = 7$, $p > .05$] ve ölçeğin tamamında [$\chi^2 = 12.665$, $sd = 7$, $p > .05$] anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Buna göre yaşanılan ilçenin, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Bu sonuçlara ilave olarak Aydemir (2011) tarafından çalışmada kapsamında topluluk duygusunu etkileyen değişkenler ile sosyal sermaye düzeyine etki eden değişkenler arasında farklılıklar bulunduğu belirtilmiştir. Bu farklılıkları meydana getiren önemli öğelerden komşuluk ve mahalle yaşanılan sosyal ilişkilerin önemi belirtilerek komşuluk ilişkilerini besleyen değişkenlerin sosyal sermaye düzeyine etki eden değişkenlerden farklılaştığı belirtilmiştir. Yine Sizer(2019)'in yaptığı araştırmada Ankara'da yaşayan Suriyelilerin aynı mahallelere toplanmasının ve dolayısıyla gelişen etnik ekonomi ve Halep'ten tanıdık güven veren ortamın, karşılıklı bir beslenmeyi sağladığını vurgulamıştır.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Ailedeki Çocuk Sayısına" Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "ailedeki çocuk sayısına" göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi analiz sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Ailedeki Çocuk Sayısına" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzy	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Farkın Kaynağı	Etki Büyüklüğü
Güven	Çocuğu olmayan	25	156.82	3	2.869	.41	-	-
	1-3 arası çocuk	150	168.03					
	4-6 arası çocuk	139	162.08					
	7-10 arası çocuk	11	120.00					
Değerler ve Normlar	Çocuğu olmayan	25	180.18	3	1.203	.75	-	-
	1-3 arası çocuk	150	161.53					
	4-6 arası çocuk	139	162.77					
	7-10 arası çocuk	11	146.95					
Sosyal Ağlar	Çocuğu olmayan	25	164.54	3	3.440	.32	-	-
	1-3 arası çocuk	150	168.43					
	4-6 arası çocuk	139	160.15					
	7-10 arası çocuk	11	121.45					

SSSAÖ- Tüm	Çocuğu olmayan	25	164.54	3	2.787	.42	-	-
	1-3 arası çocuk	150	168.43					
	4-6 arası çocuk	139	160.15					
	7-10 arası çocuk	11	121.45					

Tablo 11'e göre geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "ailedeki çocuk sayısına" göre güven boyutunda [$\chi^2 = 2.869$, $sd = 3$, $p > .05$], değerler ve normlar boyutunda [$\chi^2 = 1.203$, $sd = 3$, $p > .05$], sosyal ağlar boyutunda [$\chi^2 = 3.440$, $sd = 3$, $p > .05$] ve ölçeğin tamamında [$\chi^2 = 2.787$, $sd = 3$, $p > .05$] anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu bağlamda ailedeki çocuk sayısının, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumuna" Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "çocuklarının okula gidip gitmeme durumuna" göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi analiz sonuçları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Çocukların Okula Gidip Gitmeme Durumuna" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzyey	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	Etki Büyüklüğü
Güven	Okula giden	302	163.55	49393.50	3305.500	.70	-
	Okula gitmeyen	23	155.72	3581.50			
Değerler ve Normlar	Okula giden	302	164.60	49709.00	2990.000	.26	-
	Okula gitmeyen	23	142.00	3266.00			
Sosyal Ağlar	Okula giden	302	163.03	49235.00	3464.000	.98	-
	Okula gitmeyen	23	162.61	3740.00			
SSSAÖ-Tüm	Okula giden	302	163.59	49403.00	3296.000	.68	-
	Okula gitmeyen	23	155.30	3572.00			

Tablo 12 incelendiğinde, çocukların okula gidip gitmeme durumuna göre geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerini güven boyutunda ($U = 3305.500$; $p > .05$), değerler ve normlar boyutunda ($U = 2990.000$; $p > .05$), sosyal ağlar boyutunda ($U = 3464.000$; $p > .05$) ve ölçeğin tamamında ($U = 3296.000$; $p > .05$) anlamlı bir farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, çocukların okula gidip gitmeme durumu geçici koruma

altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı ifade edilebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Çocukların Öğrenim Gördükleri Okul Düzeyine” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “çocukların öğrenim gördükleri okul düzeyine” göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi analiz sonuçları Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Çocukların Öğrenim Gördükleri Okul Düzeyine” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzy	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Farkın Kaynağı	Etki Büyüklüğü
Güven	İlkokul (A)	106	143.45	3	6.902	.08	-	-
	Ortaokul (B)	123	171.12					
	Lise (C)	82	173.93					
	Üniversite (D)	14	175.61					
Değerler ve Normlar	İlkokul (A)	106	163.58	3	.499	.91	-	-
	Ortaokul (B)	123	164.85					
	Lise (C)	82	162.32					
	Üniversite (D)	14	146.36					
Sosyal Ağlar	İlkokul (A)	106	135.11	3	16.764	.00*	A<C	.28
	Ortaokul (B)	123	167.35					
	Lise (C)	82	189.99					
	Üniversite (D)	14	177.79					
SSSAÖ-Tüm	İlkokul (A)	25	138.89	3	10.920	.01*	A<B	.16
	Ortaokul (B)	150	170.86					
	Lise (C)	139	170.74				A<C	.21
	Üniversite (D)	11	172.64					

*p< .05

Tablo 13'e göre geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “çocukların öğrenim gördükleri okul düzeyine” göre güven boyutunda [$\chi^2 = 6.902$, sd =3, p > .05], değerler ve normlar boyutunda [$\chi^2 = .499$, sd = 3, p > .05] anlamlı bir farklılık yokken; sosyal ağlar boyutunda [$\chi^2 = 16.764$, sd = 3, p < .05] ve ölçeğin tamamında [$\chi^2 = 10.920$, sd = 3, p < .05] anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Çocukların öğrenim gördükleri okul düzeyine göre sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri. 0083 olarak hesaplanmıştır.

Böylece gruplar arasındaki farklar $p=.0083$ değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre sosyal ağlar boyutunda ortaya çıkan anlamlı farkın ilkokulda çocuğu olan katılımcılara ile lisede çocuğu olan katılımcılar arasında; ölçeğin tamamında ise ilkokulda çocuğu olan katılımcılar ile ortaokulda çocuğu olan katılımcılar arasında ve ilkokulda çocuğu olan katılımcılar ile lisede çocuğu olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı fark, sosyal ağlar boyutunda sıra ortalaması bakımından lisede çocuğu olanların lehine; ölçeğin tamamında ortaokulda çocuğu olanlar ile lisede çocuğu olanların lehine olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan anlamlı farkın etki büyüklüğü istatistiği de hesaplanmıştır. Buna göre sosyal ağlar boyutunda hesaplanan etki büyüklüğü .28; ölçeğin tamamında ise .16 ve .21 olup tüm etki büyüklükleri değerlerinin düşük / küçük düzeyde (Cohen, 1988) olduğu görülmektedir.

Bu bulgulara benzer olarak Şahin (2011) tarafından yapılan araştırma sonucundan elde edilen bulgularda ilköğretim okullarında sosyal sermaye düzeyinin ortaöğretim okullarından daha iyi olduğu belirtilmiştir. Bu durumun gerekçesi olarak ilköğretim okullarında sınıf öğretmenliği tarzının hâkim olmasının sosyal ilişkilerin oluşturduğu ortak kültürün bir göstergesi olarak düşünülebileceği, normlar ve değerler ile iletişim ve paylaşılan ağların bu ortak yaşamın yoğunluğuyla ilgili olacağı vurgulanmıştır.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumuna” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “bir yerde çalışıp çalışmama durumuna” göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçları Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Bir Yerde Çalışıp Çalışmama Durumuna” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Güven	Çalışıyorum	97	3.31	.55	323	1.427	.16
	Çalışmıyorum	228	3.19	.62			
Değerler ve Normlar	Çalışıyorum	97	3.01	.57	323	.680	.49

	Çalışmıyorum	228	2.96	.61			
Sosyal Ağlar	Çalışıyorum	97	3.23	.57	323	-.244	.81
	Çalışmıyorum	228	3.26	.51			
SSSAÖ-Tüm	Çalışıyorum	97	3.20	.47	323	.646	.52
	Çalışmıyorum	228	3.16	.49			

Tablo 14’de görüldüğü üzere geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “bir yerde çalışıp çalışmama durumuna” göre güven boyutunda [$t(323)=-1.427$; $p> .05$], değerler ve normlar boyutunda [$t(323)=-.680$; $p> .05$], sosyal ağlar boyutunda [$t(323)=-.244$; $p> .05$] ve ölçeğin tamamında [$t(323)=.646$; $p> .05$] anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre bir yerde çalışıp çalışmama durumunun geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Çoban (2011)’in ifade ettiği gibi göç eylemini gerçekleştiren birey ya da grup, varış noktasında geçimini sağlayabilmek için iş aramaktadır. Niteliğe dikkat edilen işler için gereken niteliğe sahip değilse istihdam edilememekte ya da sosyal güvence sağlamayan, düşük ücret uygulaması olan gününbirlik işlerde çalışmak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Nitelikli iş gücü olmayan bireyler dolaylı olarak kendi içene kapanıp ülkeye uyumları güçleştirmektedir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler’in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Aylık Gelire” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “aylık gelire” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler’in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Aylık Gelire” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	0-1000 TL (A)	82	3.24	.66	2.928	.04*	B<C	.018
	1001-2000 TL (B)	128	3.13	.68				
	2001-3000 TL (C)	115	3.31	.46				
Değerler ve Normlar	0-1000 TL (A)	82	3.01	.63	1.069	.34		
	1001-2000 TL (B)	128	2.91	.60				
	2001-3000 TL (C)	115	3.03	.57				
Sosyal Ağlar	0-1000 TL (A)	82	3.17	.54	1.132	.32		
	1001-2000 TL (B)	128	3.24	.57				
	2001-3000 TL (C)	115	3.28	.45				
SSSAÖ-Tüm	0-1000 TL (A)	82	3.16	.50	1.565	.21		

1001-2000 TL (B)	128	3.13	.52
2001-3000 TL (C)	115	3.24	.41

*p< .05

Tablo 15’de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “aylık gelire” göre değerler ve normlar boyutunda boyutunda [F(2-324)=2.928; p>.05], sosyal ağ boyutunda [F(2-324)=1.132; p>.05], ölçeğin tamamında F(2-324)=1.565; p>.05] anlamlı bir farklılık göstermemekteyken; güven boyutunda anlamlı bir farklılığın [F(2-324)=2.928; p<.05] olduğu görülmektedir. Aylık gelire göre güven boyutunda ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri .016 olarak hesaplanmıştır. Böylece gruplar arasındaki farklar p=.016 değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre değerler ve normlar boyutunda belirlenmiş olan anlamlı farkın aylık geliri 1001-2000 TL arasında olan katılımcılarla 2001-3000 TL arasında olan katılımcılar arasında olduğu saptanmıştır. Ortalama değerler bakımından ise aylık geliri 1001-2000 TL arasında olan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 3.13$; aylık geliri 2001-3000 TL arasında olan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 3.31$ olarak bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra güven boyutunda ortaya çıkan anlamlı farkın etki büyüklüğü istatistiği eta-kare (η^2) değeri hesaplanmış ve etki büyüklüğünün ($\eta^2 = .018$) düşük / küçük düzeyde (Green ve Salkin, 2005) olduğu görülmüştür.

Dolayısıyla katılımcıların güven boyutundaki değişikliklerin yaklaşık %2’si aylık gelir değişkeni tarafından açıklanmaktadır. Bunun yanında bireylerin aylık gelirleri ile eğitim düzeyleri ve çocuklarını üst kademe eğitim almaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Akbaslı ve Mavi(2019)’nin yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Çalışmada Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin en belirgin sorunlarının ekonomik sorunlarla ilişkili olduğu belirtilmiş ve katılımcıların neredeyse yarısı okuldan ayrılmayı ve çalışmayı düşündüklerini belirtmişlerdir. Gelirlerinin artmasıyla daha fazla güvenilir çevrelerde yaşama istekleri olduğu söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Geçimini Sağlama Şekline” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “geçimini sağlama şekline” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 16'de verilmiştir.

Tablo 16

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Geçimini Sağlama Şekline” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Düzye	N	Ort.	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	Evde başka biri çalışıyor	51	3.27	.63	.710	.58	-	-
	Arkadaşların yardım ediyor	65	3.30	.53				
	Komşularım yardım ediyor	107	3.15	.61				
	STK'lardan yardım alıyorum	102	3.23	.63				
Değerler ve Normlar	Evde başka biri çalışıyor	51	3.06	.52	1.382	.24	-	-
	Arkadaşların yardım ediyor	65	2.98	.58				
	Komşularım yardım ediyor	107	2.88	.64				
	STK'lardan yardım alıyorum	102	3.03	.59				
Sosyal Ağlar	Evde başka biri çalışıyor	51	3.25	.55	2.008	.13	-	-
	Arkadaşların yardım ediyor	65	3.37	.46				
	Komşularım yardım ediyor	107	3.17	.57				
	STK'lardan yardım alıyorum	102	3.22	.49				
SSSAÖ-Tüm	Evde başka biri çalışıyor	51	3.21	.45	1.597	.19	-	-
	Arkadaşların yardım ediyor	65	3.25	.44				
	Komşularım yardım ediyor	107	3.10	.49				
	STK'lardan yardım alıyorum	102	3.18	.46				

Tablo 16'da görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “geçimini sağlama şekline” göre güvenlik boyutunda [$F(3-324)=.710$; $p>.05$], değerler ve normlar boyutunda [$F(3-324)=1.382$; $p>.05$], sosyal ağ boyutunda [$F(2-324)=2.008$; $p>.05$] ve ölçeğin tamamında [$F(3-324)=1.597$; $p>.05$] anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre geçimini sağlama şeklinin, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Öğrenim Durumlarına” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “öğrenim durumlarına” göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi analiz sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Öğrenim Durumuna” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzy	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Farkın Kaynağı	Etki Büyüklüğü
Güven	İlkokul	133	162.29	3	1.409	.70	-	-
	Ortaokul	105	170.76					
	Lise	70	154.99					
	Üniversite	17	153.62					
Değerler ve Normlar	İlkokul	133	172.78	3	3.891	.27	-	-
	Ortaokul	105	158.35					
	Lise	70	159.32					
	Üniversite	17	130.32					
Sosyal Ağlar	İlkokul	133	170.31	3	1.704	.63	-	-
	Ortaokul	105	161.52					
	Lise	70	153.33					
	Üniversite	17	151.61					
SSSAÖ-Tüm	İlkokul	133	168.39	3	1.578	.66	-	-
	Ortaokul	105	164.23					
	Lise	70	155.44					
	Üniversite	17	144.38					

Tablo 17’de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “öğrenim durumlarına” göre güven boyutunda [$\chi^2 = 1.409$, $sd = 3$, $p > .05$], değerler ve normlar boyutunda [$\chi^2 = 3.891$, $sd = 3$, $p > .05$], sosyal ağlar boyutunda [$\chi^2 = 1.704$, $sd = 3$, $p > .05$] ve ölçeğin tamamında [$\chi^2 = 1.578$, $sd = 3$, $p > .05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “öğrenim durumlarına” göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Dolayısıyla katılımcıların öğrenim durumları, sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Kişilerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe sosyal sermaye düzeyleride yükselmektedir. Bu nedenle eğitim ve eğitim organizasyonlarının en önemli unsurları olan öğretmenlerin sosyal sermaye düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir çünkü öğretmenler sosyal değerlerin ve kuralların yeni nesillere aktarılmasından, ayrıca güçlü ve sağlıklı bir sosyal ilişkiler ağı kurulmasından

sorumludur. Bu değerlerin verilmesini takiben öğrencilere istenen davranışları öğretir ve öğrenilmiş davranışları pekiştirir. Öğretmenler bu görevleri yerine getirerek toplumda sosyal uyum sağlama mayası görevi yaparlar(Çelik & Namalır,2016,336).

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Sahip Olunan Mesleki Yeterliğe” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “sahip olunan mesleki yeterliğe” göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Sahip Olunan Mesleki Yeterliğe” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Güven	Mesleki yeterliği olmayan	188	3.19	.66	323	-1.193	.23
	Mesleki yeterliği olan	137	3.27	.51			
Değerler ve Normlar	Mesleki yeterliği olmayan	188	2.96	.61	323	-.476	.63
	Mesleki yeterliği olan	137	2.98	.58			
Sosyal Ağlar	Mesleki yeterliği olmayan	188	3.24	.53	323	.018	.98
	Mesleki yeterliği olan	137	3.20	.52			
SSSAÖ-Tüm	Mesleki yeterliği olmayan	188	3.16	.50	323	-.611	.54
	Mesleki yeterliği olan	137	3.19	.42			

Tablo 18'de görüldüğü üzere geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri“sahip olunan mesleki yeterliğe” göre güven boyutunda [t(323)=-1.193; p>.05], değerler ve normlar boyutunda [t(323)=-.476; p>.05], sosyal ağlar boyutunda [t(323)=.018; p>.05] ve ölçeğin tamamında [t(323)=-.611; p>.05] anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre sahip olunan mesleki yeterliğin, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Görülen Kurs Türüne” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “görülen kurs türüne” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Görülen Kurs Türüne” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	Türkçe kursu	102	3.29	.56	1.742	.14	-	-
	Aşçılık kursu	59	3.30	.59				
	Dikiş-Nakiş kursu	55	3.07	.65				
	Pasta Yrd. kursu	62	3.23	.60				
	Hasta bakıcılığı kursu	47	3.13	.62				
Değerler ve Normlar	Türkçe kursu	102	3.06	.57	1.603	.17	-	-
	Aşçılık kursu	59	2.93	.59				
	Dikiş-Nakiş kursu	55	2.90	.64				
	Pasta Yrd.kursu	62	3.03	.60				
	Hasta bakıcılığı kursu	47	2.83	.62				
Sosyal Ağlar	Türkçe kursu	102	3.32	.44	1.247	.29	-	-
	Aşçılık kursu	59	3.23	.51				
	Dikiş-Nakiş kursu	55	3.12	.64				
	Pasta Yrd.kursu	62	3.28	.46				
	Hasta bakıcılığı kursu	47	3.20	.63				
SSSAÖ-Tüm	Türkçe kursu	102	3.24	.41	1.854	.11	-	-
	Aşçılık kursu	59	3.19	.47				
	Dikiş-Nakiş kursu	55	3.06	.57				
	Pasta Yrd.kursu	62	3.22	.40				
	Hasta bakıcılığı kursu	47	3.10	.50				

Tablo 19'da görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “görülen kurs türüne” göre güven boyutunda [F(4-324)=1.742; p> .05], değerler ve normlar boyutunda [F(4-324)=1.603; p> .05], sosyal ağlar boyutunda [F(4-324)=1.247; p>.05] ve ölçeğin tamamında F(4-324)=1.854; p> .05] anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bulguya göre katılımcıların sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin gördükleri kurs değişkenine bağlı olarak değişmediği söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Kursa Katılma Nedenine” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “kursu katılma nedenine” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Kursa Katılma Nedenine” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	Arkadaş-çevre edinmek için (A)	66	3.24	.63	.058	.64	-	-
	Arkadaşım gittiği için (B)	108	3.22	.61				
	İş bulabilmek için (C)	151	3.21	.58				
Değerler ve Normlar	Arkadaş-çevre edinmek için (A)	66	3.02	.55	.728	.48	-	-
	Arkadaşım gittiği için (B)	108	2.92	.58				
	İş bulabilmek için (C)	151	2.99	.60				
Sosyal Ağlar	Arkadaş-çevre edinmek için (A)	66	3.25	.55	.093	.03*	A>B	.18
	Arkadaşım gittiği için (B)	108	2.23	.50				
	İş bulabilmek için (C)	151	3.20	.52				
SSSAÖ-Tüm	Arkadaş-çevre edinmek için (A)	66	3.22	.49	.119	.68	-	-
	Arkadaşım gittiği için (B)	108	3.17	.51				
	İş bulabilmek için (C)	151	3.18	.42				

*p< .05

Tablo 20’de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “kursu katılma nedenine” göre güven boyutunda [F(2-324)=.058; p> .05], değerler ve normlar boyutunda [F(2-324)=.48; p> .05], ve ölçeğin tamamında [F(2-324)=.119;p>.05] anlamlı bir farklılık göstermemekteyken; sosyal ağlar boyutunda anlamlı bir farklılığın [F(2-324)=.093; p< .05] olduğu görülmektedir. Kursa katılma nedenine göre sosyal ağlar boyutunda ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri .016 olarak hesaplanmıştır. Böylece gruplar arasındaki farklar p=.016 değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre sosyal ağlar boyutunda belirlenmiş olan anlamlı farkın arkadaş-çevre edinmek isteyen katılımcılar ile arkadaş gittiği için kursa giden katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Ortalama değerler bakımından arkadaş-çevre edinmek isteyen katılımcıların

ortalaması $\bar{X} = 3.25$; arkadaşı gittiği için kursa giden katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.23$ olarak bulgulanmıştır. Ayrıca sosyal ağlar boyutunda ortaya çıkan anlamlı farkın etki büyüklüğü istatistiği eta-kare (η^2) değeri hesaplanmış ve etki büyüklüğünün ($\eta^2 = .18$) orta düzeyde (Green ve Salkin, 2005) olduğu görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların sosyal ağlar boyutundaki değişikliklerin %18'i kursa katılma nedeni değişkeni tarafından açıklandığı söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Türkçeyi Konuşma Yeterliğine” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “Türkçeyi konuşma yeterliğine” göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi analiz sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Türkçeyi Konuşma Yeterliğine” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p	Cohen's d Etki Büyüklüğü
Güven	Az düzeyde Türkçe konuşabilenler	191	3.24	.61	323	.602	.54	
	Orta düzeyde Türkçe konuşabilenler	134	3.20	.59				
Değerler ve Normlar	Az düzeyde Türkçe konuşabilenler	191	2.98	.60	323	.596	.57	
	Orta düzeyde Türkçe konuşabilenler	134	2.95	.62				
Sosyal Ağlar	Az düzeyde Türkçe konuşabilenler	191	3.15	.51	323	.899	.02*	.28
	Orta düzeyde Türkçe konuşabilenler	134	3.66	.54				
SSSAÖ-Tüm	Az düzeyde Türkçe konuşabilenler	191	3.12	.46	323	.878	.04*	.22
	Orta düzeyde Türkçe konuşabilenler	134	3.79	.48				

*p< .05

Tablo 21’de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “Türkçeyi konuşma yeterliğe” göre güven boyutunda [$t(323)=.602$; $p > .05$], değerler ve normlar boyutunda [$t(323)=.596$; $p > .05$] boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemekteyken; sosyal ağlar boyutunda [$t(323)=.899$; $p < .05$] ve ölçeğin tamamında [$t(323)=.878$; $p < .05$] anlamlı bir farklılığın

olduğu bulgulanmıştır. Sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında orta düzeyde Türkçe konuşan katılımcıların ortalaması, az düzeyde Türkçe konuşan katılımcıların ortalamasından daha yüksektir. Buna göre Türkçeyi konuşma yeterliğinin, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Cohen's d etki büyüklüğü sosyal ağlar boyutunda .28; ölçeğin tamamında ise .22 olarak hesaplanmıştır. Sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında ortaya çıkan etki büyüklüğünün .20 ve .50 arasında olması düşük düzeyde etkiye işaret etmektedir (Green ve Salkin, 2005). Dolayısıyla katılımcıların sosyal ağlar boyutundaki değişikliklerinin %28'inin, ölçeğin tamamındaki değişikliklerinin ise %22'sinin Türkçeyi konuşma yeterliğe tarafından açıklandığı ifade edilebilir. Buna göre Türkçeyi konuşma yeterliğinin, geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Sizer(2019)'in yaptığı araştırmada da Türkçe yetersizliklerin ağların kendi içine sıkışmasına sebep olduğunu ve komşuluk ilişkisi kurmalarına engel olduğu vurgulanmıştır.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Türkçe Yazma Yeterliğine” Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “Türkçeyi yazma yeterliğine” göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin “Türkçeyi Yazma Yeterliğine” Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişken	Düzyey	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark	Etki Büyüklüğü (η^2)
Güven	Yazma yeterliği olmayan (A)	211	2.21	.63	.394	.67	-	-
	Yazma yeterliği az düzeyde olan (B)	63	2.20	.07				
	Yazma yeterliği orta düzeyde olan (C)	51	2.29	.06				
Değerler ve Normlar	Yazma yeterliği olmayan (A)	211	2.96	.61	.130	.87	-	-
	Yazma yeterliği az düzeyde olan (B)	63	2.01	.62				
	Yazma yeterliği orta düzeyde olan (C)	51	1.98	.50				
Sosyal Ağlar	Yazma yeterliği olmayan (A)	211	2.04	.53	.318	.01	A<B	.09

	Yazma yeterliği az düzeyde olan (B)	63	2.54	.56				A<C	
	Yazma yeterliği orta düzeyde olan (C)	51	2.98	.46					
	Yazma yeterliği olmayan (A)	211	2.14	.48	.212	.03		A<C	.07
SSSAÖ- Tüm	Yazma yeterliği az düzeyde olan (B)	63	2.18	.50					
	Yazma yeterliği orta düzeyde olan (C)	51	2.81	.37					

*p< .05

Tablo 22’de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyeliler’in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeyleri “Türkçe yazma yeterliğine” göre güven boyutunda [F(2-324)=.394; p> .05], değerler ve normlar boyutunda [F(2-324)=1.30; p> .05], anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Sosyal ağlar boyutunda [F(2-324)=3.18; p< .05] ve ölçeğin tamamında ise [F(2-324)=.212;p<.05] anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Türkçe yazma yeterliğine göre sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri .016 olarak hesaplanmıştır. Böylece gruplar arasındaki farklar p=.016 değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre sosyal ağlar boyutunda belirlenmiş olan anlamlı farkın Türkçe yazma yeterliği olmayanlar ile az düzeyde Türkçe yazma yeterliği olanlar arasında ve Türkçe yazma yeterliği olmayanlar ile orta düzeyde Türkçe yazma yeterliği olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamında anlamlı farkın Türkçe yazma yeterliği olmayanlar ile orta düzeyde Türkçe yazma yeterliği olanlar arasında olduğu saptanmıştır. Sosyal ağ boyutunda Türkçe yazma yeterliği olmayan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.04$; Türkçe yazma yeterliği az düzeyde olan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.54$, Türkçe yazma yeterliği orta düzeyde olan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.98$ olarak bulgulanmıştır. Ölçeğin tamamında ise Türkçe yazma yeterliği olmayan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.14$; Türkçe yazma yeterliği orta düzeyde olan katılımcıların ortalaması $\bar{X} = 2.81$ olarak hesaplanmıştır. Eta-kare (η^2) etki büyüklüğünün sosyal ağlar boyutunda ($\eta^2 = .09$) ve ölçeğin tamamında ($\eta^2 = .07$) orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (Green ve Salkin, 2005). Buna göre katılımcıların sosyal ağlar boyutundaki değişikliklerinin %9’u ve ölçeğin tamamındaki değişikliklerin %7’si Türkçe yazma yeterliği değişkeni tarafından açıklandığı söylenebilir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçe Okuma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılması

Geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "Türkçe okuma yeterliğine" göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi analiz sonuçları Tablo 23'de gösterilmiştir.

Tablo 23

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Sosyal Sermaye ve Sosyal Ağ Düzeylerinin "Türkçe Okuma Yeterliğine" Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzyey	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Farkın Kaynağı	Etki Büyüklüğü
Güven	Türkçe okuma yeterliği olmayan (A)	181	167.15	2	2.393	.30	-	-
	Türkçe okuma yeterliği az olan (B)	136	160.18					
	Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olan (C)	8	117.13					
Değerler ve Normlar	Türkçe okuma yeterliği olmayan (A)	181	159.31	2	.725	.69	-	-
	Türkçe okuma yeterliği az olan (B)	136	167.07					
	Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olan (C)	8	177.31					
Sosyal Ağlar	Türkçe okuma yeterliği olmayan (A)	181	171.12	2	2.449	.04	A<C	.19
	Türkçe okuma yeterliği az olan (B)	136	168.23					
	Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olan (C)	8	166.64					
SSSAÖ-Tüm	Türkçe okuma yeterliği olmayan (A)	181	173.60	2	1.070	.02	A<C	.22
	Türkçe okuma yeterliği az olan (B)	136	162.20					
	Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olan (C)	8	160.13					

*p< .05

Tablo 23'e göre geçici koruma altındaki Suriyeliler'in sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin "Türkçe okuma yeterliğine" göre güven boyutunda [$\chi^2 = 2.393$, sd =2, p > .05], değerler ve normlar boyutunda [$\chi^2 = .725$, sd = 2, p > .05] anlamlı bir farklılık yokken; sosyal ağlar boyutunda [$\chi^2 = 2.449$, sd = 2, p < .05] ve ölçeğin tamamında [$\chi^2 = 1.070$, sd = 2, p < .05] anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Türkçe okuma yeterliğine göre sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak

amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi ile ortaya çıkan p değeri .016 olarak hesaplanmıştır.

Böylece gruplar arasındaki farklar $p=.016$ değerine göre analiz edilmiştir. Buna göre sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında ortaya çıkan anlamlı farkın Türkçe okuma yeterliği olmayan katılımcılar ile Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olan katılımcılar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı fark, sosyal ağlar boyutunda ve ölçeğin tamamında sıra ortalaması bakımından Türkçe okuma yeterliği orta düzeyde olanların lehine olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan anlamlı farkın etki büyüklüğü istatistiği de hesaplanmıştır. Buna göre sosyal ağlar boyutunda hesaplanan etki büyüklüğü .19; ölçeğin tamamında ise .22 olup tüm etki büyüklükleri değerlerinin düşük / küçük düzeyde (Cohen, 1988) olduğu bulgulanmıştır. Buna göre katılımcıların sosyal ağlar boyutundaki değişikliklerinin %19'u ve ölçeğin tamamındaki değişikliklerin %22'si Türkçe okuma yeterliği değişkeni tarafından açıklandığı anlaşılmaktadır.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgu ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçların özetine ve bu sonuçlardan yola çıkarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, katılımcıların görece en çok katılım gösterdikleri alt boyut sosyal ağlar boyutu iken, en az katılım gösterdikleri alt boyut ise değerler ve normlar boyutu olmuştur. Diğer bir deyişle ölçeğin alt boyutlara göre en yüksek puandan en düşük puana göre görece önem sırası; sosyal ağlar, güven ve değerler ve normlar boyutu şeklindedir. Böylece ölçeğin tamamında ve alt boyutlarında katılımcıların sosyal sermaye ve sosyal ağ düzeylerinin “yüksek” olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 7’ye göre alt boyutlar bakımından standart sapma puanları incelendiğinde ise en homojen dağılımın sosyal ağlar boyutunda ($Ss=.52$), en heterojen dağılımın ise değerler ve normlar boyutunda ($Ss=.62$) olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçları genel olarak değerlendirirsek Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikasıyla yaklaşık 3,600 bin Suriyelinin geçişi koruma altına alınmasıyla süregelen tartışmaların en başında Suriyelilerin Türk toplumu ile bütünleşmesi ve Türkiye’de eğitimi konusunda devam ettiği bir yadsınamaz. Kişinin ülkesinden ayrıldıktan sonra gittiği ülkede yaşamını en baştan yaratması beklenmektedir (Ager ve Strang 2008; Garkisch vd. 2017). Özellikle savaş gibi yıkıcı sonuçları olan bir zorlayıcı nedenle, bütün varlığını bırakan Suriyeliler için hayatlarını yeniden inşa etmek çok kolay olmamaktadır. Bundan dolayı göç sonrasında ortaya çıkan barınma, iş bulma, eğitime ve sağlığa erişim gibi diğer tüm ihtiyaçlarını hangi ağlarını ve bu ağları nasıl kullanarak gerçekleştirdikleri Suriyeli sosyal sermayesi hakkında fikir vermektedir (Yaman 2016:110). Çünkü göçmenler veya sığınmacılar için yeni dahil oldukları toplumda her bilgi değerlidir ve bu bilgiler çok sayıda girişim, yanılma ve masraf sonucu elde edilebilmektedir (Abadan-Unat 2002; Castles vd. 2014; Massey vd. 1999).

Bu nedenlerle göçmenlerin ev sahibi toplumun sosyolojik, psikolojik, politik normlarının göçmenlerin tutum ve davranışlarında göstermesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu sadece bir kısmını anaokuluna veya bir kısmını

yükseköğretime kaydetmeyi değil, aynı zamanda ev sahibi toplumun yardımıyla aktif olarak bu eğitim programlarına katılmayı gerektirir. İli (2018), çalışmasında bir milyondan fazla zorunlu eğitim çağındaki Suriyeli nüfusunun eğitimi dikkate alındığında Türkiye için uzun vadeli bir planlamanın hayati derecede önem taşıdığını ifade etmektedir. Kalıcı ve etkili bir çözüm için devlet okullarının Suriyeli çocukların uzun vadede Türkiye'ye uyumlarını kolaylaştırması adına önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çoğunlukla aldıkları eğitimden göçmenlerin ev sahibi toplumda işlev görmesi için gerekli becerileri kazanmalarını sağlaması beklenir. Bu da sadece doğru eğitim politikaları geliştirmeye değil, aynı zamanda bu politikaların uygulanmasına ve izlenmesine de bağlıdır. Bu politikalar, tüm göçmenleri eğitim almak, iş bulmak, ev sahibi ülkenin vatandaşlığına katılmak ve çeşitli fikir ve değerleri takdir edecek şekilde hazırlamak için geliştirilmelidir(Kapusuzoglu&Durnalı,2018,86).

Ülkemize gelen geçici koruma altına alınan Suriyelilerin sosyal sermaye stoğunu kullanması 'Dayanışmacı (bonding) sosyal sermaye' üzerinden yürütülse de sahip oldukları olanakların sınırlılığı da Suriyelilerin sosyo-ekonomik düzeylerin düşük seyretmesine sebep olmaktadır. Türkiye'de yaşayan geçici koruma altına alınan Suriyelilerin içe kapanık iletişim ağları dışında, farklı bilgi kanallarına ulaşmalarının önündeki en büyük engelin Türkçe yetersizlikleri olduğu söylenebilir. Bu engel de ekonomik ve sosyal sermayelerini arttıramamalarına neden olmaktadır. Geçici koruma altına alınan Suriyelilerin Türkçe yetersizlikleri aynı zamanda dayanışmacı ağ ile homojenleşen ağlarının dışına çıkabilmelerini, içinde yaşadıkları toplumla kucaklaşmasını sağlayacak 'maya'nın önündeki engel olan'Aracı (bridging) sosyal sermaye' ve 'Bağlantı kuran (linking) sosyal sermaye' kullanımını da güçleştirecektir. Bu nedenle Suriyelilerin sahip olduğu sosyal ağları kendi içinde sıkışıp kalmasına, içe kapanmasına izin verilmemelidir. Eğitime her yaş grubunda devam edilmeli ve gelen her göçmene mutlak suretle yoğunlaştırılmış dil eğitimi verilmelidir. Ağlarını özellikle yetişkin eğitim yoluyla çeşitlendirecek çalışmalara hız verilmelidir. Yetişkin eğitim içeriklerinde Türkçe'nin zorunlu olması uyumun hızını artırabilir. Her göçmenin mutlaka bu eğitime katılması sağlanmalıdır. Böylece arzu edilen 'Maya' elde edilmiş olabilir.

Geçici koruma altına alınan Suriyelilerin Türk toplumuna uyumunu sağlamada kişilerin inançlarının da eğitim kadar önemli bir yapı taşı olduğu söylenebilir. Din, insan yaşamını düzenleyen en önemli kural koyuculardan biridir. Bu sayede insan faaliyetleri belirli normlara göre şekillenmekte, insanlar benzer davranış kalıplarıyla birbirlerine yakınlaşmaktadır. Sosyal sermaye ve etnik köken üzerine(Apak,2014) yapılan çalışmada da belirtildiği gibi özellikle göç olgusunda, göçmenlerin yeni yaşam alanlarına entegre olmalarında dinin etkisi büyüktür. İnsanlar yaşam alanlarını seçerken etnik sosyal ağlarını kullanırlar ve bu ağlar onların yaşamlarını nerede, nasıl sürdüreceklerine karar vermede önemli bir ağıdır.

Akçapar ve Şimşek(2018)'in yaptığı araştırmada benzer sonuçlar vermiştir. Araştırmada karşılaştıkları tutumlar ne olursa olsun, araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların birçoğu Avrupa yerine Türkiye'de yaşamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Geçici koruma altına alınan Suriyelilerin Türkiye'de yaşamayı seçmelerinin temel nedenleri olarak Suriye'ye coğrafi ve kültürel yakınlığı, etnik ve inaç birliği sayılabilir.

İslam dininde göç, hicret adıyla anılmaktadır. Medineli Ensarlar ve Mekkeli Muhacirler arasında oluşan dostluk bağı, tüm Müslümanlar için önemli bir örnek olmuştur. Yaşanan yoğun göçe rağmen Türkler Suriyelileri “Muhacir” olarak görmüş ve “Ensar” cömertliğiyle din kardeşlerine yardıma koşmuşlardır. Böylelikle Ensar-Muhacir örneği, Türklerin ve Suriyelilerin kaynaşmasında önemli bir motivasyon aracı olmuştur. İki toplumun aynı dine mensup olması Suriyelilerin Türk toplumuna uyumunu kolaylaştırmaktadır(Ercetin, vd. 2018).

Örgütlerin sahip olduğu kritik kaynaklar kendi varlıkları devamı için çok önemlidir. En önemli kaynak ise insan kaynağıdır. Değerler, normlar, dil, sosyal ağlar ve güven insan kaynağının kullanılmasında önemli unsurlardandır. Sosyal sermayenin örgütsel kaynakların ortak amaçları gerçekleştirme yönünde kullanımı ve paylaşılmasında örgüt içi ve dışı kaynaklara ulaşmayı da kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle örgütte birimler arası bağları güçlendirme yönündeki çabaların ortak amaçlara ulaşımı kolaylaştırmaya katkısı olabilecektir(Turgut,2013)

Bireyler ve sığınmacılar arasında karşılıklı saygıyı ve sosyal ilişkiler ağını güçlendirme onların Türkiye'ye uyumunu güçlendirecektir(Açıklan,2020). Farklı dil, kültür ve yaşam tarzı olan insanlar, dâhil oldukları topluma uyumu için sosyo-

kültürel olarak desteklenmelidir. Ancak Göçmen sayısının 4 milyona yaklaşması ve kurumlar arasında koordinasyon eksikliği olması çalışmaların hızını düşürmektedir(Ercetin, vd. 2018).

Sonuç olarak, tarih boyunca göçe ilişkin farklı yaklaşımlar ve politikalar izlenmiştir. Göçmenlerin ekonomik yaşama katılmalarını, istihdam ve üretime katılarak ekonomiye katkıda bulunmalarını, ülke içindeki yasal hak, görev ve sorumlulukları hakkında farkındalık yaratmalarını sağlayacak eğitim programları geliştirilmelidir. Toplumdaki olumsuz algıları olumlu olanlara dönüştürmek için ev sahibi ve konuk toplumları daha da yakınlaştıran programlara özel önem verilmelidir. Bu bağlamda, belirlenen makro ölçekli politikalar özellikle yerel yönetimler aracılığıyla uygulamaya konulabilir.

Merkezi-yerel yönetim tarafından düzenlenen faaliyetlerde göçmen bireylerin ve yerel toplumun bir araya gelmesini sağlamak, aralarındaki benzerlikleri keşfetmeyi sağlar ve birçok alanda işbirliği kurulmasını destekler. Kamu ve sivil toplum kuruluşlarının desteklediği sosyal sorumluluk projeleri ile farklı gruplara mensup kişilerin ortak bir amaç etrafında bir araya gelmeleri sağlanacaktır. Böylece “tutkal” işe yaramış olacaktır.

Öneriler. Bu kısımda öneriler, araştırmaya ve uygulamaya dönük olmak üzere iki alt başlıkta sunulmaktadır.

Araştırmaya dönük öneriler. Bu araştırmada, yetişkin eğitime katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal sermayelerinin ve sosyal ağ kullanma becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, var olan durumu ortaya koymaya yönelik betimsel bir çalışmadır. Nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Bu amaçla, konu ile alakalı geleceğe dönük araştırmalar:

1. Bu çalışma gönüllü katılım koşulu göz önünde bulundurularak sosyal sermaye ve sosyal ağlar açısından oldukça önemli görüldüğü yetişkin eğitimi veren kurumlarda gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar yetişkin eğitimi alanlar açısından bulgular içermektedir, ancak mevcut araştırmanın benzer veya farklı bir kitlede yapılmasının sonuçların genellenebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2. Türkiye genelinde uygulanabilir. Böylece farklı karşılaştırmalarla sosyal sermayenin topluma, kalkınmaya, uyuma yönelik etkisini derinlemesine görmemizi sağlayan sonuçlara ulaşabiliriz.
3. Nitel araştırma yöntemleriyle desenlenebilir. Bu sayede ilişkilerin varlığına yönelik bulguların yanında, nedenlerini ortaya koyacak daha derinlemesine sonuçlara varılabilir.
4. Alan yazında sosyal ağ ölçümleri ve analizleri için farklı yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Yapılacak olan çalışmalarda farklı yöntem ve teknikler kullanılarak, sonuçların karşılaştırılması yapılabilir.

Uygulamaya dönük öneriler.

1. Eğitimin sosyal uyuma katkısı, eğitimin bir amacı olarak, ülkenin eğitim politikalarına yön verdiği söylenebilir. Bu nedenle yetişkin eğitim faaliyetleri ile diğer sosyal kurumların bu faaliyetlere katkısının analiz edilmesi toplumda genel eğitimin durumuyla ilgili önemli sonuçlar ortaya koyabilir.
2. Bireylere beceri temelli eğitim yaklaşımını içeren eğitim ve öğretim faaliyetleri planlanabilir. Böylece, bu becerilere yönelik eğitim ve öğretim faaliyetlerinin getirileri, sosyal sermayeye katkısı ve eksik yönleri ortaya konulabilir.
3. Yetişkin eğitimine katılan herkese kurs içeriğinin düzenlenerek özellikle vatandaşlık derslerine ilişkin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yer alması sağlanabilir.
4. Ebeveynler, çocuklarının eğitsel konularına ilgi göstermeleri ve eğitim kurumlarında okul-aile birliği, okul yönetimi gibi çeşitli eğitsel faaliyetlere katılımda bulunmaları, sosyal ağlar ve katılım yoluyla sosyal sermaye düzeyine olumlu katkıda bulunabilirler.

Kaynaklar

- Abadan-Unat, N. (2002) *Konuk işçilikten ulus ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç/konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Açıkalın, Ş. N., & Bölücek, C. A. (2014). *Understanding of Arab Spring with Chaos Theory – Uprising or revolution*. In Banerjee, S., Sule-Ercetin, S., & Tekin, A. (Eds.), *Chaos Theory in politics*. Netherlands: Springer. DOI: 10.1007/978-94-017-8691-1__3.
- Açıkalın,Ş. N., Erçetin, Ş. Ş., Potas, N., Çevik, M. S., Neyişçi, N. B., & Görgülü, D. (2020). Measurement of social integration: Syrian women in Turkey. *Journal of Refugee Studies*. <https://doi.org/10.1093/jrs/fez120>
- Adam, F., & Roncevic, B. (2003). Social capital: Recent debates and research trends. *Social Science Information*, 42(2), 155-183.
- Adler, P., & Kwon, S. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Journal*, 27(1), 17-40.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2013). *Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar: 2013 saha araştırması sonuçları*. https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-inturkey2013_baski_30.12.2013_tr.pdf adresinden erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2019). <http://www.afad.gov.tr> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 12.03.2019.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akan, Y., & Arslan, İ. (2008). *Göç ekonomisi: Türkiye üzerine bir uygulama*. Ankara: Ekin Yayınevi.
- Akbasli, S., & Mavi, D. (2019). Conditions of Syrian asylum seeker students in a Turkish university. *International Journal of Inclusive Education*, 1-16. DOI: 10.1080/13603116.2019.1572796.

- Akçapar, S., & Simsek, D. (2018). The politics of Syrian refugees in Turkey: A question of inclusion and exclusion through citizenship. *Social Inclusion*, 6(1), 176-187. doi:http://dx.doi.org/10.17645/si.v6i1.1323
- Akyürek, İ. B. (2007). *Mülteci hukuku ve Türkiye uygulaması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Armağan, İ. (1983). *Yöntem bilim 2: Bilimsel araştırma yöntemleri*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketleri. İçinde İhlamur-Öner, S. G., & Şirin-Öner, N. A. (Eds.), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* (ss. 501-518). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Axelrod, R. (1984). *The evolution of cooperation*. New York: Basic Books.
- Aybay, R. (2010). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydemir, M. A. (2011). *Toplumsal ilişkilerin sosyal sermaye değeri: Topluluk duygusu ve sosyal sermaye üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar ötesi umutlar mülteci çocuklar*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Bilgen, A. (2011). Komşudan gelen misafirler: Suriyeli sığınmacılar. *Stratejik Düşünce Dergisi*, 32-36.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(22\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(22).pdf) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 05.05.2019.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). <http://www.unhcr.org.tr/?content=178> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 05.05.2019.

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 05.05.2019.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In Richardson, J. G. (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Westport: Greenwood.
- Bourdieu, P. (2002). *The forms of capital*. In Biggart, W. B. (Ed.), *Readings in economic sociology* (pp. 280-291). Oxford: Blackwell.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2003). *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brass, D. J., Galaskiewicz, J., Greve, H. R., & Tsai, W. (2004). Taking stock of Networks and organizations: A multilevel perspective. *Academy of Management Journal*, 47(6), 795-817.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Calhoun, C. (2007). *Bourdieu sosyolojisinin ana hatları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. Bal, B. U., & Akbulut, İ. (Çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world*. (Fifth Edition). NewYork: Guilford Press.
- Cederberg, M. (2012). Migrant networks and beyond: Exploring the value of the notion of social capital for making sense of ethnic inequalities. *Acta Sociologica*, 55(1), 59-72.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (Second Edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Coleman, J. (1961). *The adolescent society: The social life of the teenager and its impact on education*. New York: The Free Press.
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

- Coleman, J. (1994). *Foundations of social theory*. Cambridge: Belknap.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Crisp, J.(2006). *Forced displacement in Africa: Dimensions, difficulties and policy directions. Working Paper No. 126 – New Issues in Refugee Research*. Geneva, Switzerland: UNHCR Publications.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 67-91.
- Çelik, S., & Namalır, M. M. (2016). Levels of using social capital in schools according to school principals and teachers. In Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Chaos, complexity and leadership 2016*. Berlin: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-64554-4_25.
- Çetin, A., & Uzman, N. (2013). Sığınmacılar çerçevesinde Suriye-Türkiye ilişkilerine bir bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1), 3-18.
- Çoban, A. (2011). *Göçmen ailelerin uyum süreci: Kaynaklar ve engeller*. İçinde Özkan, Y. (Ed.), *Sosyal dışlanma ve aile: Sosyal hizmet müdahalelerinde güçlendirme yaklaşımı* (ss. 107-122). Ankara: Maya Akademi.
- Danış, A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184-185, 216-224.
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası göçler ve Türkiye'ye yansımaları*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Devamoğlu, S. (2008). *Sosyal sermaye kuramı açısından Türkiye'de demokrasi kültürü üzerine bir değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Dizman, A. O. (2012). *Geçici koruma politikası ve Türkiye'ye sığınan Suriyeliler*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Değerlendirme Notu, No. 201249, 1-4.
- Ekinci, A. (2008). *Genel liselerdeki sosyal sermaye düzeyinin ÖSS başarısına etkisi*. (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Ekşi, N. (2012). *Yabancılar hukukuna ilişkin temel konular*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Erçetin, Ş. Ş., & Açıkalin, Ş. N. (2020). Bilimsel araştırmalarda temel yaklaşımlar, araştırma modelleri ve desenleri. İçinde Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Araştırma teknikleri* (ss. 29-49). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erçetin, Ş. Ş., Açıkalin, Ş., Potas, N., Özdemir, N., & Doğan, A. M. (2018). Municipalities and refugee crisis: Ansar policies and numbers. In Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Social considerations of migration movements and immigration policies* (pp. 46-57). Hershey, PA: Information Science Reference.
- Erçetin, Ş. Ş., Açıkalin, Ş., Potas, N., Yılmaz, P. M., Görgülü, D., Çevik, M. S., & Çelik, M. (2018). *Türkiye'deki Göçmenlerin Entegrasyonu Raporu*. Uluslararası Bilim Derneği, Ankara. [http://iscass.org/uploads/img/integration-of-immigrants-in-turkey-report- isbn.pdf](http://iscass.org/uploads/img/integration-of-immigrants-in-turkey-report-isbn.pdf) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 02.09.2019.
- Erçetin, Ş. Ş., Potas, N., & Açıkalin, Ş. (2018). The problems that school administrators and Syrian teachers encounter during the educational process of syrian refugee children: Ankara-Altındağ example. In Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Educational development and infrastructure for immigrants and refugees* (pp. 125-137). Hershey, PA: Information Science Reference.
- Erdoğan, M. & Kaya, A. (2015), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası ortak bir çalışma alanı olarak sosyal sermaye. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 248-256.
- Esther, J. (1997). Knowledge management as a discipline. *Knowledge Management in Modern Organization*, 34(3), 60-77.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Farrel, H., & Knight, J. (2003). Trust, institutions, and institutional change: Industrial districts and the social capital hypothesis. *Politics & Society*, 31(4), 537-566.
- Fichter, J. (2006), *Sosyoloji nedir?*. Çelebi, N. (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Field, J. (2008). *Sosyal sermaye*. Bilgen, B. & Şen, B. (Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fine, B. (2011). *Sosyal sermaye sosyal bilime karşı*. Kars, A. (Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (Eighth Edition). New York: McGraw-Hill.
- Garip, F. (2008). Social capital and migration: How do similar resources lead to divergent outcomes?. *Demography*, 45 (3), 591-617.
- Garkisch, M., Heidingsfelder, J., & Beckmann, M. (2017). Third sector organizations and migration: A systematic literature review on the contribution of third sector organizations in view of flight, migration and refugee crises. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(5), 1839-1880.
- Graef, P. (2009). Social Capital: The dark side. In Svendsen, G. T., & Svendsen, G. L. H. (Eds.), *Handbook of social capital: The troika of sociology, political science and economics* (ss. 143-161). Cheltenham: Edward Elgar.
- Granovetter, M. S. (1983). The strength of weak ties: a network theory revisited. *Sociological Theory*, 1(1), 201-233.
- Green, S. B., & Salkind, N. J. (2005). *Using SPSS for Windows and Macintosh: Analyzing and understanding data*. (Fourth Edition). New Jersey: Pearson.
- Gürsakar, N. (2009). *Sosyal ağ analizi*. Bursa: Dora.
- Hanifan, L. J. (1916). New possibilities in education. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67, 130-138.
- Healy, T. (2005). *In each other's shadow, what has been the impact of human and social capital on life satisfaction in Ireland?* (Doctoral dissertation). University College, Dublin.
- International Organization for Migration (IOM). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Çiçekli, B. (Ed.), Cenevre: IOM Publishing.

- İli, K. (2018). Turkey's basic education policies for Syrian refugees under temporary protection. In Erçetin, Ş. Ş. (Ed), *Educational development and infrastructure for immigrants and refugees*, (pp. 218-226). Hershey, PA: IGI Global Publication. DOI: 10.4018/978-1-5225-3325-2.ch012
- İnsani Yardım Vakfı (İHH). (2012). *Suriye raporu (Mayıs 2011- Kasım 2012)*. <http://www.ihh.org.tr/uploads/2012/suriye-raporu-kasim-2012.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 23.04.2019.
- Kadushin, C. (2004). Some basic network concepts and propositions. In Kadushin, C. (Ed.), *Introduction to social network theory*. <http://hevra.haifa.ac.il/~soc/lecturers/talmud/files/521.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.09.2019.
- Kapusuzoğlu, Ş. & Durnalı, M. (2018). The background of challenges on developing education policy for Syrians in Turkey: Organizations. In Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Educational development and infrastructure for immigrants 131 and refugees*, (pp. 85-107). Hershey, PA: IGI Global Publication DOI: 10.4018/978-1-5225-3325-2.ch005
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kaya, İ. (2013). *Uluslararası hukukta temel belgeler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kilduff, M., & Tsai, W. (2003). *Social networks and organizations*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Liang, Z. (2006). *The sociology of migration: 21st Century Sociology*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Lin, N. (2001). Building a network theory of social capital. In Lin, N., Cook, K., & Burt, R. S. (Eds.), *Social capital theory and research* (pp. 3-30). New York: Aldine De Gruyter.
- Lohr, S. (2009). Multiple-frame surveys. In Pfeffermann, D. & Rao, C. R. (Eds.), *Handbook of statistics 29A Sample surveys: Design, methods and applications* (pp. 3-8). Amsterdam: Elsevier.

- Martiniello, M., & Statham, P. (1999). Introduction. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25(4), 565-573.
- Massey, D., & Zenteno, R. (1999). The dynamics of mass migration. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 96(9), 5328-5335.
- Miligram, S. (1967). The small world problem. *Psychology Today*, 1(1), 61-67.
- Moreno, J. L. (1934). *Who shall survive?: A new approach to the problem of human interrelations*. New York: Beacon House Inc.
- Mowday, R., Porter, L., & Steers, R. (1982). *Employee-organisation linkages: the psychology of commitment, absenteeism and turnover*. New York: Academic.
- Narayan, D., & Cassidy, M. F. (2001). A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory. *Current Sociology*, 49(2), 49-59.
- Newman, M. E. J. (2003). The structure and function of complex Networks. *Society for Industrial and Applied Mathematics (SIAM) Review*, 45(2), 167-256.
- Nohria, N., & Eccles, R. G. (1992). *Networks and organizations: Structure, form, and action*. Boston: Harvard Business School.
- Novak, D., A. (2008) . *Leadership of organizational networks: An exploration of the relationship between leadership and social networks in organizations*. (Unpublished doctoral dissertation). Regent University School of Global Leadership & Entrepreneurship, Virginia.
- O'Reilly, C. A., & Chatman, J. A. (1996). Culture as social control: corporations, cults, and commitment. *Research in Organizational Behavior*, 18, 157-200.
- Odmalm, P. (2007). Civic society, migrant organisations and political parties: theoretical linkages and applications to the swedish context. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3), 471-489.
- Onyx, J., & Bullen, P. (2000). Measuring social capital in five communities. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 36(1), 23-42.

- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2001). *The well-being of nations, the role of human and social capital*. Paris: OECD Publications.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2004). *Raising the quality of learning for all*. Meeting of OECD Education Ministers, Dublin.
- Owen-Smith, J. (n.d.). *Network theory: The basics*. <http://www.oecd.org/dataoecd/7/23/41858618.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 04.04.2019.
- Özdemir, A. (2008). Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 81-102.
- Özer, Y. (2013). Türk kamu yönetiminde yeni bir çalışma alanı olarak uluslararası göç: yasalaşma ve idari yapılanma sürecinin değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 45.
- Özlü, Z., Kara, A., & Karkın, V. (2017). *Suriye özelinde Arap Baharı ve Türkiye'ye etkileri*. 7. Uluslararası Canik Sempozyumu – Geçmişten Günümüze Göç, Samsun.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç, kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Pool, I. S., & Kochen, M. (1978). Contacts and influence. *Social Networks*, 1(1), 5-51.
- Portes, A. (2010). Migration and social change: Some conceptual reflections. *Journal of Ethnic Migration Studies*, 36(10), 1537-1563.
- Potas, N., & Akçıl-Ok, M. (2020). Örnekleme yöntemleri. İçinde Erçetin, Ş. Ş. (Ed.), *Araştırma teknikleri* (ss. 143-163). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Poyraz, Y. (2012). Suriye vatandaşlarının geçici korunması ve uluslararası mülteci hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2) , 53-69. DOI: 10.15337/SUHFD.2017.65.

- Putnam, R. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal Of Democracy*, 6(1), 65–78.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Putnam, R. (2002). *Community-based social capital and educational performance in making good citizens: education and civil society*. New Haven: Yale University.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. New Jersey: Princeton University.
- Ravid, R. (2011). *Practical statistics for educators*. (Fourth Edition). United States: Rowman & Littlefield Publishers.
- Resmi Gazete. (2007). *Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılarla ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelik*. Tarih/Sayı: 11.2007 – No. 22127.
- Resmi Gazete. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*, Tarih/Sayı: 12.10.2014 – No. 25611.
- Robinson, L. J., Schmid, A. A., & Siles, M. E. (2002). Is social capital really capital?. *Review of Social Economy*, 60(1), 1-21.
- Ross, S. M. (2009). *Introduction to probability and statistics for engineers and scientists*. (Fourth Edition). Canada: Elsevier Academic Press.
- Scott, J. (2004). *Social network analysis: A handbook*. (Second Edition). London: SAGE Publications.
- Seibert, S., Sparrowe, R., & Liden, R. (2003). A group exchange structure approach to leadership in groups. In Pearce, C., & Conger, J. (Eds.), *Shared leadership* (pp. 173-192). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

- Simon, S. (2007). *Network Theory: 80/20 rule and Small Worlds Theory*. University of South Florida, <http://shell.cas.usf.edu/~simon/documents/Network%20Theory.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 05.05.2019.
- Şahin, C. (2011). *Sosyal ve entelektüel sermayenin ilköğretim ile ortaöğretim okullarında kullanılma düzeylerinin okul yöneticilerinin görüşleri 203 doğrultusunda incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şan, M. K. (2006). *Bilgi toplumuna geçişte sosyal sermayenin taşıdığı önem ve Türkiye gerçeği*. 5. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, s. 113-140.
- Şan, M. K. (2007). *Sosyal bilimlerde yıldızı yükselen yeni bir kavram: sosyal sermaye ve Türkiye*. İstanbul: Kızıl Elma.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Taşcı, F. (2009). Bir sosyal politika sorunu olarak göç. *Kamu-İş Dergisi*, 10(4), 177-204.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2012). *Ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının barındıkları çadır kentler hakkında inceleme raporu*. http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/TBMM_İHK_rapor.pdf adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 06.10.2019.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. (Birinci Baskı), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turgut, E. (2013). *Sosyal sermaye ve bilgi paylaşımı davranışının yenilikçilik iklimine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uğuz, H. E. (2010). *Sosyal sermaye: kişisel ve kurumsal gelişmeye farklı bir yaklaşım*. Ankara: Orion.

- Uslaner, E. (1999). *Democracy and social capital, democracy and trust*. Cambridge: Cambridge University.
- Warren, M. E. (2008). The nature and logic of bad social capital. In Castiglione, D., & van Deth, J. (Eds.), *The handbook of social capital*. Oxford: Oxford University Press.
- Wasserman S., & Faust K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. Cambridge University: Cambridge.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(3), 151-160.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital implications for development theory, research, and policy. *World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaman, A. (2016). Suriyeli sosyal sermayenin inşası ve yeniden üretim sürecinin sivil toplum ve ekonomik hayat alanlarında incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 34.

EK-A: Gönüllü Katılım Formu

Sayın katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora öğrencisiyim. Yetişkin Eğitimine Katılan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin sosyal sermayelerinin ve sosyal ağ kullanma becerilerinin incelenmesi amacıyla bir araştırma gerçekleştiriyorum.

Araştırmadan elde edilen bulgular bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında size bir anket formu verilecektir. Bu formda, sizin sosyal sermayenizi ve sosyal ağları kullanma becerilerinizi öğrenmeye yönelik sorular sorulacaktır.

Görüşmede özel sorular (politik görüş, cinsel yönelim, din vb.) sorulmayacaktır. Cevaplamak istemeyeceğiniz, özel olduğunu düşündüğünüz sorular olursa cevap vermeyebilirsiniz.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmadan istediğiniz zaman çekilebilirsiniz. Bu durum size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Görüşmede sorulan sorulara vereceğiniz cevaplar, çalışmada yer alan iki araştırmacı dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırma sonuçları eğitim ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Araştırmanın tüm süreçlerinde kişisel bilgileriniz ihtimamla korunacaktır. Bu Gönüllü Katılım Formuna adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Bu gönüllü katılım formunu imzalamadan önce veya daha sonra aklınıza gelebilecek olan soruları istediğiniz zaman bize sorabilirsiniz. Telefon numaram ve adresim bu kâğıtta yazıyor. Bu görüşme ya da araştırma bittikten sonra da bana ulaşabilir ve araştırma ile ilgili soru sorabilirsiniz. Araştırmaya katılmayı tercih ediyorsanız, lütfen aşağıya imzanızı atınız. İmzaladıktan sonra size bu formun bir kopyasını vereceğim.

Tarih:

- **Katılımcı:**

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

- **Araştırmacı:**

Adı, soyadı: Mehmet MENTEŞE

Adres: İstiklal İlkokulu/Yenimahalle/Ankara

Tel:05056914210

e-posta:mehmetmentese@yahoo.com

- **Sorumlu Araştırmacı:**

Adı, soyadı: Prof.Dr.Şefika Şule ERÇETİN

Adres: Eğitim Bilimleri Enstitüsü

[Tel:05324751132](tel:05324751132)

e-posta:sefikasule@gmail.com

EK-B: Etik Komisyon İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Mehmet MENTEŞE (Etik Komisyon İzni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24.07.2019 tarihli ve 51944218-300/00000697807 sayılı yazı.

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Doktora öğrencisi Mehmet MENTEŞE'nin Prof. Dr. Şefika Şule ERCETİN danışmanlığında yürüttüğü "Yetişkin Eğitimine Katılan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Sermayelerinin ve Sosyal Ağlarının İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 04 Ağustos 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK-C: Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.24118989
Konu : Araştırma İzni

04.12.2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b)11.11.2019 tarihli ve 0000089328 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı doktora programı öğrencisi Mehmet MENTEŞE'nin "**Yetişkin Eğitimine Katılan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyal Sermayelerinin ve Sosyal Ağlarının İncelenmesi**" konulu çalışması kapsamında İlimize bağlı, ekli listede belirtilen okullarda uygulama talebi ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.